

Ársskýrsla

2017

LÍFEYRISSJÓÐUR VERZLUNARMANNA

Ársskýrsla

2017

Efnisyfirlit

Ársskýrsla

Ávarp stjórnarformanns	3
Afkoma	4
Lífeyrir	5
Iðgjöld	6
Tryggingafræðileg staða	8
Innlend hlutabréf	12
Innlend skuldabréf	14
Erlend verðbréf	16
Eignasafn	18
Verðbréfavíðskipti og lánveitingar	19
Séreignarsparnaður	20
Lán til sjóðfélaga	22
Stjórn og stjórnarhættir Lífeyrissjóðs verzlunarmanna Stjórnarháttayfirlýsing 2017	23
Fjárfestingarstefna 2018	28
Áhættustýring	31
Hluthafastefna	36
Stjórn	40
Starfsmenn	41

Ársreikningur

Skýrsla stjórnar um starfsemi Lífeyrissjóðs verzlunarmanna árið 2017	45
Áritun óháðs endurskoðanda	50
Yfirlit um breytingu á hreinni eign til greiðslu lífeyris árið 2017	52
Efnahagsreikningur 31. desember 2017	53
Sjóðstreymi árið 2017	54
Yfirlit um tryggingafræðilega stöðu samtryggingar- deildar 31. desember 2017	55
Skýringar	56
Kennitölur	79
Kennitölur	80
Deildaskipt yfirlit um breytingu á hreinni eign til greiðslu lífeyris árið 2017	82
Deildaskiptur efnahagsreikningur 31. desember 2017	83
Deildaskipt sjóðstreymi árið 2017	84

Annual Report

Report of the Board of Directors 2017	87
Independent Auditor's Report	92
Statement of Changes in Net Assets for Pension Payments 2017	94
Balance Sheet as of December 31, 2017	95
Statement of Cash Flows 2017	96
Statement of Actuarial Position	97
Financial Indicators	98
Financial Indicators	99

Ljósmyndir:

Ragnar Th:
Forsíða Perlan
bls. 11 Reykjavík
bls. 19 Reykjavík
bls. 20 Hafnarfjörður
bls. 35 Hafnarfjörður

Istock:
bls. 7 Reykjavík
bls. 37 Akureyri
bls. 39 Mývatn

Oscar Bjarnason:
bls. 12 Reykjavíkurtjörn

Jóhannes Long:
bls. 40 Stjórn
bls. 41 Starfsmenn

Umsjón: Gerður Björk Guðjónsdóttir
Hönnun og prentvinnsla: Oddi, umhverfisvottað fyrirtæki

Ávarp stjórnarformanns

Tímarnir breytast og mennirnir með. Þetta gamla máltæki sprettur fram þegar litið er yfir sögu Lífeyrissjóðs verzlunarmanna, hvort sem við lítum til síðasta árs eða á öll þau 62 ár sem sjóðurinn hefur starfað. Frá degi til dags verðum við kannski ekki vör við byltingarkenndar breytingar, en yfir lengri tíma eru þær sannarlega miklar.

Ég ætla að leyfa mér hér að nefna nokkur atriði sem ég tel vera til marks um að Lífeyrissjóður verzlunarmanna hefur vaxið og þroskast með þjóðinni og í takt við þá tíma sem við lifum.

Í byrjun áttu aðeins verzlunarmenn aðild að sjóðnum, það er félagsmenn í Verzlunarmannafélagi Reykjavíkur og atvinnurekendur í verzlun. Þá var stjórn sjóðsins skipum fimm mönnum, karlmönnum! Þrír komu úr röðum vinnuveitenda, tveir frá launþegum.

Nú skipa stjórnina átta manns, fjórar konur og fjórir karlar. Skipting er líka jöfn milli launagreiðenda og launþega og fleiri hópar eiga nú aðild að sjóðnum en verzlunar- og skrifstofufólk, má segja að sjóðurinn sé að miklu leyti opinn hvað aðild varðar.

Í upphafi studdist starfsemi sjóðsins við eigin reglugerð og kjarasamninga. Nú er starfsemin, eins og allra annarra lífeyrissjóða, römmuð inn í ítarleg lög og tekur einnig mið af alþjóðlegum samningum eins og EES.

Fyrstu árin var aðeins fjárfest í skuldabréfum, á níunda áratugnum bættust hlutabréf við og síðan erlend verðbréf. Sjóðurinn hefur og lagt sig í líma við að veita sjóðfélögum hagstæð lánakjör og nú er svo komið að lánveitingar til sjóðfélaga hafa aldrei verið hærri eða tæpir 84 milljarðar sem er 12,7% af sjóðnum.

Síðustu ár er mikil breyting að verða á lífeyrissjóðum landsmanna með vaxandi vitund um gildi góðra stjórnarháttanna, ekki aðeins í lífeyrissjóðunum, heldur ekki síður þeim hlutafélögum sem þeir hafa fjárfest í. Nýjasta skrefið í þeim efnum tókum við í byrjun ársins þegar stjórn sjóðsins ákvað að opna fyrir umsóknir um stjórnarsetu í félögum sem sjóðurinn á hlut í. Ég bind miklar vonir við að þessi ákvörðun treysti stjórnarhætti fyrirtækjanna og auki um leið traust á starfsemi þeirra og lífeyrissjóðsins.

Hér hef ég stiklað á örfáum áföngum í sögu Lífeyrissjóðs verzlunarmanna sem eru til marks um að sjóðurinn er lifandi og sívirkur í samfélaginu. Um leið og hlutverk hans og helsta verkefni helst óbreytt, það er að taka við iðgjöldum sjóðfélaga, varðveita þau og ávaxta og greiða þeim síðan lífeyri í fyllingu tímans, er sjóðurinn vakandi fyrir þróun samfélagsins, breyttum þörfum og vaxandi kröfum til almannastofnana eins og lífeyrissjóðir eru.

Ég hika ekki við að fullyrða að þetta skiptir máli. Við erum hér ekki aðeins að tala um ásýnd sjóðsins út á við. Það ristir mun dýpra. Ég trúi að þetta sé einn mikilvægasti þátturinn í að skýra afar góðan árangur sjóðsins undanfarna áratugi.

Þessi vilji og ásetningur stjórnar, stjórnenda og starfsmanna sjóðsins til að þróast með samfélaginu og vera reiðubúin til að fara nýjar leiðir hefur sannarlega hjálpað til við að bregðast hratt og vel við nýjum kröfum, nægir þar að nefna hækkun mótframlags launagreiðenda í áföngum og ráðstöfun þess í tilgreinda séreign þegar sjóðfélagar velja þá leið, eða það nýjasta sem er að sjóðfélagar geti við tiltekna aðstæður tekið hálfan lífeyri.

Við nefnum oft að lífeyrissjóðir séu langtímafjárfestar. Það leiðir af eðli þeirra, að byggja upp ævilangan lífeyrissparnað sjóðfélaganna. Við leyfum okkur þolinmæði, til dæmis á hlutabréfamarkaði, þegar mikið gengur á og tilþrífamiklar sveiflur verða á gengi hlutafélaganna. Við höfum sannarlega séð það gerast hér undanfarin ár og áratugi. Þá er mikilvægt að kjölfesta stjórnunar sjóðsins sé góð, að augnabliks geðshræingar leiði ekki til ófarnaðar. Saga Lífeyrissjóðs verzlunarmanna undanfarna áratugi sýnir, svo ekki verður um villst, að þetta hefur sjóðnum tekist vel.

Ég nefni í því sambandi afkomu sjóðsins undanfarin 15 ár. Þegar hún er borin saman við árangur lífeyrissjóðakerfisins í heild sést að raunávöxtun sjóðsins á ári er að meðaltali 4% samanborið við 3,1% hjá kerfinu í heild. Þetta þýðir að Lífeyrissjóður verzlunarmanna hefur vaxið um 60 milljörðum króna meira heldur en ef ávöxtunin hefði verið í meðaltalinu.

Við getum einnig þakkað þennan árangur lágum rekstrarkostnaði sem vitaskuld má einnig rekja til þessarar menningar í starfi sjóðsins sem ég hef hér gert að umtalsefni.

Allt skilar þetta sér að lokum í sterkari lífeyri til sjóðfélaganna eins og ársskýrsla þessi vitnar um.

Afkoma sjóðsins 2017 var góð, raunávöxtun var 5,7% og sjóðurinn stækkaði um 62 milljarða, er nú 665 milljarðar, tryggingafræðileg staða styrktist og er nú jákvæð um 6,4%.

Ég vil að lokum fyrir hönd stjórnar þakka sjóðfélögum samfylgdina á árinu sem og starfsfólki sjóðsins fyrir ánægjulegt á árangursríkt samstarf.

Guðrún Hafsteinsdóttir
Stjórnarformaður

Afkoma

Ávöxtun á árinu 2017 var 7,7% sem samsvarar 5,9% raunávöxtun. Hrein ávöxtun, það er þegar rekstrar-kostnaður hefur verið dreginn frá fjárfestingar-tekjum, var 7,6% sem samsvarar 5,7% hreinni raunávöxtun. Hrein raunávöxtun síðustu fimm ára var 5,9% og síðustu tíu ára 1,7%. Hrein raunávöxtun sjóðsins síðustu tuttugu árin var 4,2%.

Fjárfestingartekjur sjóðsins námu 47,1 milljarði króna. Í árslok var vægi eigna í erlendri mynt um 33% af eignum sjóðsins og nam raunávöxtun 10,1%. Raunávöxtun innlendra hlutabréfa sem vega um 17% af eignum var 4,2%. Innlend skuldabréf skiluðu 4,5% raunávöxtun en þau eru um helmingur eignasafnsins.

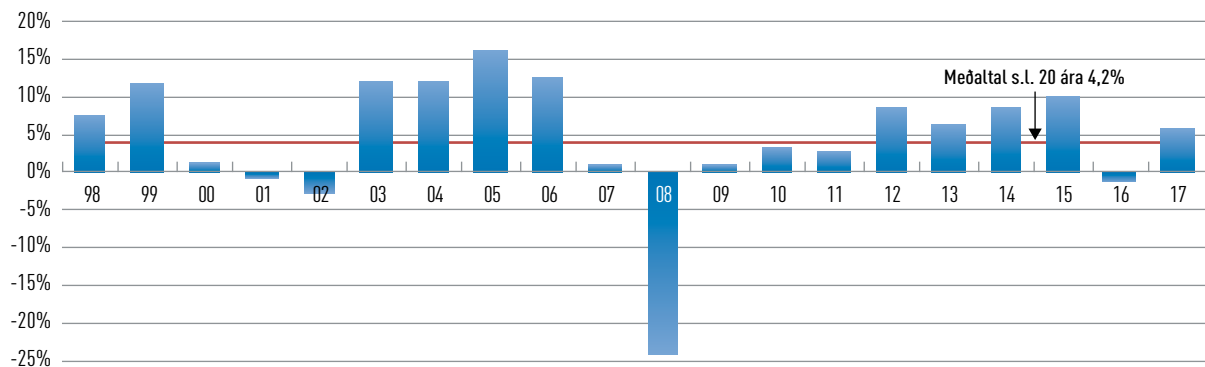
Langtíma raunávöxtun

Lífeyrissjóðurinn er langtímafjárfestir sem gefur honum tækifæri til að horfa til langs tíma við val á fjárfestingarkostum. Reynslan hefur sýnt að á löngum tíma er þeim umbunað með hærri langtíma-ávöxtun sem eru tilbúnir að taka á sig verðsveiflur. Meðalraunávöxtun á árunum 1998 til og með 2017 er 4,2%. Tuttugu ára meðalraunávöxtun sjóðsins er því vel yfir því 3,5% vaxtaviðmiði umfram vísitölu neysluverðs sem miðað er við í tryggingafræðilegum uppgjörum lífeyrissjóða.

Raunávöxtun

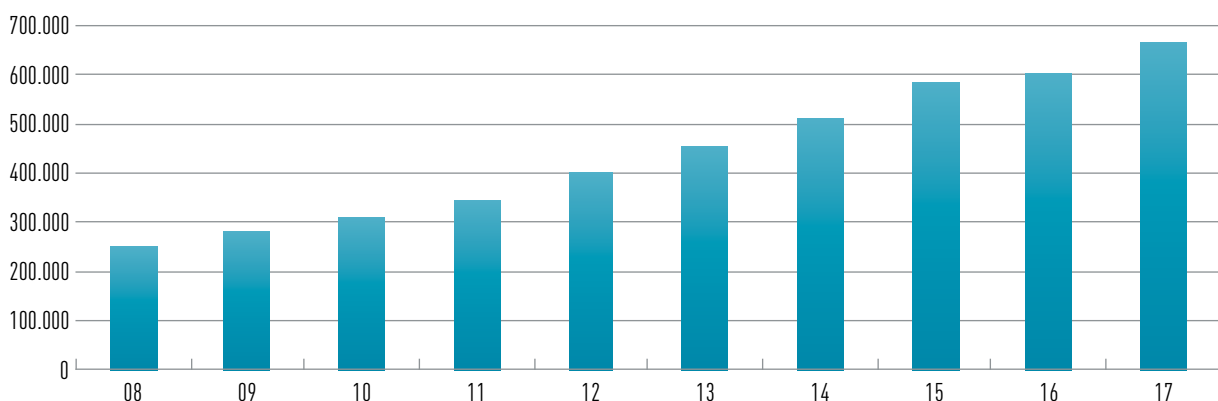
	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Hrein raunávöxtun	5,7%	-1,2%	10,2%	8,7%	6,3%	8,5%	2,8%	3,4%	1,1%	-24,2%
Fimm ára meðalávöxtun	5,9%	6,4%	7,3%	5,9%	4,4%	-2,4%	-3,8%	-2,0%	0,3%	2,3%
Tíu ára meðalávöxtun	1,7%	1,2%	2,5%	3,1%	3,4%	3,9%	2,8%	2,4%	2,2%	3,2%
Tuttugu ára meðalávöxtun	4,2%	4,4%	4,9%	4,7%	4,6%	4,6%	4,5%	4,7%	4,8%	5,0%

Hrein raunávöxtun síðustu 20 ár

Hrein eign til greiðslu lífeyris 2008–2017

í milljónum króna

Lífeyrir

Með aðild að Lífeyrissjóði verzlunarmanna ávinna sjóðfélagar sér rétt til ævilangs lífeyris við starfslok. Auk þess njóta þeir réttar til örorkulífeyris ef orkutap verður meira en 50%. Þá á maki rétt á makalífeyri við fráfall sjóðfélaga og börn hans rétt á barnalífeyri við orkutap eða fráfall sjóðfélaga.

Þróun fjölda lífeyrisþega og lífeyrisgreiðslna

Lífeyrisþegar voru 16.393 í árslok 2017 og fjölgaði þeim á árinu um 8,2%. Á liðnu ári hófu 1.448 sjóðfélagar töku ellilífeyris samanborið við 1.312 árið áður. Þar af voru 586 eða 40% lífeyrisþega sem hófu töku lífeyris við 67 ára aldur. Lífeyrir samtryggingardeildar í hlutfalli af iðgjöldum nam 45,7% á árinu 2017 samanborið við 47,9% árið áður.

Lífeyrisþegum hefur fjölgað jafnt og þétt á undanförunum árum. Í árslok 2017 voru lífeyrisþegar alls 16.393 samanborið við 8.103 í árslok 2007 og hefur fjöldinn því rúmlega tvöfaldast á einum áratug. Á þessu tímabili hefur lífeyrisþegum fjölgað að meðaltali um 7,3% á ári og lífeyrisgreiðslur hækkað að meðaltali um 12,0% á ári.

Lífeyrisgreiðslur úr samtryggingardeild námu 12.819 milljónum króna og hækkuðu um 10,8% milli ára.

Fjöldi lífeyrisþega

	2017	2016	Breyting %
Ellilífeyrir	10.838	9.977	8,6
Örorkulífeyrir	3.506	3.201	9,5
Makalífeyrir	1.525	1.481	3,0
Barnalífeyrir	524	497	5,4
Samtals	16.393	15.156	8,2

Lífeyrisgreiðslur

í milljónum kr.

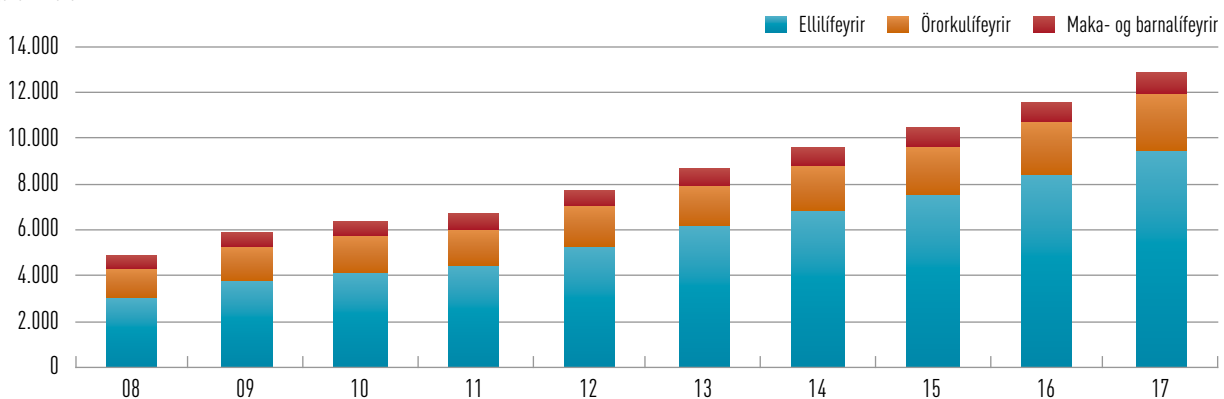
	2017	2016	Breyting %
Ellilífeyrir	9.408	8.419	11,7
Örorkulífeyrir	2.542	2.321	9,5
Makalífeyrir	755	727	3,9
Barnalífeyrir	114	103	10,7
Samtals	12.819	11.570	10,8

Skipting lífeyrisgreiðslna

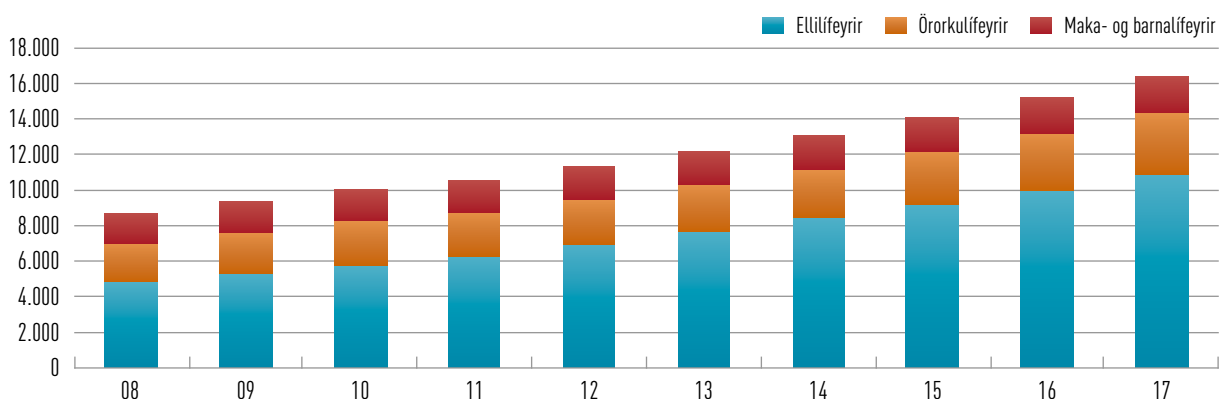
	2017	2016
Ellilífeyrir	73,4%	72,8%
Örorkulífeyrir	19,8%	20,0%
Makalífeyrir	5,9%	6,3%
Barnalífeyrir	0,9%	0,9%

Lífeyrisgreiðslur 2008–2017

í milljónum króna

Fjöldi lífeyrisþega 2008–2017

Iðgjöld

Iðgjaldagreiðslur til samtryggingardeildar námu 28.131 milljón króna samanborið við 24.296 milljónir árið 2016 sem er hækkun um 15,8%. Á árinu greiddu alls 51.934 sjóðfélagar iðgjald til sjóðsins. Þar af voru 36.400 sjóðfélagar sem að jafnaði greiddu iðgjöld með reglubundnum hætti í hverjum mánuði. Samtals greiddu 8.693 launagreiðendur iðgjöld vegna starfsmanna sinna á liðnu ári.

Samkomulag ASÍ og SA kveður á um hækkun mótframlags launagreiðenda í áföngum úr 8% í 11,5% á árunum 2016 til 2018. Þar er jafnframt kveðið á um að hver og einn sjóðfélagi geti valið um hvort iðgjaldahækkunin fari í samtryggingardeild eða í sér eignarsjóð sem tilgreind séreign.

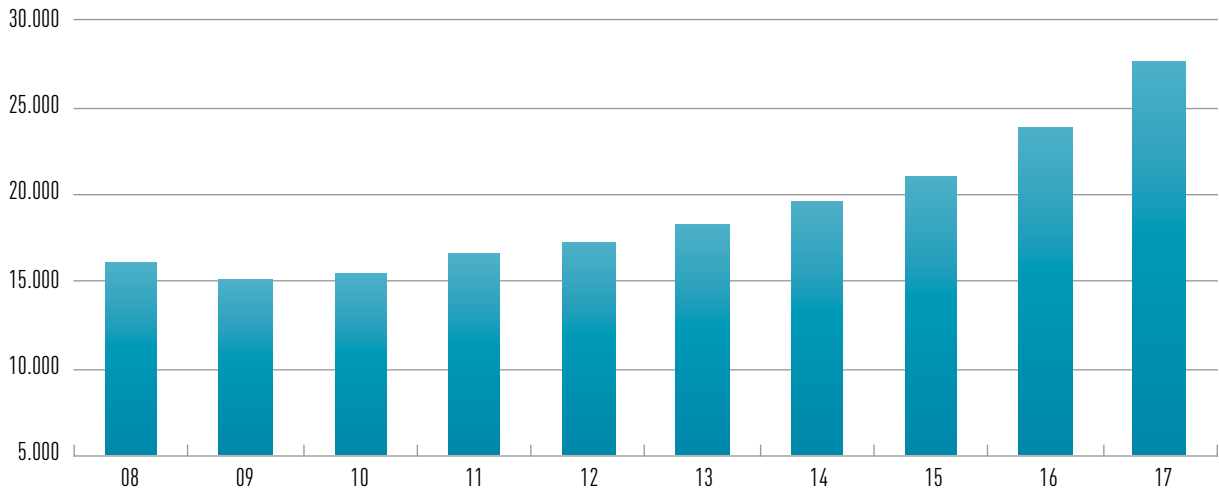
Iðgjöld og fjöldi greiðenda

	2017	2016	Breyting %
Iðgjöld í milljónum	28.131	24.296	15,8
Meðalfjöldi sjóðfélaga	36.400	35.077	3,8
Heildarfjöldi sjóðfélaga	51.934	50.275	3,3
Fjöldi launagreiðenda	8.693	8.496	2,3

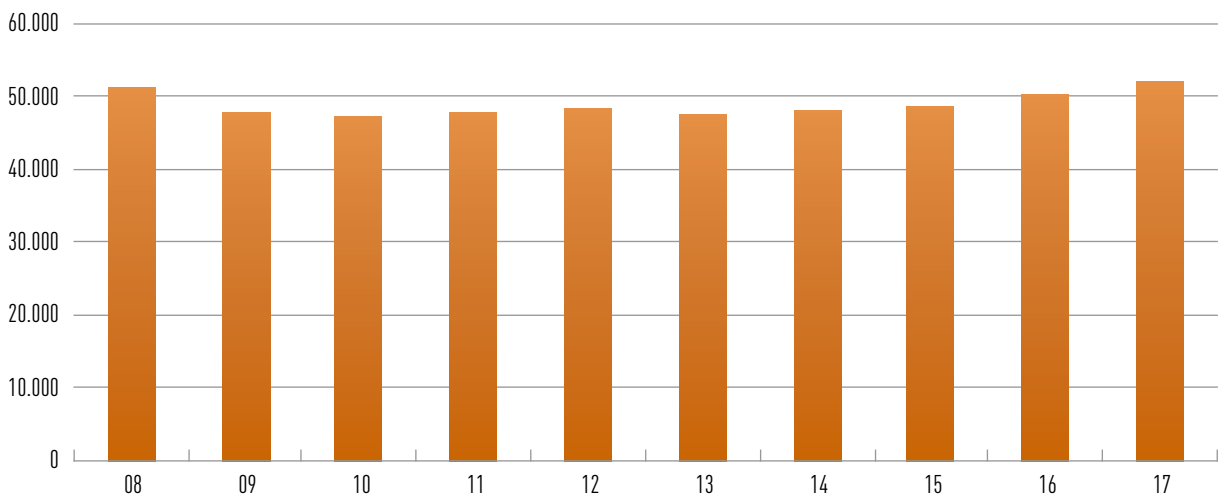
Mótframlag sem launagreiðandi innir af hendi í lífeyrissjóð hækkaði úr 8,5% í 10% frá og með júlí launum 2017 samkvæmt kjarasamningi ASÍ og nokkurra stéttarféлага við SA.

Iðgjöld 2008–2017

í milljónum króna

Fjöldi greiðandi sjóðfélaga 2008–2017

Aðild að sjóðnum

Launþegar sem eru félagar í VR eiga aðild að sjóðnum. Aðild eiga jafnframt félagar í öðrum samtökum verzlunarmanna og þeir sem byggja starfskjör sín á kjarasamningi VR eða starfa á starfssviði sjóðsins. Öllum launþegum og þeim sem stunda atvinnurekstur er skylt samkvæmt lögum að greiða iðgjald til lífeyrissjóðs frá og með 16 ára til 70 ára aldurs.

Í 2. gr. laga nr. 129/1997 kemur fram að um aðild að lífeyrissjóði, greiðslu lífeyrisiðgjalds og skiptingu iðgjaldsins milli launamanns og launagreiðanda fari eftir þeim kjarasamningi sem ákvarðar lágmarkskjör í hlutaðeigandi starfsgrein, eða sérlögum ef við á. Taki kjarasamningur ekki til viðkomandi starfssviðs eða séu ráðningarbundin starfskjör ekki byggð á kjarasamningi, velur viðkomandi sér lífeyrissjóð eftir því sem reglur einstakra sjóða leyfa. Þá er mælt fyrir um að aðild að lífeyrissjóði skuli tiltaka í skriflegum ráðningarsamningi.

Á grundvelli laga eiga því ýmsir launþegar og sjálfstæðir atvinnurekendur valkvæða aðild að sjóðnum.

Aldursskipting greiðandi sjóðfélaga

Aldur	2017	2016	2015	2014	2013
16 – 19	12,0%	12,0%	11,8%	11,7%	11,6%
20 – 29	28,9%	28,4%	27,7%	27,6%	27,6%
30 – 39	19,8%	20,0%	20,6%	21,1%	21,5%
40 – 49	17,3%	17,4%	17,8%	17,8%	17,9%
50 – 59	13,9%	14,1%	14,1%	14,1%	13,8%
60 – 69	8,1%	8,1%	8,0%	7,7%	7,6%

Meðalaldur greiðandi sjóðfélaga á árinu 2017 var 36 ár og um 41% þeirra voru yngri en 30 ára.

Skipting iðgjalda eftir aldri

Aldur	2017	2016	2015	2014	2013
16 – 19	2,6%	2,6%	2,6%	2,5%	2,5%
20 – 29	17,6%	16,5%	15,7%	15,0%	14,8%
30 – 39	22,5%	23,0%	24,0%	24,8%	25,8%
40 – 49	26,1%	26,4%	26,8%	27,3%	27,3%
50 – 59	20,6%	21,0%	20,8%	20,9%	20,5%
60 – 69	10,6%	10,5%	10,1%	9,5%	9,1%

Skipting iðgjalda vegna ársins 2017 eftir aldri sýnir að um helmingur iðgjaldanna, eða 49%, er vegna sjóðfélaga á aldrinum 30 til 49 ára.

Tryggingafræðileg staða

Tryggingafræðileg staða lífeyrissjóðsins er metin árlega af tryggingastærðfræðingi. Niðurstöðurnar eru kynntar stjórn og á ársfundi. Gerð er grein fyrir megin niðurstöðum hennar á yfirliti um tryggingafræðilega stöðu samtryggingardeildar í ársreikningi á bls. 55 og í skýringu 16 á bls. 70 og 71.

Tryggingastærðfræðingur sjóðsins er Vigfús Ásgeirsson hjá Talnakönnun hf. Hann er ráðinn af stjórn og hefur hlotið viðurkenningu Fjármálaeftirlitsins.

Hvað felst í tryggingafræðilegri úttekt

Í tryggingafræðilegri úttekt er metið hvort jafnvægi sé á heildareignum og heildarskuldbindingum lífeyrissjóðsins. Þannig er annars vegar lagt mat á hreina eign sjóðsins til greiðslu lífeyris ásamt reiknuðu núvirði framtíðariðgjalda virkra sjóðfélaga og hins vegar núvirði væntanlegs lífeyris vegna þegar greiddra iðgjalda og áætlaðra framtíðariðgjalda virkra sjóðfélaga. Ef mismunur á þessum heildareignum og heildarskuldbindingum reynist meiri en 10% ber að gera nauðsynlegar breytingar á samþykktum sjóðsins. Sama gildir ef munurinn er umfram 5% í aðra hvora áttina fimm ár í röð.

Við núvirðisútreikning væntanlegs lífeyris og framtíðariðgjalda er reglum samkvæmt notuð 3,5% vaxta- viðmiðun umfram vísitölu neysluverðs.

Ítarlegar reglur um tryggingafræðilega úttekt eru í lögum nr. 129/1997, m.a. 39. gr., reglugerð nr. 391/1998, samþykktum sjóðsins og leiðbeinandi reglum Félags íslenskra tryggingastærðfræðinga um framkvæmd tryggingafræðilegra athugana.

Staða sjóðsins

Tryggingafræðileg staða sjóðsins er nú 6,4% umfram heildarskuldbindingar samanborið við 4,2% árið 2016. Hækkun á tryggingafræðilegri stöðu er að hluta tilkomin vegna góðrar ávöxtunar á árinu 2017 sem og endurskoðunar á örorku- og dánartíðni sjóðfélaga.

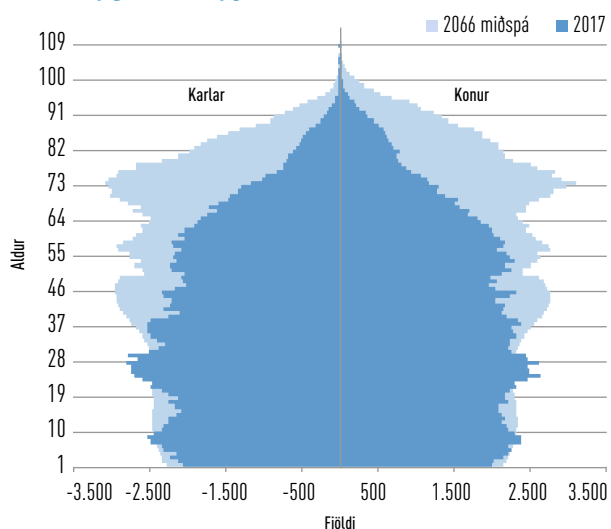
Tryggingafræðileg staða sjóðsins er sterk og rennir styrkum stöðum undir lífeyrisréttindi sjóðfélaga. Réttindin byggja á lögum og réttindaákvæðum samþykktu sjóðsins, núverandi eignasafni, framtíðariðgjöldum og væntri framtíðarávöxtun. Sá lífeyrir sem þeir vænta getur orðið lægri eða hærri eftir því hvernig til tekst að ávaxta eignir sjóðsins til framtíðar. Þá hafa ýmsir lýðfræðilegir þættir áhrif á getu sjóðsins til að greiða lífeyri þar sem sjóðurinn er samtryggingarsjóður sem veitir rétt til ævilangs lífeyris, örorkulífeyris, makalífeyris og barnalífeyris. Þróun ævilengdar sjóðfélaga og tíðni örorku eru meðal helstu lýðfræðilegu áhættuþátta sem hafa áhrif á fjárhæð lífeyris sjóðfélaga. Einnig hafa þættir eins og hjúskaparstaða og barneignatíðni áhrif.

Þróun ævilengdar

Þróun ævilengdar íslensku þjóðarinnar hefur verið mikið til umræðu í tengslum við lífeyrisréttindi. Eins og fram hefur komið í þeirri umræðu lifa landsmenn nú almennt lengur en áður. Lífaldur er nú til muna hærri en til að mynda við stofnun Lífeyrissjóðs verzlunarmanna árið 1956.

Fjallað er um þróun mannfjöldna og lífaldurs í mannfjöldaspá Hagstofu Íslands fyrir árin 2017 til 2066. Mynd 1 hér að neðan, sem birt er í mannfjöldaspá Hagstofunnar, sýnir glöggt hvers er að vænta gangi spáin eftir. Breytingum á kyn- og aldurssamsetningu mannfjöldans er gjarnan lýst með svokölluðum aldurspýramída. Hann sýnir fjölda karla og kvenna í hverjum árgangi. Eins og myndin sýnir er gert ráð fyrir að fjölgun verði í nær öllum aldurshópum á milli árunna 2017 og 2066, en þó einkum í elstu aldurshópnum.

Aldurspýramídi þjóðarinnar

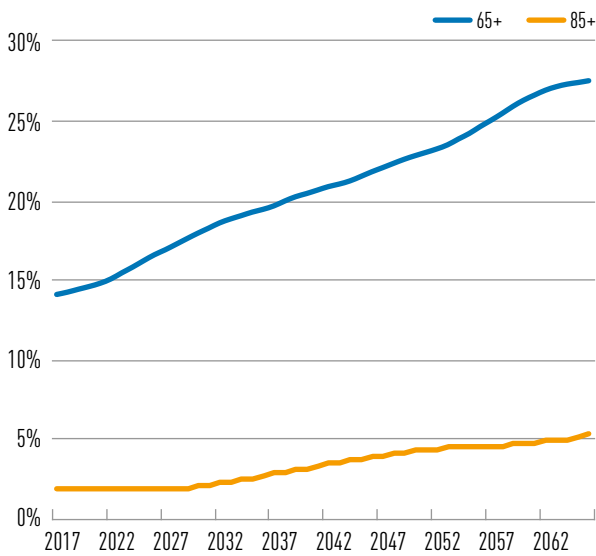

Mynd 1: Myndin er tekin úr mannfjöldaspá Hagstofunnar og sýnir aldurspýramída þjóðarinnar árið 2017 og m.v. miðspá Hagstofunnar fyrir árið 2066.

Í mannfjöldaspá Hagstofunnar er m.a. fjallað um það með hvaða hætti þróun hækkaðs lífaldurs kemur misjafnlega fram eftir aldurshópum. Eins og fram kemur á mynd 2, sem er birt í spánni, er gert ráð fyrir því að árið 2039 verði hlutfall 65 ára og eldri yfir 20% mannfjöldans og árið 2057 yfir 25%. Það er nú 14%. Spáð er að hlutfall þeirra sem eru 85 ára og eldri byrji hins vegar ekki að hækka fyrr en árið 2028, en fram að því verði það innan við 2%. Fram til ársins 2045 er gert ráð fyrir að það hlutfall tvöfaldist og fari í um 5% undir lok spátímabilsins.

Viðbúid er að lífeyrissjóðir þurfi að taka beint tillit til lífaldursþróunar undanfarinna ára sem og væntinga um áframhaldandi hækkun lífaldurs þjóðarinnar.

Hlutfall 65 og 85 ára og eldri af mannfjölda

Mynd 2: Myndin er tekin úr mannfjöldaspá Hagstofunnar og sýnir hlutfall fólks yfir 65 og 85 ára af mannfjöldanum á hverju ári frá 2017 til 2066 m.v. miðspá Hagstofunnar.

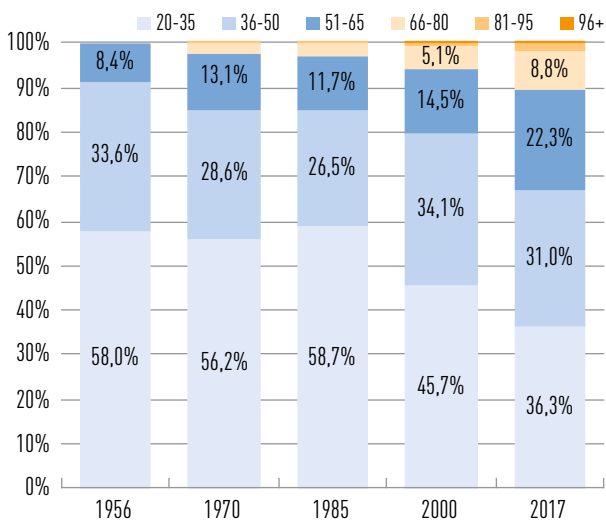
Lengri lífaldur leiðir til þess að sjóðfélagar fá greiddan mánaðarlegan lífeyri í lengri tíma en áður var gert ráð fyrir. Því er óhjákvæmilegt að mánaðarlegur lífeyrir lækki ef ekkert frekar verður aðhafst. Umræður um viðbrögð við þessari þróun hafa m.a. farið fram á meðal aðila vinnumarkaðarins, á vettvangi Landssamtaka lífeyrissjóða og Félags íslenskra tryggingastærðfræðinga. Meðal annars hefur verið rætt um að fresta töku lífeyris úr 67 ára aldri í 70 ára.

Aldurssamsetning sjóðfélaga og þjóðarinnar

Fróðlegt er að skoða þróun aldurssamsetningar sjóðfélaga annars vegar og þjóðarinnar hins vegar yfir nokkurt árabil. Myndir 3-6 sýna þróun aldurssamsetningar á hverju fimmtán ára tímabili frá 1955/6 til 2017.

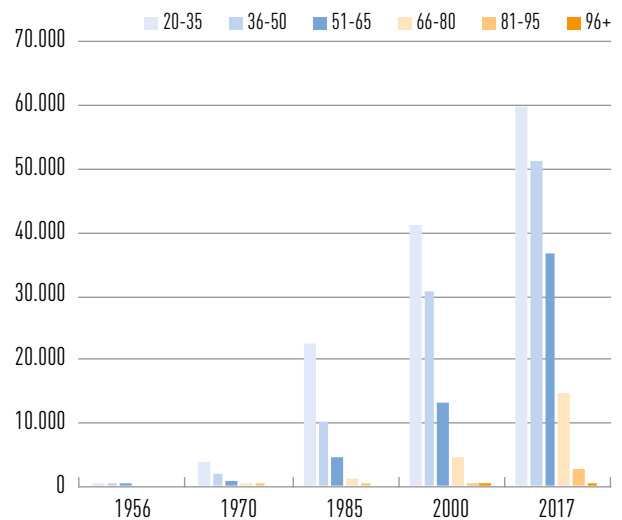
Af myndunum má ráða að sjóðfélögum hefur fjölgað hratt undanfarna áratugi, þó heldur meira í eldri aldurshópum frá árinu 2000. Þá sýna myndirnar að sjóðfélagar eru að meðaltali yngri en nemur meðalaldrí landsmanna almennt.

Hlutfallsleg skipting sjóðfélaga eftir aldri

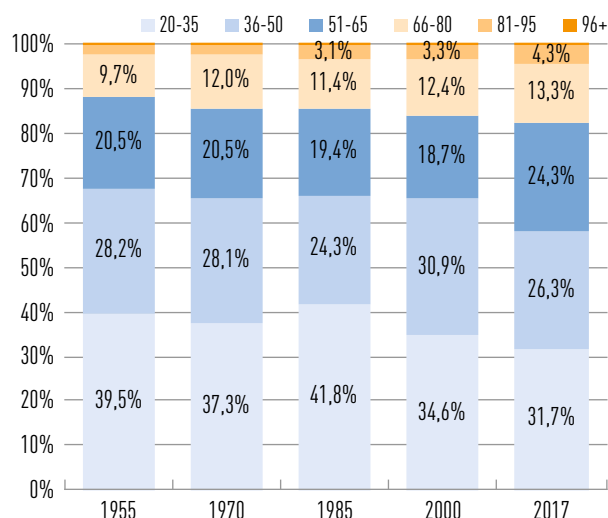
Mynd 3: Þróun hlutfallslegrar skiptingar sjóðfélaga eftir aldri (20 ára og eldri). Hlutfall sjóðfélaga í yngsta aldurshópnum var nokkuð jafnt fram til 1985 en fer lækkandi eftir það. Þá má glögg sjá að það fjölgar umtalsvert í hópi þeirra sem eru 51 árs og eldri frá árinu 2000. Hlutfall þeirra sem eru 66 ára og eldri er 10,5% árið 2017 samanborið við 3,1% árið 1985. Miðað við mannfjöldaspá Hagstofunnar má gera ráð fyrir áframhaldandi vexti í þessum aldurshópi næstu árin.

Fjöldi sjóðfélaga í hverjum aldurshópi

Mynd 4: Fjölgun sjóðfélaga eftir aldurshópum undanfarna áratugi (20 ára og eldri). Fjölgað hefur í öllum aldurshópum, þó sýnu meira í eldri aldurshópnum sem er í takt við aldurssamsetningu þjóðarinnar.

Hlutfallsleg skipting þjóðarinnar eftir aldri

Mynd 5: Þróun hlutfallslegrar skiptingar þjóðarinnar eftir aldri (20 ára og eldri). Glöggst kemur fram að hlutfall eldri aldurshópa er að vaxa á sama tíma og hlutfall yngri aldurshópa fer lækkandi. Miðað við fyrirliggjandi spár um þróun mannfjölda og lífaldurs eru vísendingar um að fjölga muni hraðar í hópi lífeyrisþega (67 ára og eldri) næstu tvo áratugina og að hlutfall þeirra muni jafnvel tvöfaldast.

Yfirlit yfir þróun einstakra þátta í tryggingafræðilegri stöðu

í milljörðum króna

Áfallin staða

	2017	2016	2015	2014	2013
Eignir	636,1	584,6	566,1	503,1	449,4
Skuldbindingar	578,8	536,4	488,6	455,7	429,8
Eignir – skuldbindingar	57,3	48,2	77,5	47,4	19,6
% af skuldbindingum	9,9%	9,0%	15,9%	10,4%	4,6%

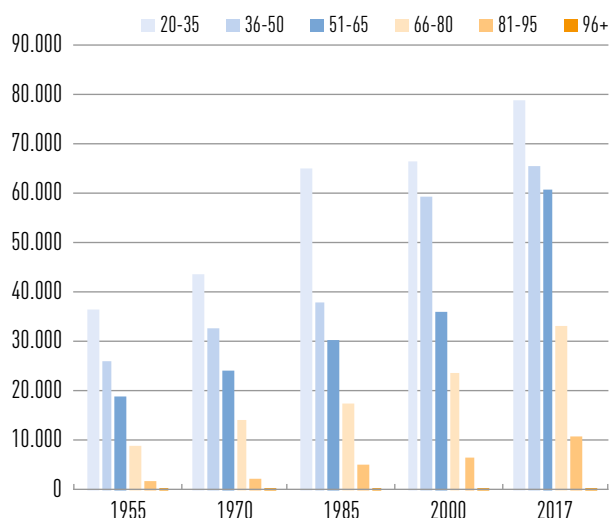
Framtíðarstaða

	2017	2016	2015	2014	2013
Eignir	451,5	383,2	337,0	308,7	291,6
Skuldbindingar	443,1	392,8	342,1	316,3	304,7
Eignir – skuldbindingar	8,4	-9,6	-5,1	-7,6	-13,1
% af skuldbindingum	1,9%	-2,4%	-1,5%	-2,4%	-4,3%

Heildarstaða

	2017	2016	2015	2014	2013
Eignir	1.087,6	967,8	903,0	811,8	741,0
Skuldbindingar	1.021,9	929,2	830,7	772,0	734,5
Eignir – skuldbindingar	65,7	38,6	72,3	39,8	6,5
% af skuldbindingum	6,4%	4,2%	8,7%	5,1%	0,9%

Þjóðin – fjöldi í hverjum aldurshópi

Mynd 6: Fjölgun þjóðarinnar eftir aldurshópum undanfarna áratugi (20 ára og eldri). Fjölgað hefur í öllum aldurshópum. Fjölgunin í eldri aldurshópunum hefur verið hlutfallslega meiri frá árinu 2000.

- **Áfallin skuldbinding** er samtala þeirra lífeyrisréttinda sem núverandi sjóðfélagar og lífeyrisþegar hafa áunnið sér.

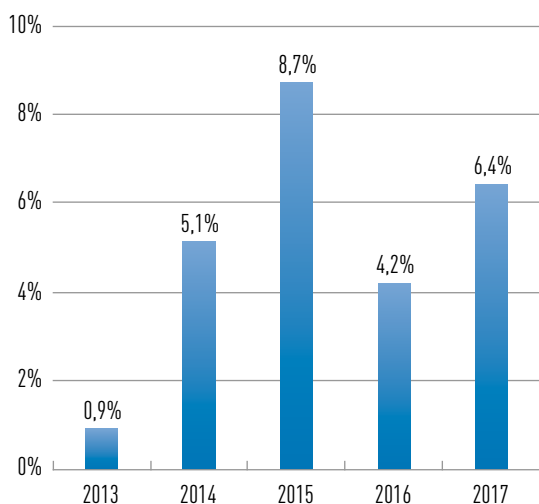
- **Framtíðarskuldbinding** er samtala skuldbindinga vegna réttinda sem núverandi sjóðfélagar munu ávinna sér með áframhaldandi greiðslum iðgjalda til sjóðsins.

- **Heildarskuldbinding** er samtala áfallinna skuldbindinga og framtíðarskuldbindinga.

Heildarstaða í árslok

Töflurnar á bls. 10 sýna að áfallin staða sjóðsins í árslok 2017 var jákvæð um 9,9% og framtíðarstaðan var jákvæð um 1,9%. Þannig eru heildareignir sjóðsins 6,4% umfram heildarskuldbindingar samanborið við 4,2% í árslok 2016. Á myndinni um þróun tryggingafræðilegrar stöðu undanfarin fimm ár má sjá að tryggingafræðileg staða sjóðsins batnaði umtalsvert á tímabilinu frá 2013–2015 en lækkaði á árinu 2016, einkum vegna styrkingar íslensku krónunnar og lakrar ávöxtunar á innlendum hlutabréfamarkaði. Tryggingafræðileg staða sjóðsins batnaði nokkuð á árinu 2017 vegna góðrar ávöxtunar. Einnig var örorku- og dánartíðni sjóðfélaga endurskoðuð sem kom einnig til hækkunar á tryggingafræðilegri stöðu.

Þróun tryggingafræðilegrar stöðu

Mynd 7: Þróun tryggingafræðilegrar stöðu.

Sérhæfðar örorku- og dánarlíkur

Á undanförunum árum hefur örorkuskuldbinding vegna sjóðfélaga verið reiknuð með 55% af staðlaðri örorkutíðni íslenskra karla og 75% af staðlaðri örorkutíðni íslenskra kvenna. Þetta frádrag frá hefðbundnum örorkulíkum hefur komið til lækkunar á örorkuskuldbindingu sjóðsins sem hefur jákvæð áhrif á tryggingafræðilega stöðu. Íslenski örorkustaðallinn var unninn af Talnakönnun árið 2005 og byggði á reynslu árána 1998 til 2002. Nú hafa verið gerðar breytingar varðandi útreikninga á örorkutíðni sjóðfélaga. Tryggingastærðfræðingur sjóðsins hefur reiknað nýjar örorkulíkur sjóðfélaga, sérhæfðar örorkulíkur, sem byggja á raunverulegri örorkutíðni sjóðfélaga í stað þess að horfa til allra landsmanna líkt og áður hefur verið gert.

Svipaðar breytingar hafa verið gerðar varðandi forsendur fyrir mati á dánarlíkum sjóðfélaga. Íslenskar dánarlíkur sem notaðar hafa verið til grundvallar fyrir íslenska lífeyrissjóði byggja á reynslu allra landsmanna síðustu ára. Nú eru hins vegar notaðar sérhæfðar dánarlíkur sjóðfélaga byggðar á reynslu árána 2010 – 2014.

Áhrif ofangreindra forsendna á útreikning tryggingafræðilegrar stöðu leiða til um 1,2% hækkunar. Það þýðir að ef áfram væri notast við sömu örorku- og dánarlíkum og áður hefði tryggingafræðileg staða sjóðsins verið 5,2% í stað 6,4%.

Innlend hlutabréf

Reykjavíkurtjörn

Þróun hlutabréfaverðs 2017

Árið 2017 á íslenskum hlutabréfamarkaði var nokkuð tvískipt. Á meðan heildarvísitala hlutabréfa (OMXIGI), sem inniheldur öll félögin á markaðinum, hækkaði um 6,2%, þá lækkaði vísitala aðallista (OMXI8), sem inniheldur 8 félög, um 3,4%. Báðar vísitölur segja til um ávöxtun að teknu tilliti til arðs. Sex félög voru með yfir 30% ávöxtun á árinu, HB Grandi, Síminn, Marel, VÍS, Fjarskipti og Origo (Nýherji). Tvö félög lækkuðu hinsvegar um meira en 30%, en það voru Icelandair og Hagar. Velta með hlutabréf á aðallista kauphallarinnar jókst um 13% á árinu 2017 og var 632 milljarðar króna. Markaðsverðmæti félaga á aðallista í árslok var um 820 milljarðar króna og engin nýskráning var á árinu á aðalmarkað kauphallar.

Hlutabréfaviðskipti og ávöxtun

Í árslok 2017 nam eign sjóðsins í skráðum innlendum hlutabréfum 87,5 milljörðum króna og í óskráðum hlutabréfum 28,2 milljörðum eða samtals 115,7 milljörðum, samanborið við 129,7 milljarða árið áður. Taka skal fram að breyting milli ára skýrist að hluta til af því að Össur er flokkað sem erlend hlutabréfaeign í árslok 2017, eftir afskráningu félagsins úr innlendri kauphöll. Vægi innlendra hlutabréfa í eignasafni sjóðsins er 17,4% samanborið við 21,5% í árslok 2016. Heildararðgreiðslur af innlendum hlutabréfum námu 3,3 milljörðum á árinu. Stærsta einstaka innlenda hlutabréfaeign sjóðsins er í Marel, þar á eftir koma Icelandair og Reitir.

Nafnávöxtun á innlenda hlutabréfasafni sjóðsins í heild var 6,1% á árinu sem samsvarar 4,2% raunávöxtun. Ávöxtun skráðra hlutabréfa lífeyrissjóðsins var 3,1% sem samsvarar 1,3% raunávöxtun. Árleg ávöxtun sjóðsins á skráðum innlendum hlutabréfum yfir 5 ára tímabil er 17,0%, samanborið við 15,9% ávöxtun heildarvísitölnnar (OMXIGI).

Innlend hlutabréfaeign í árslok

	2017	2016	2015	2014	2013
Eign í milljónum kr.	115.712	129.732	139.733	98.879	74.833
Hlutfall af eign	17,4%	21,5%	23,9%	19,4%	16,0%

Fimm stærstu eignir lífeyrissjóðsins í skráðum innlendum hlutafélögum

í milljónum króna

Félag	Fjárhæð
Marel	22.417
Icelandair	10.802
Reitir	8.737
HB Grandi	8.710
Eimskip	6.960

Áhugi erlendra fjárfesta á innlendum hlutabréfamarkaði var töluverður og eru erlend sjóðafyrirtæki nú meðal stærstu hluthafa í mörgum innlendum félögum. Hinn mikli vöxtur ferðapjónustunnar fór að hægjast á árinu og bæði tölur um greiðslukortaveltu og gistináttanýtingu gáfu vísbendingar um það.

Seðlabanki Íslands færði tvisvar niður hagvaxtarspá sína fyrir árið 2017, í heild úr 6,3% í 3,7%. Verðbólga er lág í sögulegu tilliti og hefur hún verið undir markmiðum bankans í tæp fjögur ár. Stýrivaxtalækkunarferli Seðlabankans frá 2016 heldur áfram og lækkaði bankinn meginvexti sína þrisvar sinnum á árinu. Samtals lækkuðu meginvextir bankans um 0,75%, fóru úr 5% í 4,25%.

Nánari sundurliðun á eign sjóðsins í einstökum hlutafélögum má sjá í skýringu 9 á bls. 64 og 65.

Fjárfesting í innlendum framtakssjóðum, sprotasjóðum og félögum

Á undanförunum árum hefur lífeyrissjóðurinn fjárfest í innlendum framtakssjóðum, sprotasjóðum og félögum sem fjárfesta í fyrirtækjum sem ekki eru skráð á hlutabréfamarkaði. Félögin sem sjóðurinn á hlutdeild í eru meðal annars Akur, Auður, Brunnur vaxtarsjóður, Crowberry, Edda, Eldey, Eyrir sprotar, Framtakssjóður Íslands, Frumtak, Frumtak II, Horn II, Horn III, Icelandic Tourism Fund, Kjölfesta og SÍA III.

Fjárfestingarstefna framangreindra sjóða og félaga er nokkuð mismunandi, allt frá því að fjárfesta í minni eða meðalstórum fyrirtækjum sem þurfa eigið fé til vaxtar yfir í stærri félög sem stefna á skráningu á markað. Samanlögð upphafleg fjárfestingarloforð lífeyrissjóðsins í innlendum framtakssjóðum voru

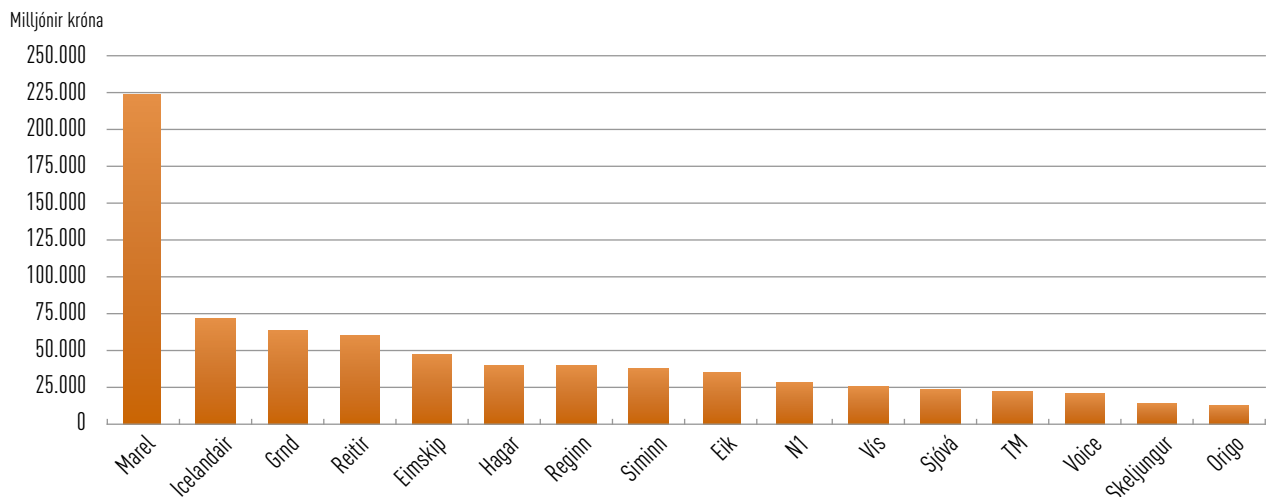
um áramót 28,5 milljarðar króna og þar af hefur nú þegar verið fjárfest fyrir 18,8 milljarða. Ávöxtun eignaflokksins í heild hefur verið góð, arðgreiðslur af þessum eignahlutum er um 17 milljarðar og bókfært virði eftirstandandi hluta er 11,4 milljarðar. Eignarhlutur lífeyrissjóðsins er frá því að vera 9,4% til 19,9% í framangreindum framtakssjóðum og félögum. Fram kemur í fjárfestingarstefnu sjóðsins að þegar fjárfest er í óskráðum hlutafélögum og nýsköpunarverkefnum skuli það gert í gegnum sérstaka fjárfestingarsjóði. Tilgangurinn er meðal annars að ná fram áhættudreifingu og fela sérhæfðum aðilum rekstur slíkra sjóða.

Þróun hlutabréfavísitalunnar OMXIGI

OMXIGI er hlutabréfavísitala sem mælir verðbreytingar og arðgreiðslur skráðra fyrirtækja á NASDAQ Ísland.

Markaðsvirði félaga á aðallista NASDAQ Ísland

Markaðsvirði hlutafélaga á NASDAQ Ísland í milljónum króna í árslok 2017.

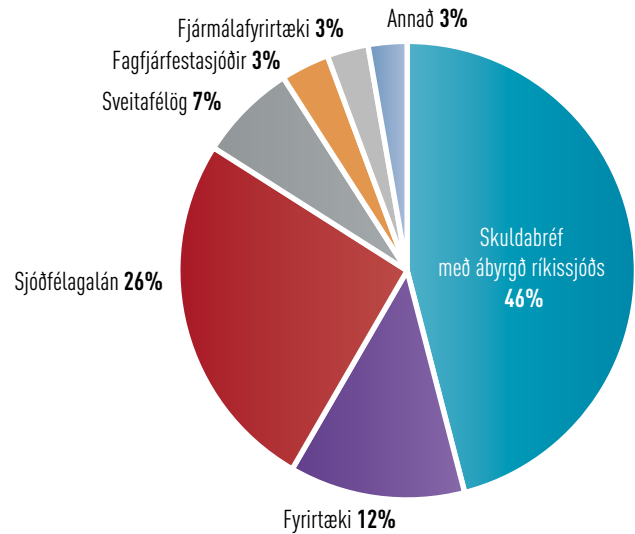
Innlend skuldabréf

Innlend skuldabréfaeign sjóðsins var 324,6 milljarðar króna í árslok í samanburði við 305,8 milljarða árið áður. Innlend skuldabréf eru um helmingur eigna lífeyrissjóðsins, vægi þeirra lækkaði lítillega frá fyrra ári. Lífeyrissjóðurinn hefur um langt árabil fjárfest í innlendum skuldabréfum og vega þar þyngst skuldabréf með ábyrgð ríkissjóðs. Helsta breyting á skuldabréfasafni sjóðsins var áframhaldandi hækkun hlutfalls lána til sjóðfélaga, en veitt voru ný sjóðfélagalán á árinu fyrir 33,5 milljarða króna og er hlutfall þeirra nú um 26% af skuldabréfasafni sjóðsins samanborið við 20% í árslok 2016.

Verðlagspróun

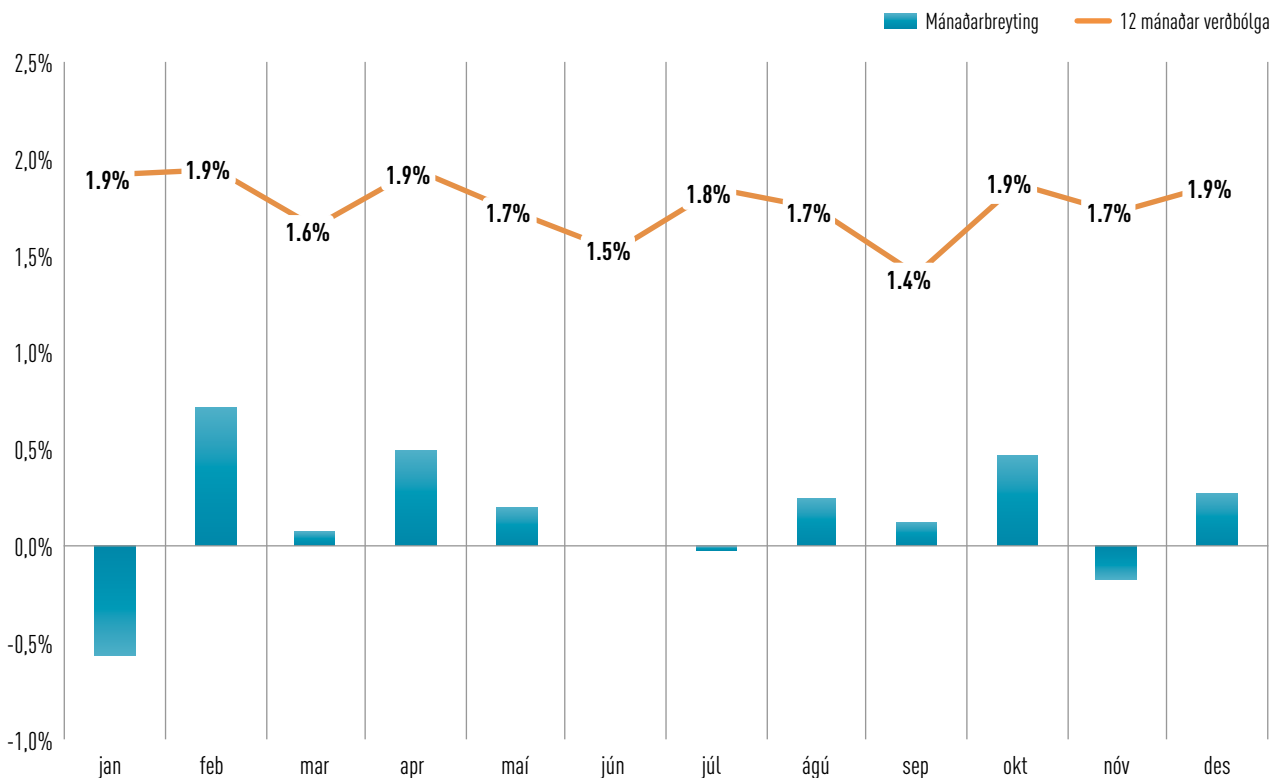
Liðið ár einkenndist af nokkuð stöðugri verðbólgu í sögulegu samhengi og nam 12 mánaða verðbólga 1,9% í árslok 2017. Verðbólga hefur nú mælst samfelld undir verðbólguþröngmiði Seðlabanka Íslands í um fjögur ár, frá því í febrúar 2014. Hækkun húsnæðisverðs er áfram stærsti áhrifaþáttur verðbólgunnar á liðnu ári en án húsnæðisliðdarins mælist verðhjöðnun upp á 1,6%.

Skuldabréfasafn í árslok 2017

Skuldabréfasafn í árslok 2017: Myndin sýnir flokkun innlendra skuldabréfa sjóðsins. Ríkistrygð skuldabréf eru nú um 46% af skuldabréfaeign sjóðsins og sjóðfélagalán 26%.

Verðlagspróun

Verðbólga: Myndin sýnir þróun á verðbólgu milli ára (línurit) og mánaðar (súlurit).

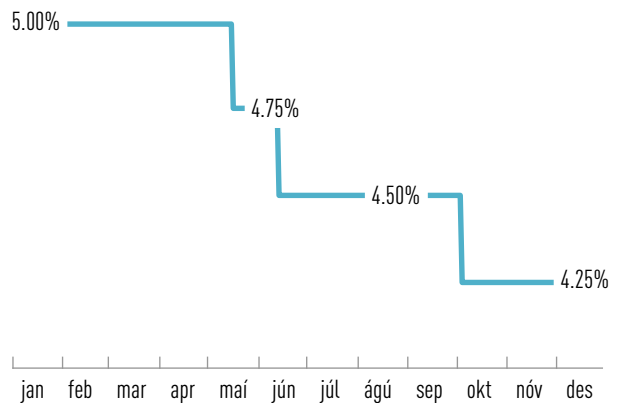
Þróun ávöxtunarkröfu

Löng verðtryggð ríkisskuldabréf skiluðu hæstu ávöxtun á árinu. Heilt yfir lækkaði ávöxtunarkrafa verðtryggðra ríkisskuldabréfa á árinu og nam lækkun ávöxtunarkröfu flestra flokka nálægt einu prósentu-stigi.

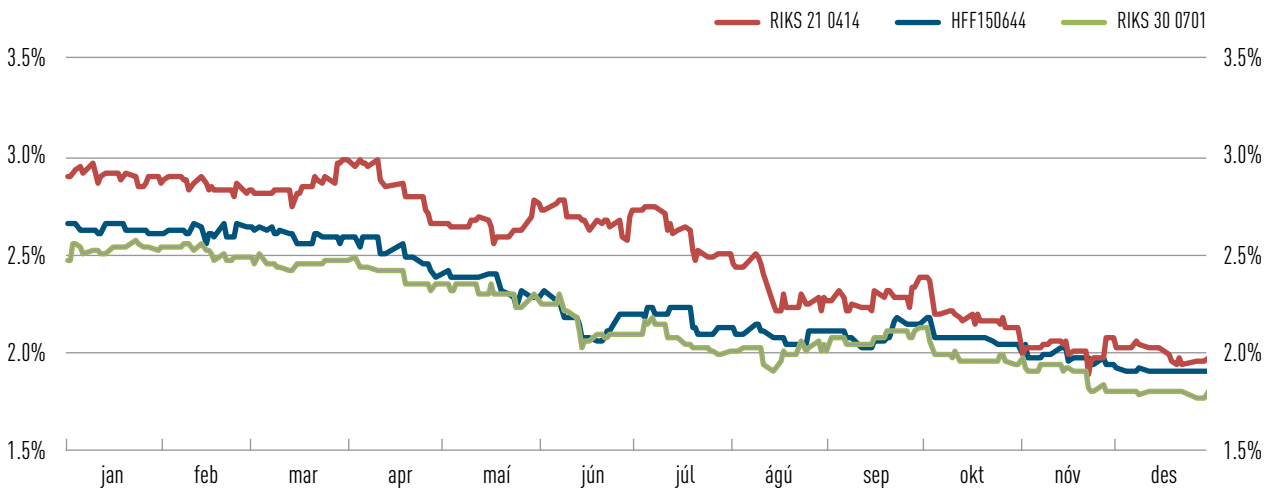
Óverðtryggða vaxtarófið, sem hefur verið nokkuð flatt síðustu ár, er orðið upphækkandi á ný. Fjárfestar gera því kröfu um hærri ávöxtun fyrir að eiga lengri skuldabréf.

Stýrivaxtalækkunarferli Seðlabankans frá síðasta ári heldur áfram og lækkaði bankinn meginvexti sína þrisvar á árinu. Samtals lækkuðu meginvextir bankans um 0,75%, fóru úr 5% í 4,25%.

Þróun stýrivaxta Seðlabankans á árinu 2017

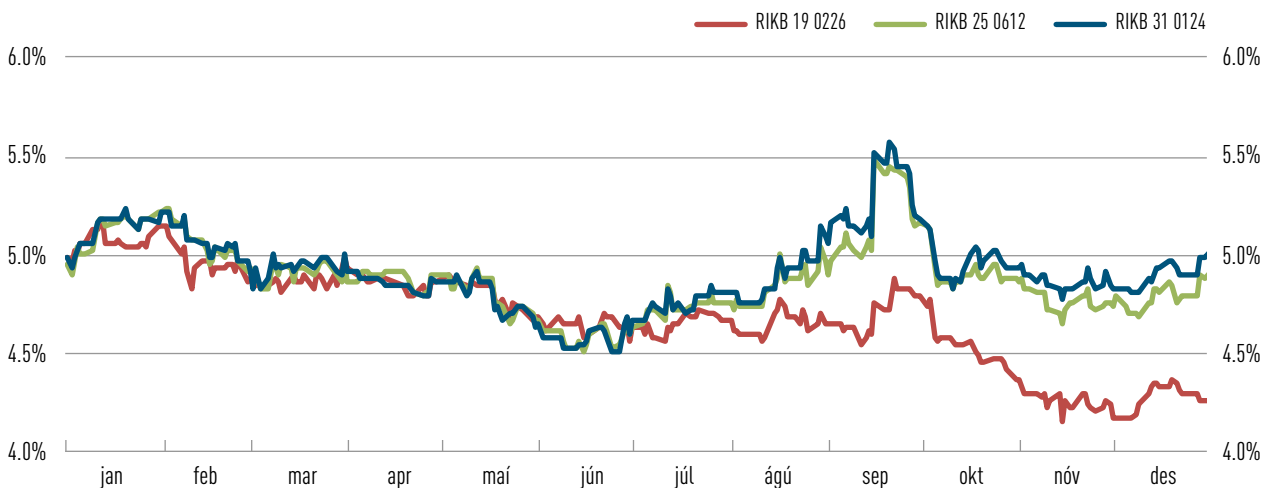

Ávöxtunarkrafa verðtryggðra ríkisskuldabréfa á árinu 2017

Ávöxtunarkrafa verðtryggðra ríkisskuldabréfa og íbúðabréfa á árinu 2017.

Ávöxtunarkrafa óverðtryggðra ríkisskuldabréfa á árinu 2017

Ávöxtunarkrafa óverðtryggðra ríkisskuldabréfa á árinu 2017.

Erlend verðbréf

Raunávöxtun erlendra verðbréfa lífeyrissjóðsins var 10,1%. Erlend verðbréfaeign sjóðsins um síðastliðin áramót nam um 216 milljörðum króna samanborið við um 159 milljarða árið áður. Erlend verðbréfaeign sjóðsins nemur um þriðjungi af eignum og er ávöxtuð í vel dreifðum hlutabréfasöfnum. Af erlendu verðbréfaeigninni eru 188,9 milljarðar í alþjóðlegum skráðum hlutabréfum 20,6 milljarðar í framtaksjóðum (e. private equity) og 6,4 milljarðar í skulda-
bréfa- og peningamarkaðssjóðum.

Heimsvísitala Morgan Stanley (MSCI) hækkaði um 22,4% í dollurum á árinu 2017, en hún er helsti mælikvarði á breytingu hlutabréfaverðs í heiminum. Hlutabréf í Bandaríkjunum (MSCI USA) hækkuðu um 21,2% í dollurum. Hlutabréf í Evrópu (MSCI Europe) hækkuðu um 10,2% í evrum. Hlutabréf nýmarkaðsríkja (MSCI Emerging Markets) hækkaði um 37,3% í dollurum. Ofangreindar vísitölur segja til um ávöxtun að teknu tilliti til arðs.

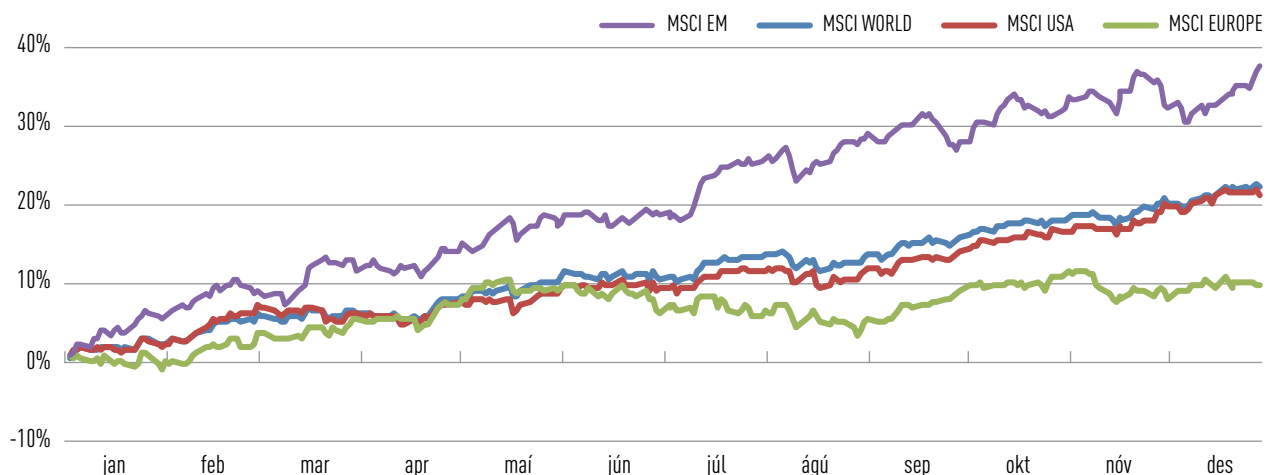
Gengisvísitala íslensku krónunnar veiktist um 0,7% gagnvart erlendum gjaldmiðlum á árinu 2017. Krónan styrktist um 8,0% á móti bandaríkjadollar en veiktist um 4,7% gagnvart evru.

Verðþróun heimsvísitölu MSCI á árinu 2017

Verðþróun heimsvísitölu MSCI 2017, með arði og í dollurum.

Ávöxtun á alþjóðlegum hlutabréfavísitölum á árinu 2017

Ávöxtun á erlendum hlutabréfamörkuðum á árinu 2017, með arði.

Erlend verðbréfaeign í árslok

	2017	2016	2015	2014	2013
Eign í milljónum kr.	215.932	158.920	152.914	146.714	125.911
Hlutfall af eignum	32,4%	26,3%	26,2%	28,8%	26,9%

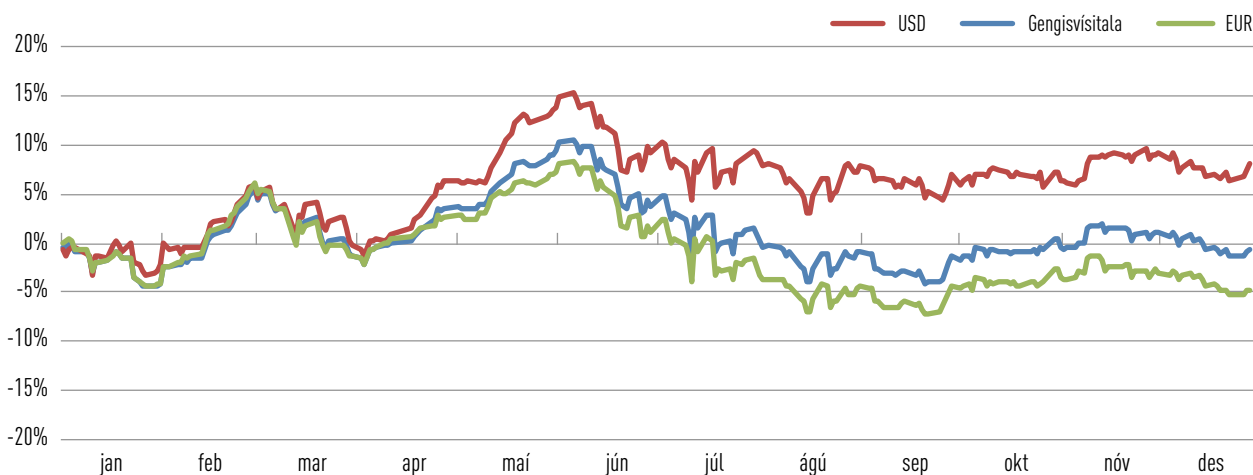
Áhættudreifing

Sjóðurinn hefur frá árinu 1994 fjárfest í alþjóðlegum verðbréfasöfnum til að dreifa áhættu í eignasafninu og dreifa áhættu á einstaka útgefendum. Ríflega aldarläng reynsla af alþjóðlega dreifðum fjárfestingum hefur sýnt að til lengdar litið skila erlend hlutabréf góðri ávöxtun. Þá er mikilvægt að hafa í huga að gera má ráð fyrir að þá fjármuni sem sjóðurinn er að ávaxta á erlendum fjármálamörkuðum þurfi ekki að færa aftur til Íslands til lífeyrisgreiðslna fyrr en að löngum tíma liðnum.

Með tilkomu fjármagnshafta var íslenskum lífeyrissjóðum óheimilt að fjárfesta erlendis umfram þau erlendu fjárfestingaloforð sem voru gefin fyrir haustið 2008. Frá árinu 2015 og fram að losun hafta voru heimildir fyrir lífeyrissjóði rýmkaðar í skrefum. Lífeyrissjóður verzlunarmanna nýtti sér ávallt sínar heimildir á umræddu tímabili.

Nánari sundurliðun á erlendu verðbréfaeigninni í árslok má sjá í skýringu 9 á bls. 66 og 67.

Gengisþróun gjaldmiðla gagnvart krónu á árinu 2017

Styrking (+) eða veiking (-) krónu gagnvart helstu gjaldmiðlum.

Eignasafn

Eignir námu 665,5 milljörðum króna í árslok 2017 samanborið við 603,2 milljarða árið áður og hækkaði því um 62,3 milljarða eða 10,3% á milli ára. Eignasafn í árslok skiptist þannig hlutfallslega, að innlend skuldabréf með ábyrgð ríkissjóðs nema 22,6% af eigninni, lán til sjóðfélaga 12,4%, önnur skuldabréf 13,9%, innlend hlutabréf og hlutdeildarskírteini 17,4%, erlend verðbréf 32,4%, bankainnstæður 0,8% og aðrar eignir 0,5%.

Skipting eignasafns

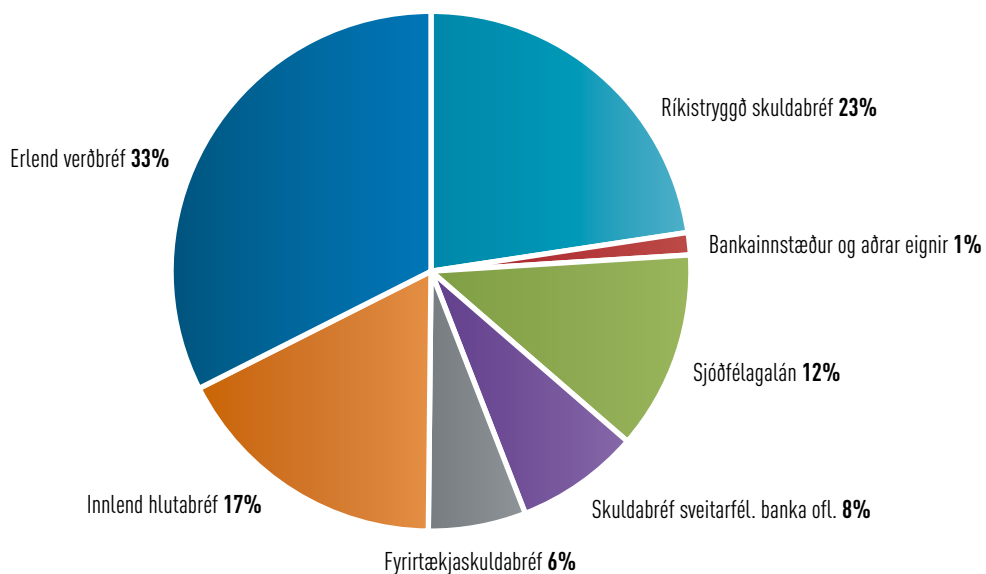
í milljónum króna

	2017	%	2016	%
Bankainnstæður	5.499	0,8	5.321	0,9
Veðskuldabréf sjóðfélaga	82.277	12,4	61.694	10,2
Íbúðabréf og húsbref	93.816	14,1	94.619	15,7
Önnur bréf með ríkisábyrgð	56.670	8,5	53.921	8,9
Bankar og ýmsir lánasjóðir	14.397	2,2	14.642	2,5
Fyrirtæki	40.412	6,1	43.129	7,2
Sveitarfélög	22.531	3,4	22.964	3,8
Skuldabréf fagfjárfestasjóða	11.168	1,7	11.409	1,9
Önnur veðskuldabréf	3.362	0,5	3.406	0,5
Innlend hlutabréf og hlutdeildarskírteini	115.712	17,4	129.732	21,5
Erlend verðbréf	215.932	32,4	158.920	26,3
Aðrar eignir	3.726	0,5	3.424	0,6
Samtals	665.502	100	603.181	100

Hlutfallsleg skipting eignasafns

	2017	2016	2015	2014	2013
Skuldabréf og innstæður	50%	52%	50%	52%	57%
Innlend hlutabréf	17%	22%	24%	19%	16%
Erlend verðbréf	33%	26%	26%	29%	27%

Skipting eignasafns í árslok 2017

Verðbréfavíðskipti og lánveitingar

Á liðnu ári ráðstafaði sjóðurinn 105.471 milljónum króna til verðbréfakaupa og lánveitinga og seldi verðbréf fyrir 48.727 milljónir. Kaup verðbréfa umfram sölu námu því 56.744 milljónum.

Lánveitingar að viðbættum skuldbreytingum til sjóðfélaga námu 33.787 milljónum. Kaup umfram sölu á skuldabréfum með ábyrgð ríkissjóðs nam 2.423 milljónum. Kaup á skuldabréfum sveitarfélaga umfram sölu voru 240 milljónir, skuldabréfum fagfjárfestasjóða og fyrirtækja 276 milljónir og önnur skuldabréf 217 milljónir.

Sala umfram kaup innlendra hlutabréfa og hlutdeildarskírteina nam 447 milljónum og kaup erlendra verðbréfa umfram sölu námu 20.248 milljónum.

Verðbréfavíðskipti 2017

í milljónum króna

	Kaup umfram sölu
Veðskuldabréf sjóðfélaga	33.787
Ríkistryggð skuldabréf	2.423
Skuldabréf sveitarfélaga	240
Fagfjárfestasjóðir og fyrirtæki	276
Önnur skuldabréf	217
Innlend hlutabréf og hlutdeildarskírteini	-447
Erlend verðbréf	20.248
Samtals	56.744

Séreignarsparnaður

Hafnarfjörður

Séreignarsparnaður er ávaxtaður í fimm fjárfestingarleiðum. Ævileiðir I, II og III eru fyrir samninga sem stofnað var til frá 1. júlí 2017 og Verðbréfaeið og Innlánsleið eru fyrir samninga sem stofnað var til fyrir 1. júlí 2017. Ævileiðirnar bjóða upp á sveigjanlegra val milli fjárfestingarleiða með tilliti til áhættu og væntrar ávöxtunar sem og sjálfvirkan flutning milli leiða eftir aldri.

Flutningur milli fjárfestingarleiða hjá lífeyrissjóðnum

Hægt er að flytja sparnað úr Verðbréfaeið og Innlánsleið yfir í Ævileiðirnar. Einnig er hægt að flytja sparnað milli Ævileiða.

Lífeyrisgreiðslur

Lífeyrisgreiðslur úr séreignardeild námu alls 568 milljónum króna en voru 498 milljónir árið 2016. Þar af námu greiðslur vegna tímabundinnar heimildar til ráðstöfunar hluta af séreignariðgjöldum inn á höfuðstól íbúðalána alls 326 milljónum til 984 sjóðfélaga samanborið við 330 milljónir til 927 sjóðfélaga árið 2016.

Inneignir og iðgjöld

Inneignir séreignardeildar námu 12.488 milljónum í árslok 2017 en 11.108 milljónir árið áður. Alls áttu 45.505 sjóðfélagar inneignir samanborið við 42.449 í árslok 2016. Iðgjöld til séreignardeildar námu 1.110 milljónum á árinu 2017 samanborið við 877 milljónir árið 2016.

Ráðstöfun séreignarsparnaðar inn á lán

Þeir sem greiða í séreignarsjóð til sjóðsins geta nýtt inngreiðslur skattfrjálst, á tímabilinu 1. júlí 2014 til 30. júní 2019 til greiðslu inn á höfuðstól lána sem tekin eru vegna íbúðarhúsnæðis til eigin nota.

Þeir sem ekki búa í eigin húsnæði geta notað séreignarsparnaðinn skattfrjálst, fyrir sama tímabil og að ofan greinir til kaupa á íbúðarhúsnæði. Þessi heimild gildir til 30. júní 2019.

Lög um stuðning til kaupa á fyrstu íbúð

Með lögunum eru sett á fót húsnæðissparnaðarúrræði sem tóku gildi 1. júlí 2017, fyrir þá sem eru að kaupa sína fyrstu íbúð. Þeim, sem þegar hafa hafið söfnun á séreignarsparnaði, til öflunar íbúðarhúsnæðis er heimilt að nýta uppsafnaðan séreignarsparnað frá júlí 2014, til fyrstu íbúðarkaupar. Þeir sem keyptu sína fyrstu íbúð fyrir 1. júlí 2017 þurftu að sækja um útgreiðslu fyrir árslok 2017 til að geta nýtt þessa heimild.

Séreignardeild

í milljónum króna

	2017	2016	Breyting %
Iðgjöld	1.110	877	27
Lífeyrisgreiðslur	568	498	14
Inneignir í árslok	12.488	11.108	12
Fjöldi með inneignir	45.505	42.449	7

Um Ævileiðirnar

Eignasamsetning Ævileiðanna byggir á eignaflokkum sem gera má ráð fyrir að hafi mismikla vænta ávöxtun og áhættu. Til að draga úr áhættu og sveiflum í ávöxtun eignasafna eru þau blönduð og vel dreifð milli eignaflokka. Markmið með mismunandi eignasamsetningu milli Ævileiðanna er að mæta ólíkum þörfum sjóðfélaga, svo sem aldri og áhættuþoli. Við val á fjárfestingarleið er því meðal annars ráðlagt að huga að því hve langt er í útgreiðslu, hver eignastaða sjóðfélagans er og hvert viðhorf sé til áhættu. Mismunandi uppsetning Ævileiðanna er ætlað að endurspeglar þessa þætti, þar sem dregið er úr áhættu eftir því sem nær dregur úttekt.

Um Verðbréfaeið og Innlánsleið

Verðbréfaeið

Fjárfestingarstefna verðbréfaeiðar endurspeglar af fjárfestingarstefnu samtryggingardeildar lífeyrissjóðsins.

Hrein ávöxtun verðbréfaeiðar á árinu 2017 var 7,6% sem svarar til 5,7% raunávöxtunar. Meðalraunávöxtun síðustu fimm ára er 5,9% og síðustu tíu ára 1,7%.

Innlánsleið

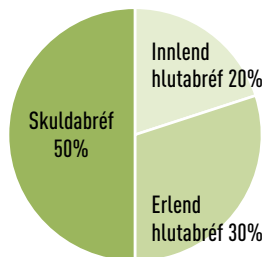
Innlánsleið er fjárfestingarleið þar sem sparnaður er ávaxtaður í innlánnum banka. Innlánsleið er einkum ætluð þeim sem hafa hafið úttekt lífeyrissparnaðar eða gera ráð fyrir því að hefja úttekt hans innan fárra ára.

Hrein ávöxtun innlánsleiðar á liðnu ári var 3,0% sem svarar til 1,3% raunávöxtunar.

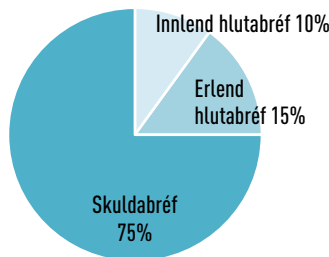
Nánari sundurlíðun séreignardeildar má sjá í ársskýrslunni á bls. 82 til 84.

Fjárfestingarstefna Ævileiða

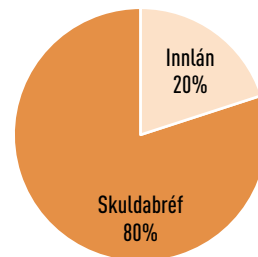
Ævileið I

Ævileið II

Ævileið III

	Ævileið I			Ævileið II			Ævileið III		
	Staða 31.12.17	Stefna	Vikmörk	Staða 31.12.17	Stefna	Vikmörk	Staða 31.12.17	Stefna	Vikmörk
Innlend hlutabréf	21%	20%	10-40%	15%	10%	0-25%			
Erlend hlutabréf	29%	30%	20-50%	17%	15%	0-30%			
Skuldabréf	42%	50%	30-70%	57%	75%	50-90%	83%	80%	50-100%
Innlán	8%		0-50%	12%		0-50%	17%	20%	0-50%

Fjárfestingarstefna Ævileiða, ásamt árslokastöðu og vikmörkum.

Lán til sjóðfélaga

Breytingar á lánareglum sjóðsins voru gerðar árið 2015 sem fólust m.a. í rýmkun veðhlutfalla og að boðið var upp á óverðtryggð lán til viðbótar við verðtryggð. Í kjölfarið jókst eftirspurn eftir sjóðfélagalánnum og hefur hún haldist góð árin 2016 og 2017. Sjóðfélagalán lífeyrissjóðsins falla undir lög um fasteignalán til neytenda, nr. 118/2016 sem tóku gildi 1. apríl 2017. Samkvæmt lögnum er aukin upplýsingagjöf til lántakenda og auknar kröfur um mat á greiðslugetu og lánshæfi þeirra til þess að stuðla að ábyrgum lánveitingum.

Verðtryggð lán

Lífeyrissjóðurinn býður sjóðfélögum verðtryggð lán með tvenns konar vaxtakjörum, föstum vöxtum og breytilegum vöxtum. Fastir vextir verðtryggðra lána eru 3,6%. Breytilegir vextir taka breytingum 15. hvers mánaðar, í samræmi við ákvæði lánareglna sjóðsins og fylgja þróun vaxta á íbúðabréfum (HFF150434). Í árslok 2017 voru breytilegir vextir 2,74%.

Óverðtryggð lán

Vextir óverðtryggðra lána eru fastir til 36 mánaða í senn og taka mið af ávöxtunarkröfu óverðtryggðra ríkisskuldabréfa á markaði (RIKB31). Í boði eru bæði lán með jöfnum greiðslum (annuitet) og jöfnum afborgunum af höfuðstól. Í árslok 2017 voru vextir af óverðtryggðum lánnum 6,09%. Hlutfall óverðtryggðra af veittun lánnum hefur hækkað en það var 38% árið 2017 samanborið við 33% árið 2016.

Afgreidd sjóðfélagalán

fjárhæðir í milljónum króna

	2017	2016
Fjárhæð	33.531	31.636
Fjöldi lána	1.677	1.697
Meðalfjárhæð	20,0	18,6

Skipting sjóðfélagalána árið 2017

fjárhæðir í milljónum króna

	Verðtryggð lán Fastir vextir	Verðtryggð lán Breytilegir vextir	Óverðtryggð lán
Fjárhæð	14.735	6.065	12.731
Fjöldi lána	694	318	665
Meðalfjárhæð	21,2	19,1	19,1

Útistandandi lán

Útistandandi lán til sjóðfélaga námu 82.277 milljónum í árslok 2017 eða um 12,4% af heildareignum samanborið við 61.694 milljónir eða um 10,2% af eignum í árslok 2016.

Staða sjóðfélagalána í árslok

fjárhæðir í milljónum króna

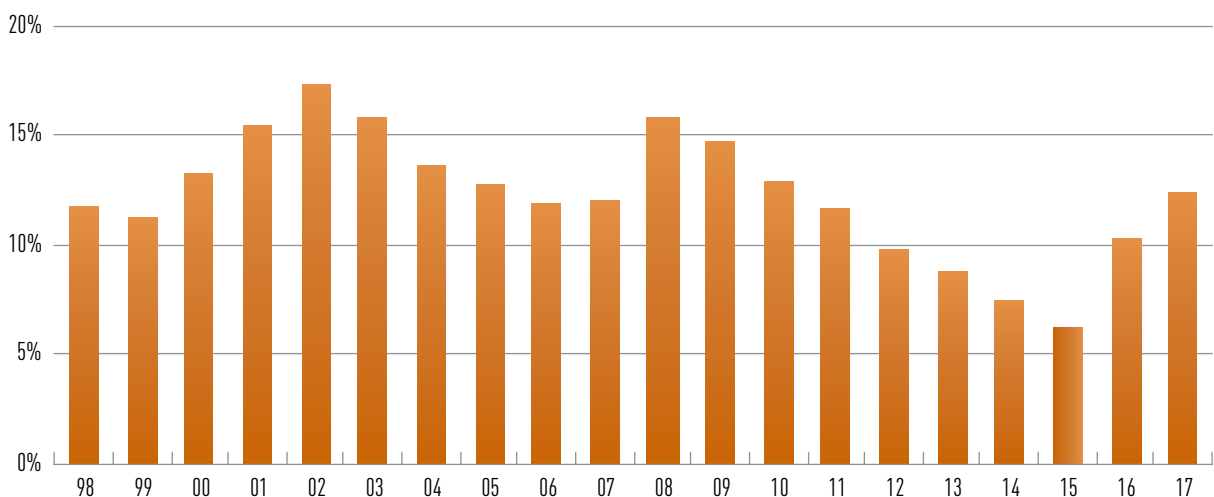
	2017	2016	Breyting
Útistandandi lán	82.277	61.694	33%
Fjöldi lána	8.010	7.657	5%
Meðalfjárhæð	10,3	8,1	27%
Hlutfall af heildareignum	12,4%	10,2%	2,2%

Vanskil sjóðfélagalána

(meira en 90 daga vanskil)

	2017	2016
Vanskil í m.kr.	888	1.271
Hlutfall af heildarfjárhæð	1,1%	2,0%

Sjóðfélagalán í hlutfalli af eignum

Stjórn og stjórnarhættir Lífeyrissjóðs verzlunarmanna

Stjórnarháttayfirlýsing 2017

Stjórnarháttayfirlýsing Lífeyrissjóðs verzlunarmanna (LV) er sett með vísan til 51. gr. reglna Fjármálaeftirlitsins (FME) nr. 335/2015. Yfirlit, ýmis lög, reglugerðir og ýmsar innri reglur LV eru aðgengilegar á vef sjóðsins á vefsvæði með upplýsingum um sjóðinn.

Grundvöllur sjóðsins og hlutverk

Lífeyrissjóður verzlunarmanna starfar á grundvelli starfsleyfis fjármálaráðherra, í samræmi við lög nr. 129/1997 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, með síðari breytingum, og samþykktir sjóðsins.

Í samþykktum kemur fram að sjóðurinn starfar á grundvelli samkomulags VR og Félags atvinnurekenda, Kaupmannasamtaka Íslands, Samtaka iðnaðarins, Viðskiptaráðs Íslands og Samtaka atvinnulífsins og samnings þessara aðila um lífeyrismál frá 30. desember 1996.

Hlutverk sjóðsins er að tryggja sjóðfélögum, eftirlifandi mökum þeirra og börnum lífeyri eftir þeim reglum sem fram koma í samþykktum. Í samþykktum kemur m.a. fram að sjóðurinn leggi sérstaka áherslu á ellilífeyrisréttindi og áskilji sér heimild til að verja þau réttindi umfram önnur við endurskoðun á réttindaákvæðum samþykktar sjóðsins.

Sjóðurinn er langtímafjárfestir sem ávaxtar fjármuni sjóðfélaga með það að markmiði að ná sem bestri ávöxtun að teknu tilliti til áhættu. Stjórn leggur áherslu á að þróa hluthafastefnu sjóðsins með þeim hætti að hún styðji, eftir því sem því verður við komið, við góða stjórnarhætti í þeim félögum sem sjóðurinn fer með eignahlut í.

Umboðsskylda

Stjórnarmenn og starfsmenn skulu taka ákvarðanir í samræmi við gildandi lög og reglur og sannfæringu sína með þeim hætti að hagsmuna sjóðfélaga sé sem best gætt og að ákvörðunin styðji við tilgang og starfsemi sjóðsins.

Stjórnarmenn og starfsmenn mega ekki gera neinar þær ráðstafanir sem bersýnilega eru til þess fallnar að afla ákveðnum sjóðfélögum, félögum eða öðrum ótilhlýðilegra hagsmuna umfram aðra eða á kostnað sjóðsins.

Stjórnarmaður er ekki bundinn af fyrirmælum þeirra sem tilnefna hann til setu í stjórn sjóðsins.

Stjórnarhættir og stjórnarháttayfirlýsing LV

Lífeyrissjóðurinn leggur áherslu á góða stjórnarhætti við stefnumótun og daglega stjórnun sjóðsins. Með stjórnarháttayfirlýsingu þessari er sjóðfélögum,

iðgjaldagreiðendum, opinberum aðilum, starfsmönnum og öðrum haghöfum veittar upplýsingar um stjórnarhætti lífeyrissjóðsins. Yfirlýsingunni er jafnframt ætlað að styðja við góða stjórnarhætti hjá sjóðnum og styðja þannig við traustan rekstur.

Stjórnarháttayfirlýsing LV fyrir árið 2017 byggir á þeim lögum og reglum sem í gildi eru á þeim tíma sem ársreikningur sjóðsins er staðfestur af stjórn og framkvæmdastjóra. Í því sambandi er sérstaklega litið til þeirra ákvæða laga nr. 129/1997 sem lúta að stjórnarháttum lífeyrissjóða, ákvæða samþykktar sjóðsins, reglna FME þar um, m.a. reglna nr. 335/2015 um ársreikninga lífeyrissjóða sem og 5. útgáfu leiðbeininga um stjórnarhætti fyrirtækja útgefnam af Viðskiptaráði Íslands, Nasdaq Iceland og Samtökum atvinnulífsins.

Lög, reglur og leiðbeiningar sem sérstaklega varða stjórnarhætti LV

Eftirfarandi er yfirlit yfir löggjöf, stjórnvaldsreglur, leiðbeinandi tilmæli og innri reglur LV. Listinn er til upplýsinga en er ekki tæmandi. Yfirlit yfir lög, reglugerðir og aðrar reglur opinberra aðila sem gilda um starfsemi lífeyrissjóða er m.a. að finna á vef Fjármálaeftirlitsins (FME).

Lög frá Alþingi

- Lög nr. 129/1997 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða.
- Lög nr. 87/1998 um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi.

Reglugerðir

- Reglugerð nr. 391/1998 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða
- Reglugerð nr. 698/1998 um ráðstöfun iðgjalds til lífeyrissparnaðar og viðbótartryggingaverndar
- Reglugerð nr. 916/2009 um fjárfestingarstefnu og úttekt á ávöxtun lífeyrissjóða og vörsluaðila lífeyrissparnaðar
- Reglugerð nr. 590/2017 um eftirlitskerfi með áhættu lífeyrissjóða

Reglur og leiðbeiningar FME

- Reglur FME nr. 335/2015 um ársreikninga lífeyrissjóða.
- Reglur FME nr. 577/2012 um endurskoðunardeildir og sjálfstætt starfandi eftirlitsaðila.
- Leiðbeinandi tilmæli FME nr. 3/2011 um aðgerðir gegn peningaþvætti og fjármögnun hryðjuverka.
- Leiðbeinandi tilmæli FME nr. 3/2010 um mat á hæfi lykilstarfsmanna

Innri reglur LV

- Samþykktir lífeyrissjóðs verzlunarmanna
- Síða- og samskiptareglur LV, dags. 11. desember 2011.

- Hluthafastefna LV, dags. 5. febrúar 2015.
- Starfsreglur stjórnar og framkvæmdastjóra, dags. 26. september 2013.
- Reglur um upplýsingagjöf framkvæmdastjóra til stjórnar og til opinberra aðila sbr. 29. gr. laga nr. 129/1997, dags. 21. maí 2015.
- Starfsreglur endurskoðunarnefndar, dags. 18. október 2011.
- Verklagsreglur LV um viðskipti stjórnarmanna og starfsmanna lífeyrissjóðsins með fjármála-gerninga, dags. 16. maí 2013.
- Verklagsreglur um hæfi lykilstarfsmanna, dags. 18. september 2014.
- Starfskjarastefna LV, dags. 20. nóvember 2015.

Stefna um samfélagslega ábyrgð og siðferðisviðmið

Gildi Lífeyrissjóðs verzlunarmanna

Ábyrgð – Umhyggja – Árangur

Ábyrgð Með ábyrgð er lögð áhersla á fagmennsku, áræðni og samviskusemi sem birtist m.a. í vandaðri áhættustýringu, eftirfylgni með fyrirtækjum sem fjárfest er í og áherslu á góða stjórnarhætti. Til grundvallar þurfa að liggja vönduð vinnubrögð, hæft starfsfólk og skýr skilaboð frá stjórn um ábyrg vinnubrögð.

Umhyggja Með umhyggju er lögð áhersla á heilindi og ráðvæðni sem birtist m.a. í frumkvæði í þjónustu og góðu viðmóti. Lögð er áhersla á að virkja og hvetja starfsmenn í starfi og að þeir séu þátttakendur í stefnumótun og markmiðssetningu sjóðsins.

Árangur Með árangri er áhersla lögð á að keppa að settum markmiðum og skila góðu starfi við stjórnun og í öðrum störfum fyrir sjóðinn. Þessi markmið birtast m.a. í áherslum á skilvirkni og arðsemi, stöðugleika í rekstri, starfsánægju og opnum stjórnarháttum og vilja til að veita sjóðfélögum á öllum aldri góða þjónustu. Eftirfylgni felst í raunhæfri markmiðssetningu og hvatningu til starfsmanna.

Siðferðileg viðmið sjóðsins í fjárfestingum

Vísun til fjárfestingarstefnu

Í fjárfestingarstefnu LV kemur fram að meginhlutverk sjóðsins sé að ávaxta eignir sjóðsins í þeim tilgangi að standa undir lífeyrisskuldbindingum og hámarka réttindi sjóðsfélaga. Í eðli sínu eru skuldbindingar lífeyrissjóðsins til langs tíma og til að mæta langtímaskuldbindingum sínum horfir sjóðurinn almennt

á fjárfestingar sem langtímafjárfestir. Samfélagsleg ábyrgð er lykilþáttur í að fyrirtæki nái sjálfbærni til langs tíma. Viðmið um ábyrgar fjárfestingar er því hluti af fjárfestingarstefnu sjóðsins og leitast sjóðurinn eftir því að stuðla að samfélagslegri ábyrgð í þeim félögum sem sjóðurinn fjárfestir í.

Lífeyrissjóðurinn telur því, sem stór fjárfestir í íslensku efnahagslífi, að tilefni geti verið til að líta til hagsmuna og sjónarmiða annarra haghafa en fjárfesta eingöngu við mat á fjárfestingakostum og eftirfylgni með þeim.

Lífeyrissjóðurinn gerir kröfu um að þau fyrirtæki sem sjóðurinn fjárfestir í fari eftir þeim lögum og reglum sem gilda um starfsemi þeirra. Mikilvægt er að þau horfi til leiðbeininga um góða stjórnarhætti og viðmiða sem lúta að samfélagslegri ábyrgð og góðri umgengni um auðlindir.

Lífeyrissjóður verzlunarmanna er aðili að reglum Sameinuðu þjóðanna (Principles for Responsible Investment – UN PRI) um ábyrgar fjárfestingar, ásamt mörgum af stærstu lífeyrissjóðum og fagfjárfestum vestan hafs og í Evrópu. Í reglum er fjallað um hvernig áhersla á umhverfisleg og samfélagsleg málefni styðja við stjórnarhætti fyrirtækja og getur stuðlað að bættum fjárfestingarárangri verðbréfasafna. Þannig fari saman hagsmunir fjárfesta og markmið þjóðfélagsins í víðara samhengi.

LV horfir til eftirfarandi gilda við mótun fjárfestingarstefnu:

Sjálfbærni: Fyrirtæki með sjálfbæran rekstur eru líklegri til að viðhalda stöðugri og vaxandi rekstrarafkomu.

Ábyrgð: Fyrirtæki sem huga að samfélagslegum viðmiðum og góðum stjórnarháttum eru líklegri til að komast hjá áföllum í rekstri.

Langtímasjónarmið: Langtímafjárfestar sem hluthafar styðja almennt við langtímasjónarmið í rekstri sem gera má ráð fyrir að skili góðri arðsemi til lengri tíma lítið.

Aðrar reglur og viðmið

Siða- og samskiptareglur Stjórn lífeyrissjóðsins hefur sett siða- og samskiptareglur fyrir starfsmenn og stjórnarmenn sjóðsins. Reglunum er ætlað að styðja við vönduð vinnubrögð, draga úr hættu á hagsmunaárekstrum og auka öryggi í meðferð fjármuna sjóðsins. Í reglunum er m.a. fjallað um góða starfshætti, hagsmunaárekstra, meðferð trúnaðarupplýsinga sem og reglur um gjafir, boðsferðir og starfstengdar ferðir.

UN-PRI Lífeyrissjóðurinn er aðili að reglum Sam-einuðu þjóðanna (Principles for Responsible Investment – UN PRI) um ábyrgar fjárfestingar, ásamt mörgum af stærstu lífeyrissjóðum og fagfjárfestum vestan hafs og í Evrópu. Í reglunum er fjallað um hvernig áhersla á umhverfisleg og samfélagsleg mál-efni auk góðra stjórnarháttanna fyrirtækja getur stuðlað að bættum fjárfestingarárangri verðbréfasafna. Þannig fari saman hagsmunir fjárfesta og markmið þjóðfélagsins í víðara samhengi.

Hluthafastefna Það er markmið stjórnar LV að stefnan styðji við góða stjórnarhætti félaga og þróun þeirra. Í hluthafastefnu LV eru kynntar áherslur stjórnar sjóðsins varðandi viðmið um stjórnarhætti í þeim félögum sem sjóðurinn á eignarhlut í. Hluthafastefnan innifelur þau viðmið sem LV leggur áherslu á við meðferð eignarhalds í hlutafélögum sem eru skráð á hlutabréfamarkaði og sjóðurinn fer með eignarhlut í. Stefna þessi gildir einnig eftir því sem við á fyrir óskráð félög sem LV hefur fjárfest í. Eðli málsins samkvæmt er stefnunni fyrst og fremst beint til félaga sem skráð eru á Íslandi. Þó gilda grundvallarviðmið hennar einnig fyrir félög sem sjóðurinn er hluthafi í og sem skráð eru erlendis.

Jafnlaunavottun Í janúar 2014 fékk LV jafnlaunavottun VR, fyrstur lífeyrissjóða. Jafnlaunavottunin er árangur markvissrar jafnréttis- og jafnlaunastefnu í starfi sjóðsins og staðfesting á því að karlar og konur fá í störfum sínum hjá sjóðnum sömu laun fyrir jafnverðmæt störf. Með jafnlaunavottuninni hefur verið staðfest með formlegum hætti að búið sé að kerfisbinda launaákvæðanir, koma upp jafnlaunakerfi samkvæmt kröfum ÍST85:2012 jafnlaunastaðals og að markvisst sé fylgst með því að starfsfólki sjóðsins sé ekki mismunað í launum eftir kyni. Auk jafnlaunavottunar hefur sjóðurinn sett sér jafnréttisstefnu sem hefur það að markmiði að stuðla að jafnri stöðu karla og kvenna og jöfnum tækifærum óháð kynferði.

Starfsmannastefna Liður í samfélagslegri ábyrgð LV er áhersla á að sjóðurinn sé góður og eftirsóknarverður vinnustaður. Í starfsmannastefnu sjóðsins er lögð áhersla á gott starfsumhverfi, virka upplýsingagjöf til starfsmanna, þjálfun og endurmenntun starfsmanna, virðingu og umburðalyndi í samskiptum, jafnrétti og jafnvægi vinnu og einkalífs.

Stjórnskipulag LV

Stjórn Stjórn sjóðsins ber ábyrgð á starfsemi hans og skal annast um að skipulag hans og starfsemi sé jafnan í réttu og góðu horfi. Hún tekur stefnumarkandi ákvæðanir, er varða hag og starfsemi sjóðsins, og annast um að nægilegt eftirlit sé haft með bókhaldi og meðferð fjármuna sjóðsins. Stjórn mótar innra eftirlit lífeyrissjóðsins og skjalfestir

eftirlitsferla. Stjórn ræður forstöðumann endurskoðunardeildar eða semur við sjálfstætt starfandi eftirlitsaðila til að annast innri endurskoðun. Stjórnin ræður ennfremur löggiltan endurskoðanda eða endurskoðunarfélag til að annast ytri endurskoðun hjá sjóðnum sem og tryggingastærðfræðing til að annast tryggingafræðilega athugun. Meðal annarra mála sem stjórn fjallar um á fundum sínum eru veigameiri fjárfestingarákvæðanir sem og tillögur að breytingum á samþykktum, fjárfestingar-, hluthafa- og áhættustefna, lánareglur, fjárhagsáætlun og kynningarmál. Stjórn hefur sett sér starfsreglur sem eru aðgengilegar á vef sjóðsins.

Framkvæmdastjóri Stjórn sjóðsins ræður framkvæmdastjóra, ákveður laun hans og önnur starfskjör, veitir honum prókúruumboð og setur honum starfsreglur sem eru aðgengilegar á vef sjóðsins. Framkvæmdastjóri annast daglegan rekstur og fer í því efni eftir ákvæðum laga og samþykka sjóðsins og þeirri stefnu og fyrirmælum, sem stjórn hefur gefið. Framkvæmdastjóri ræður starfsmenn til sjóðsins.

Ársfundur Ársfundur sjóðsins skal halda fyrir lok júní ár hvert og eiga allir sjóðfélagar og réttihafar í B-deild rétt til fundarsetu með málfrelsi og tillögurétti. Á ársfundi skal leggja fram og gera grein fyrir: i) skýrslu stjórnar, ii) ársreikningi fyrir síðasta starfsár, iii) tryggingafræðilegri athugun, iv) fjárfestingarstefnu sjóðsins og fjárhagsáætlun yfirstandandi árs, v) tilnefningu stjórnarmanna og varamanna þeirra, vi) tillögum stjórnar til breytinga á samþykktum sjóðsins, vii) ákvörðun um stjórnarlaun og viii) önnur mál. Tillögur til ályktunar sem taka á fyrir á ársfundi þurfa að berast stjórn sjóðsins skriflega eigi síðar en viku fyrir ársfund. Fundargerðir ársfunda eru aðgengilegar á vef sjóðsins.

Nánar er fjallað um stjórnskipulag sjóðsins í samþykktum hans sem og í lögum nr. 129/1997.

Endurskoðun Reikningar sjóðsins eru endurskoðaðir og áritaðir af löggiltum endurskoðanda. Innri endurskoðun sjóðsins er í höndum sjálfstætt starfandi endurskoðanda. Endurskoðun sjóðsins og innri endurskoðun eru í höndum aðskilinna endurskoðunarfyrirtækja. Endurskoðunarnefnd LV gerir tillögu til stjórnar um val á endurskoðanda sjóðsins (ytri endurskoðanda) og innri endurskoðanda.

Tryggingastærðfræðingur Tryggingafræðileg athugun er framkvæmd árlega í samræmi við 39. gr. laga nr. 129/1997 og reglugerð 391/1998. Athuginin er framkvæmd af löggiltum tryggingastærðfræðingi samkvæmt samningi við sjóðinn. Með athugininni er lagt mat á áfallnar skuldbindingar sjóðsins og væntar framtíðarskuldbindingar annars vegar og núverandi eignasafn og vænt íðgjöld og ávöxtun hins vegar.

Undirnefnd stjórnar – Endurskoðunarnefnd

Samkvæmt ákvæðum laga um ársreikninga skulu einingar tengdar almannahagsmunum, þar á meðal lífeyrissjóðir, starfrækja endurskoðunarnefnd. Stjórn hefur skipað endurskoðunarnefnd sem heyrir beint undir stjórn. Upplýsingar um nefndina eru á vef sjóðsins.

Nefndina skipa:

- Ólafur Reimar Gunnarsson, formaður nefndarinnar, viðskiptafræðingur og starfar hjá endurskoðunarfyrtækinu Ernst & Young. Ólafur er jafnframt varaformaður stjórnar sjóðsins.
- Anna G. Sverrisdóttir, rekstrarfræðingur og starfar sem framkvæmdastjóri og ráðgjafi hjá AGMOS ehf.
- Stefán Sveinbjörnsson er bæði lögfræði- og viðskiptafræðimenntaður og starfar sem framkvæmdastjóri VR.

Hlutverk endurskoðunarnefndar:

- Eftirlit með vinnuferli við gerð reikningsskila.
- Eftirlit með fyrirkomulagi og virkni innra eftirlits og áhættustýringu.
- Eftirlit með endurskoðun ársreiknings.
- Mat á óhæði og eftirlit með öðrum störfum endurskoðunarfyrtækis.
- Setja fram tillögu til stjórnar um val á endurskoðunarfyrtækis.

Starfsreglur endurskoðunarnefndar eru aðgengilegar á vef sjóðsins.

Starfskjarastefna

Starfskjarastefnu Lífeyrissjóðs verzlunarmanna er ætlað að styðja við góða stjórnarhætti hjá sjóðnum. Við mótun stefnunnar er byggt á samþykktum lífeyrissjóðsins, þeim sjónarmiðum sem koma fram í 5. útgáfu Leiðbeininga um góða stjórnarhætti fyrirtækja og þeim meginreglum sem liggja til grundvallar 79. gr. a, í lögum nr. 2/1995 um hlutafélög.

Stefnunni er ætlað að styðja við traustan rekstur og það markmið lífeyrissjóðsins að veita sjóðfélögum góða þjónustu. Starfskjarastefnu sjóðsins er því ætlað að styðja við að lífeyrissjóðurinn sé eftirsóknarverður vinnustaður og að hann hafi þannig á að skipa hæfu og reyndu starfsfólki sem er grundvöllur þess að rekstur sjóðsins sé vel samkeppnisfær og í samræmi við bestu viðmið.

Áhættustýring og innra eftirlit

Áhættustýring

Stjórn hefur sett sjóðnum áhættustefnu og áhættustýringarstefnu með það að markmiði að auka öryggi í rekstri sjóðsins. Stefnurnar grundvallast á lagafyrirmælum, reglugerðum og stefnumótun sjóðsins.

Stefnurnar byggja á skilgreiningu á áhættustýringu sem felst í því að móta eftirlitskerfi sem gerir sjóðnum kleift að greina, meta, vakta og stýra áhættu í starfsemi sjóðsins, þar sem því verður við komið.

Markmið með áhættustefnu og áhættustýringarstefnu er að auka öryggi í rekstri sjóðsins. Lögð er áhersla á að stefnurnar og framkvæmd þeirra sé virkur þáttur í starfsemi og að þær tengist ákvörðunarferlum hans í stefnumótandi málum, varðandi innleiðingu sem og í daglegum rekstri. Einnig er lögð áhersla á að stjórn og stjórnendur hafi góða yfirsýn yfir helstu áhættuþætti í rekstri sjóðsins og að þeir hafi þekkingu á hlutverki sínu í ferli áhættustýringar og eftirlits og taki virkan þátt í því. Mikilvægt er að stjórn, stjórnendur og aðrir starfsmenn meti áhættu við ákvarðanatöku eftir því sem eðlilegt er hverju sinni.

Áhættustjóri sjóðsins hefur yfirumsjón með framkvæmd stefnanna og áhættustýringar sjóðsins. Hann heyrir beint undir framkvæmdastjóra. Til að tryggja honum aukið sjálfstæði í starfi og milliliðalausán aðgang stjórnar að upplýsingum er honum heimilt að gefa skýrslur um áhættustýringu, og aðrar upplýsingar sem varða áhættustýringu sjóðsins, beint og milliliðalaust til stjórnar sjóðsins og endurskoðunarnefndar.

Í stefnunum er skipulag sjóðsins skilgreint, mælt fyrir um umsjón og ábyrgð er varðar framkvæmd áhættustýringar, umfjöllun um helstu áhættuþætti í rekstri sjóðsins, mat á þeim og tilgreint með hvaða hætti fylgst er með þeim.

Nánari upplýsingar um áhættustýringu er að finna í ársskýrslu og í skýringum í ársreikningi.

Innra eftirlit

Innra eftirlit sjóðsins nær yfir sérhverja aðgerð af hálfu stjórnar, stjórnenda og starfsmanna til að stýra áhættu, þar sem því verður við komið, og auka líkur á að settum markmiðum verði náð við rekstur sjóðsins. Stjórnendur annast skipulagningu og framkvæmd innra eftirlits en að framkvæmd þess koma í raun allir starfsmenn sjóðsins með einum eða öðrum hætti.

Skipulag innra eftirlits tekur mið af reglum FME nr. 577/2012 um endurskoðunardeildir og sjálfstætt starfandi eftirlitsaðila lífeyrissjóða og er innra eftirlit sjóðsins yfirfarið árlega af þeim sem annast innri endurskoðun hjá sjóðnum.

Innra eftirlit sjóðsins byggir m.a. á skýrsluskilum, reglulegri upplýsingagjöf, skráðum verkferlum og starfslýsingum, reglum um aðgreiningu starfa, skipulegum aðgangsstýringum og skilvirkri áhættustefnu og áhættueftirliti.

Áhættustefna, áhættustýringarstefna og áhættu-
stýring sjóðsins er veigamikill þáttur í innra eftir-
lit. Helstu verkþættir í starfsemi sjóðsins byggja á
skriflegum ferlum og starfslýsingum starfsmanna
sem auka áreiðanleika og stuðla að fylgni við lög og
reglur. Verkferlar og starfslýsingar eru yfirfarnar
reglulega. Aðskilnaði starfa og aðgangsstýringum
innan sjóðsins er ætlað að draga úr villu- og svik-
semiáhættu. Margþætt skýrsluskil, afstemmingar og
upplýsingagjöf til opinberra aðila, stjórnar sjóðsins
og einstakra stjórnenda veita aðhald í rekstri. Hvað
upplýsingakerfi sjóðsins varðar er í gildi öryggis-
stefna sjóðsins sem nær til meðferðar og varðveislu
gagna. Henni er ætlað að tryggja örugga meðferð og
varðveislu upplýsinga sem þýðingu hafa fyrir starf-
semi sjóðsins. Eftirlitsaðgerðir og sjálfvirk vöktun
miða að því að lágmarka áhrif rekstraratvika á upp-
lýsingakerfi. Neyðaráætlun sjóðsins er ætlað að taka
á alvarlegri rekstraratvikum með endurheimt upp-
lýsingakerfa.

Þá hefur sjóðurinn sett sér reglur um uppljóstrun
vegna mögulegra svika eða misferlis starfsmanna.

Skipan stjórnar og stjórnarmanna

Stjórn Lífeyrissjóðs verzlunarmanna er skipuð á
þriggja ára fresti, samkvæmt samþykktum sjóðsins.

Stjórnin er skipuð átta mönnum. Fjórir eru til-
nefndir af stjórn VR og fjórir af þeim samtökum
atvinnurekenda sem að sjóðnum standa, en þau eru:
Kaupmannasamtök Íslands, Samtök atvinnulífsins,
Samtök iðnaðarins, Félag atvinnurekenda og Við-
skiptaráð Íslands. Kjörtímabil stjórnar er til loka
febrúar 2019.

Stjórn sjóðsins skipa Guðrún Hafsteinsdóttir, for-
maður stjórnar, tilnefnd af Samtökum iðnaðarins
að fengnu álit Samtaka atvinnulífsins, Benedikt K.
Kristjánsson tilnefndur af Kaupmannasamtökum
Íslands, Guðný Rósa Þorvarðardóttir tilnefnd af Fé-
lagi atvinnurekenda og Árni Stefánsson tilnefndur af
Samtökum atvinnulífsins að fengnu álit Viðskiptaráðs
Íslands. Ólafur Reimar Gunnarsson, varaformaður
stjórnar, Auður Árnadóttir, Ína Björk Hannesdóttir og
Magnús Ragnar Guðmundsson eru tilnefnd af VR.

Sjálfsmat stjórnar Stjórn framkvæmir frammistöðu-
mat á störfum sínum í samræmi við starfsreglur.
Niðurstöður eru nýttar af stjórn til að þróa starfs-
hætti og styðja við góða stjórnarhætti. Spurningar
lúta að skipan og skipulagi stjórnar, hlutverki og
ábyrgð sem og frammistöðu hennar og undirnefnda.

Fjöldi funda og mæting Á árinu 2017 voru haldnir 16
stjórnarfundir.

Upplýsingar um stjórn og framkvæmdastjóra

Stjórnarmenn

- Guðrún Hafsteinsdóttir, formaður stjórnar
- Ólafur Reimar Gunnarsson, varaformaður stjórnar
- Auður Árnadóttir
- Árni Stefánsson
- Benedikt K. Kristjánsson
- Guðný Rósa Þorvarðardóttir
- Ína Björk Hannesdóttir
- Magnús Ragnar Guðmundsson

Framkvæmdastjóri

- Guðmundur Þ. Þórhallsson

Nánari upplýsingar um stjórnarmenn, fundarsókn og
framkvæmdastjóra er að finna í rafrænni útgáfu af
stjórnarháttaryfirlýsingunni sem er aðgengileg á vef
sjóðsins.

Fjárfestingarstefna 2018

Stjórn sjóðsins samþykkir árlega fjárfestingarstefnu fyrir komandi ár. Stefnan byggir á lögum 129/1997 og reglugerð nr. 916/2009, með síðari breytingum. Eðli málsins samkvæmt er í stefnu sem þessari litið til lengri tíma en árs í senn. Stefnan í heild er birt á vef sjóðsins. Í kafla þessum er gert grein fyrir köflum um eignasamsetningu og fjárfestingarstefnu með vikmörkum. Í fjárfestingarstefnunni eru jafnframt upplýsingar um gildandi reglur, fjárfestingarheimildir, áhættustýringu og tryggingafræðilega þætti. Einnig er fjallað um afmörkun mótaðilaáhættu, ávöxtunarviðmið og önnur viðmið.

Yfirlit yfir deildarskiptingu

Í fjárfestingarstefnunni er mörkuð stefna fyrir eignasamsetningu og eignastýringu eignasafna lífeyrisjóðsins.

Iðgjöld mynda lífeyrisréttindi eða lífeyrissparnað í séreign í þremur deildum sjóðsins:

- i) A-deild sem er samtryggingardeild, sbr. gr. 10.1 og 10.2 í samþykktum sjóðsins.
- ii) B-deild sem er séreignardeild fyrir almenna séreign, sbr. gr. 10.3 í samþykktum sjóðsins.
- iii) C-deild sem er séreignardeild fyrir tilgreinda séreign, sbr. gr. 10.3 í samþykktum sjóðsins.

Eignir A-, B- og C- deilda eru ávaxtaðar í eftirfarandi eignasöfnum:

- i) **Samtryggingardeild:** Eignir samtryggingardeildar eru ávaxtaðar í einu eignasafni samtryggingardeildar
- ii) **Ævileiðir:** Eignir í B- og C- deildum sem byggja á samningum sem stofnað var til eftir 1. júlí 2017 eru ávaxtaðar í þremur ávöxtunarleiðum eftir vali sjóðfélaga:
 - **Ævileið I**
 - **Ævileið II**
 - **Ævileið III**
- iii) **Verðbréfa- og innlánsleið:** Eignir í B- deild sem byggja á samningum sem stofnaðir voru fyrir 1. júlí 2017 eru ávaxtaðar í tveimur leiðum eftir vali sjóðfélaga:
 - **Verðbréfaeið,** fylgir sömu fjárfestingarstefnu og A-deild (samtryggingardeild)
 - **Innlánsleið,** ávöxtuð í innlánnum viðskiptabanka og sparisjóða með áherslu á verðtrygð innlán.

Sjóðfélagar sem eiga lífeyrissparnað í verðbréfaeið eða innlánsleið er heimilt að flytja eign sína í Ævileið I, II eða III. Hins vegar er ekki heimilt að flytja eignir í Verðbréfaeið eða innlánsleið.

Markmið með ávöxtun eigna

Í 1. til 5. tölulíð 1. mgr. 36. gr. lífeyrissjóðalaganna eru settar fram fimm vísireglur um með hvaða hætti skuli ávaxta fé sjóðsins. Lífeyrissjóðurinn skal:

- i) hafa hagsmuni sjóðfélaga að leiðarljósi
- ii) horfa til aldurssamsetningar sjóðfélaga og annarra tryggingafræðilegra þátta sem áhrif hafa á skuldbindingar
- iii) byggja allar fjárfestingar á viðeigandi greiningu á upplýsingum með öryggi, gæði, lausafjárstöðu og arðsemi safnsins í heild í huga
- iv) gæta þess að eignir sjóðsins séu nægilega fjölbreyttar til að komið sé í veg fyrir samþjöppun og uppsöfnun áhættu í eignasafninu, m.a. með því að gæta að fylgni áhættu einstakra eigna og eignaflokka
- v) setja sér siðferðisleg viðmið í fjárfestingum.

Í fjárfestingarstefnunni er fjallað nánar um útfærslur á ofangreindum vísireglum.

Samtryggingardeild (A – deild)

Núverandi eignasamsetning samtryggingardeildar

Ásamt stefnu, vikmörkum og ávöxtunarviðmiðum.

Eignasafn samkvæmt 36. gr. a í lífeyrissjóðalögum

Samkvæmt lögum skal ráðstöfun fjármagns og eignastýring á verðbréfasafni sjóðsins byggja á tegundaflokkun innlána og verðbréfa sbr. 36. gr. a laga nr. 129/1997, með síðari breytingum. Við ákvörðun um markmið eignasamsetningar er horft til langs tíma. Vikmörkum er ætlað að taka tillit til ófyrirséðra markaðsaðstæðna.

Tafla 1 byggir á flokkun nefndra lagaákvæða. Til skýringar er eignasafninu svo skipt upp með nokkuð öðrum hætti í töflu 2.

TöluL.	StafL.	Eignaflokkar	Samsetning 30.09.2017	Stefna	Lágmark	Hámark
1	a	Ríkistryggð skuldabréf	25%	23%	20%	30%
1	b	Fasteignaveðtryggð skuldabréf	13%	14%	5%	20%
2	a	Skuldabréf sveitafélaga	4%	3%	0%	10%
2	b	Innlán	2%	1%	0%	5%
2	c	Sértryggð skuldabréf	1%	1%	0%	5%
3	a	Skuldabréf lánast. og vátr.félaga	0%	1%	0%	5%
3	b	Verðbréfasjóðir	14%	14%	10%	25%
4	a	Fyrirtækjaskuldabréf	5%	5%	0%	10%
4	b	Aðrir sjóðir – Skuldabréf	2%	2%	0%	5%
5	a	Hlutabréf	29%	30%	20%	40%
5	b	Aðrir sjóðir – Hlutir	5%	6%	2%	10%
5	c	Fasteignir	0%	0%	0%	0%
6	a	Afleiður	0%	0%	0%	10%
6	b	Aðrir fjármálagerningar	0%	0%	0%	10%

Tafla 1: Eignasafn samkvæmt 36. gr. a í lífeyrissjóðalögum. Tölu- og stafliðir í töflu eru tilvísanir í 36. gr. a í lögum nr. 129/1997.

Skipting eignasafns samkvæmt eignaflokkun LV og ýmis viðmið

Eignasafn samtryggingardeildar skv. flokkun LV

Eignaflokkur	Eignasamsetning 30.09.2017	Stefna	Lágmark	Hámark
Laust fé – Innlán	2%	1%	0%	5%
Skuldabréf				
Ríkistryggð skuldabréf	25%	23%	20%	30%
Fasteignaveðtryggð skuldabréf	13%	14%	5%	20%
Skuldabréf sveitarfélaga	4%	3%	0%	10%
Sértryggð skuldabréf	1%	1%	0%	5%
Skuldabréf lánastofnana og vátryggingafélaga	0%	1%	0%	5%
Fyrirtækjaskuldabréf og önnur skuldabréf	7%	7%	0%	15%
Erlendir skammtímasjóðir	0%	0%	0%	5%
Erlend skuldabréf	0%	0%	0%	5%
Skráð hlutabréf				
Innlent	16%	13%	10%	20%
Erlent	25%	28%	15%	35%
Óskráð hlutabréf og sérhæfðar fjárfestingar				
Innlent	4%	4%	0%	10%
Erlent	3%	5%	2%	10%
Þar af gengisbundnar eignir	29%	33%	17%	45%

Tafla 2: Eignasafn samkvæmt flokkun LV.

Séreignardeild

Iðgjöld sem greidd eru til B-deildar á grundvelli samninga sem gerðir eru frá og með 1. júlí 2017 sem og iðgjöld sem greidd eru til C-deildar skulu ávöxtuð í séreignarsöfnum.

Iðgjöld sem greidd eru til B-deildar á grundvelli samninga sem gerðir voru fyrir 1. júlí 2017 eru ávöxtuð í Verðbréfaeild eða Innlánsleið. Heimilt er að flytja eign úr þeim fjárfestingarleiðum í fjárfestingarleiðir Ævileiða, sem og framtíðariðgjöld.

Samningar sem stofnað er frá og með 1. júlí 2017 (B- og C deild)

Um fjárfestingarstefnu fyrir fjárfestingarleiðir séreignarsparnaðar í B- og C- deild sem stofnað er til eftir 1. júlí 2017 fer eftir þessum kafla í fjárfestingastefnunni. Val er um þrjár fjárfestingarleiðir. Eignasamsetning leiðanna byggir á eignaflokkum sem hafa ólíkt áhættusnið sem gera má ráð fyrir að skili ólíkri ávöxtun og mismiklum sveiflum í ávöxtun. Markmiðið með mismunandi eignasamsetningu milli leiða er að mæta ólíkum þörfum sjóðfélaga.

Tölul.	Staf.	Stutt heiti eignaflokks (ekki full lýsing)	Ævileið I				Ævileið II				Ævileið III			
			Núverandi	Stefna	Lágmark	Hámark	Núverandi	Stefna	Lágmark	Hámark	Núverandi	Stefna	Lágmark	Hámark
1	a	Ríkistryggð skuldabréf	8%	20%	0%	50%	10%	20%	0%	50%	9%		0%	80%
1	a	Fasteignaveðtryggð skuldabréf			0%	15%			0%	25%			0%	50%
2	b	Skuldabréf sveitafélaga			0%	15%			0%	25%			0%	50%
2	b	Innlán	8%		0%	50%	12%		0%	50%	17%	20%	0%	50%
2	b	Sértryggð skuldabréf			0%	20%			0%	40%			0%	50%
3	c	Skbr. lánastofnanna og vátr. félaga			0%	20%			0%	40%			0%	50%
3	c	Verðbréfasjóðir	45%	40%	0%	80%	42%	40%	0%	80%	29%	40%	0%	80%
4	d	Fyrirtækjaskuldabréf			0%	10%			0%	15%			0%	25%
4	d	Aðrir sjóðir – Skuldabréf			0%	40%			0%	30%			0%	30%
5	e	Hlutabréf			0%	50%			0%	20%			0%	0%
5	e	Aðrir sjóðir – Hlutir	39%	40%	0%	60%	36%	40%	0%	60%	44%	40%	0%	60%
5	e	Fasteignir			0%	5%			0%	5%			0%	0%
6	f	Afleiður			0%	5%			0%	5%			0%	0%
6	f	Aðrir fjármálagerningar			0%	10%			0%	10%			0%	10%

Tafla 3: Eignasamsetning Ævileiða skv. 36. gr. a í lífeyrissjóðalögum. Tölu- og stafliðir í töflu eru tilvísanir í 36. gr. a í lögum nr. 129/1997

Almennt séð er gengið út frá því að hlutabréf gefi hærri ávöxtun en skuldabréf til lengri tíma, hinsvegar eru meiri líkur á sveiflum í ávöxtun hlutabréfa og því er áhættan meiri. Áhersla er lögð á að eignasafnið sé vel áhættudreift.

Núverandi eignasamsetning Ævileiða

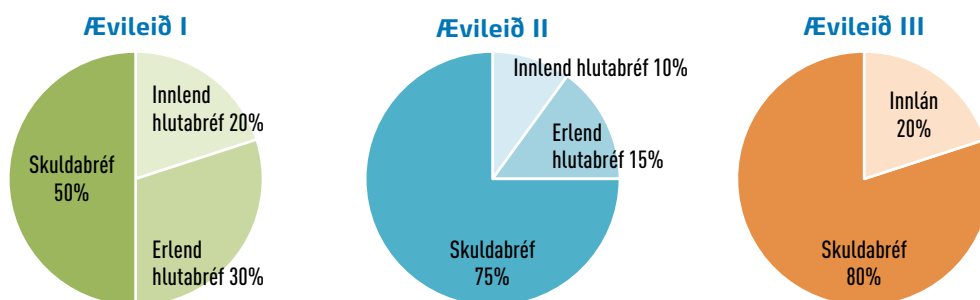
Ásamt stefnu og vikmörkum.

Eignasamsetning Ævileiða þann 31.10.2017 samkvæmt. 36. gr. a í lífeyrissjóðalögum

Taflan hér að neðan sýnir eignasamsetningu 31.10.2017 og byggir á flokkun skv. 36. gr. a laga nr. 129/1997, með síðari breytingum. Til skýringar er eignasafninu svo skipt upp með nokkuð öðrum hætti í töflu 4.

Skipting eignasafna Ævileiða samkvæmt eignaflokkun LV

Sjóðurinn notast við eftirfarandi eignaflokka í fjárfestingarstefnu Ævileiða til skýringar umfram þá skiptingu sem leiðir af 36. gr. a í lögum 129/1997. Eftirfarandi tafla sýnir stöðu Ævileiða þann 31.10.2017, ásamt stefnu og vikmörkum.

Mynd 1: Stefna eignasafna Ævileiða samkvæmt eignaflokkun LV.

	Ævileið I			Ævileið II			Ævileið III		
	Núverandi	Stefna	Vikmörk	Núverandi	Stefna	Vikmörk	Núverandi	Stefna	Vikmörk
Innlend hlutabréf	23%	20%	10-40%	15%	10%	0-25%			
Erlend hlutabréf	30%	30%	20-50%	17%	15%	0-30%			
Skuldabréf	34%	50%	30-70%	51%	75%	50-90%	76%	80%	50-100%
Innlán	17%		0-50%	16%		0-50%	24%	20%	0-50%

Tafla 4: Skipting eignasafna Ævileiða samkvæmt eignaflokkun LV, ásamt stefnu og vikmörkum.

Áhættustýring

Áhættustýring lífeyrissjóðsins byggir á áhættustefnu og áhættustýringarstefnu stjórnar sjóðsins í samræmi við ákvæði laga, reglugerða og annarra viðmiða. Á grundvelli hennar felur stjórn framkvæmdastjóra, áhættustjóra og eftir atvikum öðru starfsfólki sjóðsins umsjón með daglegri framkvæmd stefnanna. Eftirlit stjórnar með framkvæmdinni byggir m.a. á reglulegri upplýsingagjöf framkvæmdastjóra til stjórnar, upplýsingagjöf starfsmanna og áhættustjóra til framkvæmdastjóra og stjórnar, árlegri úttekt innri endurskoðunar og starfi endurskoðunarnefndar sjóðsins. Þá hefur endurskoðunarnefnd, endurskoðandi og innri endurskoðandi sjóðsins mikilvægu hlutverki að gegna varðandi eftirfylgni með framkvæmdinni.

Áhættustjóri sjóðsins hefur yfirumsjón með framkvæmd stefnanna og áhættustýringar sjóðsins. Hann heyrir beint undir framkvæmdarstjóra. Til að tryggja honum aukið sjálfstæði í starfi og milliliðalausán aðgang stjórnar að upplýsingum er honum heimilt að gefa skýrslur um áhættustýringu, og aðrar upplýsingar sem varða áhættustýringu sjóðsins, beint og milliliðalaust til stjórnar sjóðsins og endurskoðunarnefndar.

Markmið með áhættustefnu og áhættustýringarstefnu er að auka öryggi í rekstri. Lögð er áhersla á að stefnurnar og framkvæmd þeirra sé virkur þáttur í starfseminni og að þær tengist ákvörðunarferlum hans í stefnumótandi málum, varðandi innleiðingu sem og í daglegum rekstri. Einnig er lögð áhersla á að stjórn og stjórnendur hafi góða yfirsýn yfir helstu áhættuþætti í rekstrinum og að þeir hafi þekkingu á hlutverki sínu í ferli áhættustýringar og eftirlits og taki virkan þátt í því. Mikilvægt er að stjórn, stjórnendur og aðrir starfsmenn meti áhættu við ákvarðanatöku eftir því sem eðlilegt er hverju sinni.

Stefnurnar byggja á lögum nr. 129/1997, um skyldu-tryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, með síðari breytingum (lsjl.), reglugerð 590/2017 um eftirlitskerfi með áhættu lífeyrissjóða og reglugerð nr. 916/2009 um fjárfestingarstefnu og úttekt á ávöxtun lífeyrissjóða og vörsluaðila séreignarsparnaðar, með síðari breytingum. Stefnurnar taka einnig mið af ISO staðli 31000 um áhættustýringu og skýrslum erlendra aðila eins og IOPS (e. International Organisation of Pension Supervision).

Í stefnunum er skipulag sjóðsins skilgreint, mælt fyrir um umsjón og ábyrgð er varðar framkvæmd áhættustýringar, umfjöllun um helstu áhættuþætti í rekstri sjóðsins, mat á þeim og tilgreint með hvaða hætti fylgst er með þeim.

Skilgreining áhættu

Áhætta í starfsemi sjóðsins er skilgreind, til samræmis við skilgreiningu í ISO staðli 31000 um áhættustýringu sem áhrif óvissu á markmið. Áhrifin eru frávik frá því sem búist er við, bæði jákvæð og neikvæð, og eiga við um alla þætti í starfsemi sjóðsins. Ofangreind skilgreining er víðari en skilgreining á hugtakinu áhætta eins og það er skilgreint í reglugerð nr. 590/2017 um eftirlitskerfi með áhættu lífeyrissjóða en þar er áhætta skilgreind sem hættu á fjárhagslegu tapi sem leiðir af atburði og fellur undir einn eða fleiri af þeim áhættuþáttum sem lífeyrissjóður skilgreinir.

Áhættuvilji og áhættuþol

Hugtökin áhættuvilji og áhættuþol eru skilgreind til samræmis við skilgreiningar í reglugerð nr. 590/2017.

- Áhættuvilji: Sú áhætta sem stjórn er reiðubúin að taka
- Áhættuþol: Sú áhætta sem lífeyrissjóður þolir án þess að grípa þurfi til aðgerða

Áhættuvilji stjórnar endurspeglast í áhættustefnu og áhættustýringarstefnu þar sem m.a. kemur fram hvernig áhætta er skilgreind, hvernig hún er greind, vöktuð og metin og hvernig sjóðurinn tekur áhættu til meðferðar til að stýra og/eða draga úr áhættu.

Áhættuvilji stjórnar endurspeglast einnig í fjárfestingarstefnu sjóðsins sem hefur það að höfuðmarkmiði að ávaxta eignir sjóðsins í þeim tilgangi að standa undir lífeyrisskuldbindingum hans og hámarka réttindi sjóðfélaga. Þar kemur m.a. fram stefna og vikið sjóðsins í eignaflokkum ásamt öðrum vikið sjóðsins sem sjóðurinn hefur sett sér.

Áhættuþol sjóðsins markast m.a. af aldurssamsetningu sjóðfélaga, lífeyrisbyrði sjóðsins og þeim lögum og reglum sem um starfsemina gilda. Þar mætti helst nefna 39. gr. lsjl. þar sem kemur fram að leiði tryggingafræðileg athugun í ljós að meira en 10% munur er á milli eignarliða og lífeyrisskuldbindinga er lífeyrissjóði skylt að gera nauðsynlegar breytingar á samþykktum. Sama gildir ef munur samkvæmt tryggingafræðilegum athugunum á milli eignarliða og lífeyrisskuldbindinga hefur haldist meiri en 5% samfellt í 5 ár.

Framkvæmd áhættustýringar

Áhættustýringarferli sjóðsins byggir m.a. á ISO 31000 sem er staðall um áhættustýringu. Það felur í sér fjölda ferla sem mynda eftirlitskerfi og gera sjóðnum kleift að

- bera kennsl á
- greina
- vakta
- meta og
- taka áhættu til meðferðar

Framangreindir þættir gera sjóðnum kleift að stýra áhættu í starfsemi sjóðsins. Meðferð áhættu getur m.a. falist í því að

- forðast áhættu
- draga úr áhættu
- yfirfæra áhættu eða
- taka áhættu meðvitað

Meðferð áhættu veltur á áhættuvilja og áhættupoli sjóðsins hverju sinni og í áhættustýringarferlinu er leitast við að veita viðeigandi og tímanlegar upplýsingar til að unnt sé að bregðast við áhættu í rekstri sjóðsins.

Flokkar áhættu

Mikilvægur þáttur í áhættustefnu og áhættustýringarstefnu er að tryggja eins vel og kostur er góða yfirsýn yfir þá áhættuþætti sem einkum skipta máli í rekstri sjóðsins. Í því skyni er áhættunni skipt upp í fjóra megin flokka og um þá er fjallað í áhættustýringarstefnu sjóðsins. Þessi flokkar áhættu eru:

1. Fjárhagsleg áhætta
2. Mótaðilaáhætta
3. Lífeyrstryggingaáhætta
4. Rekstraráhætta

1. Fjárhagsleg áhætta

Fjárhagslegri áhættu er skipt í fimm undirflokkar: a) vaxta- og endurfjárfestingaráhættu, b) uppgreiðslu-áhættu, c) markaðsáhættu, d) gjaldmiðlaáhættu og e) verðbólguáhættu.

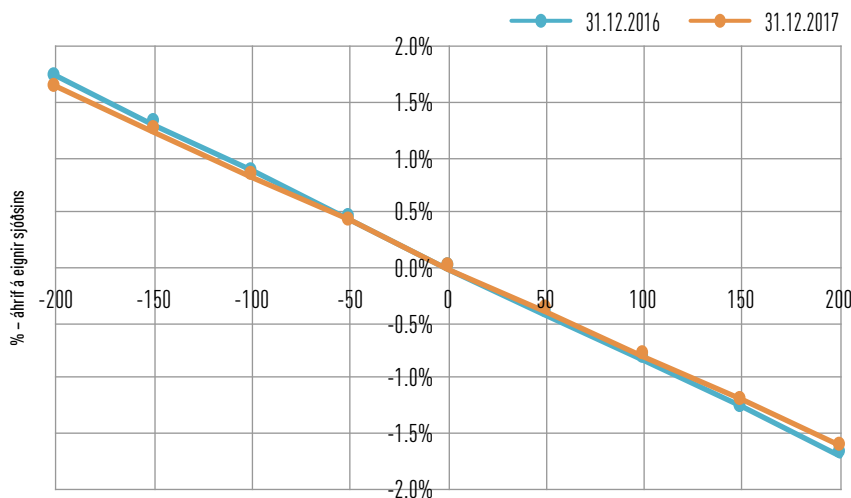
Fylgst er með einstökum áhættuþáttum með sérstökum úttektum, skýrsluskilum og mælingum. Til nánari glöggvunar eru hér gerð almenn grein fyrir einstökum undirflokkum fjárhagslegrar áhættu í rekstri sjóðsins.

a) Vaxta- og endurfjárfestingaráhætta

Breytingar á vöxtum og lögum vaxtaferils geta leitt til lækkunar á virði skuldabréfa í eignasafni sjóðsins. Ef vextir hækka getur sjóðurinn þurft að innleysa gengistap við sölu á skuldabréfum sem keypt voru á lægri vöxtum. Þá getur lækkandi vaxtaumhverfi leitt til lægri ávöxtunarkröfu við kaup nýrra skuldabréfa þegar núverandi skuldabréf eru á gjalddaga og þegar fjárfest er fyrir innflæði (endurfjárfestingaráhætta).

Samkvæmt stefnu sjóðsins um matsaðferð skuldabréfa er hluti safnsins metinn á gangvirði og hluti á kaupávöxtunarkröfu. Virði þess hluta sem metinn er á gangvirði er næmur fyrir breytingum á ávöxtunarkröfu á markaði. Markaðsverð skuldabréfa metin á gangvirði var 65,2 milljarðar króna þann 31.12.2017, sem samsvarar 9,8% af eignum sjóðsins. Á myndinni hér að neðan má sjá hvaða áhrif það hefur á eignasafn sjóðsins ef ávöxtunarkrafa á markaði breytist. Ef krafan hækkar um 100 punkta, 1 prósentustig, lækkar virði bréfanna sem nemur 0,8% af eignum sjóðsins. Ef krafan lækkar um 100 punkta þá hækkar virði bréfanna einnig sem nemur 0,8% af eignum. Til samanburðar má sjá að vaxtanæmni er svipuð frá fyrra ári þegar áhrifin eru mæld sem hlutfall af eignum.

Vaxtanæmni

Punktstaða vaxtanæmni skuldabréfa í lok árs 2016 og 2017 m.v. stefnu sjóðsins um matsaðferð skuldabréfa. Vaxtanæmni segir til um hversu mikil áhrif breytingar á ávöxtunarkröfu hefur á virði skuldabréfa. Myndin sýnir breytingu á ávöxtunarkröfu í punktum (100 punktar = 1 prósentustig) og áhrif breytingarinnar á eignir sjóðsins.

Það skal tekið fram að ekki er endilega samfylgni á milli breytinga á ávöxtunarkröfu á milli skuldabréfa-flokka. Þess vegna geta breytingar á ávöxtunarkröfu á einum skuldabréfaflokki dregið úr áhrifum annars á vaxtanæmni. Í ofangreindum greiningum er gert ráð fyrir fullri samfylgni, þ.e. sama breyting ávöxtunarkröfu í öllum flokkum skuldabréfa sem metnir eru á gangvirði.

b) Uppgreiðsluáhætta

Hluti af skuldabréfaeign sjóðsins er með uppgreiðsluheimild. Það felur í sér uppgreiðsluáhættu sem felst í því að skuldabréf verði greidd upp fyrir lokagjalddaga og lífeyrissjóðurinn þurfi því mögulega að endurfjárfesta á lægri vöxtum.

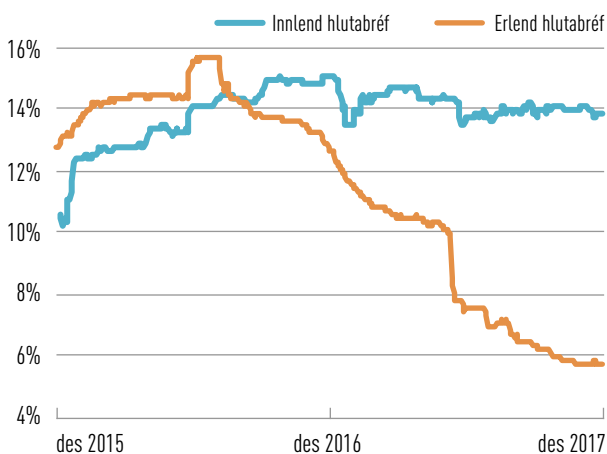
c) Markaðsáhætta

Markaðsáhætta er skilgreind sem hætta á lækkun markaðsvirðis verðbréfa með breytilegar tekjur, svo sem hlutabréfa og hlutdeildarskírteina sjóða.

Þróun á erlendum hlutabréfamörkuðum var sjóðnum hagfelld á árinu eins og fjallað er um í kafla um erlend verðbréf á bls. 16 og 17 en raunávöxtun erlendra verðbréfa var 10,1% árinu. Þróun á innlendum hlutabréfamarkaði var með hóflegri mótun en raunávöxtun innlendra skráðra hlutabréfa var 1,3% á árinu en 4,2% þegar óskráðar hlutabréfaeignir eru teknar með. Sjá umfjöllun í kaflanum um innlend hlutabréf á bls. 12 og 13.

Flökt innlendra og erlendra hlutabréfa

Flökt (e. volatility) er einn mælikvarði á áhættu og mælir m.a. sveiflur í gengi hlutabréfa. Myndin sýnir annars vegar ársflökt innlendra hlutabréfa og hins vegar erlendra hlutabréfa, án tillits til myntgengis. Ársflökt innlendra skráðra hlutabréfa var nokkuð stöðugt á árinu 2017 á meðan flökt erlendra bréfa hefur farið lækandi síðan á miðju ári 2015.

Flökt innlendra (OMXIGI) og erlendra hlutabréfavísitalna (MSCI) með arði árin 2016 og 2017.

d) Gjaldmiðlaáhætta

Gjaldmiðlaáhætta sjóðsins felst í hættu á að sveiflur á gengi krónunnar annars vegar og erlendra gjald-eyriskrossa (e. currency pairs) hins vegar geti haft neikvæð áhrif á ávöxtun eigna sjóðsins.

Erlendar fjárfestingar lífeyrissjóðsins eru mikilvægar þegar kemur að áhættudreifingu eigna, þá sérstaklega í litlu hagkerfi eins og því íslenska. Þær gegna lykilhlutverki í að dreifa og stýra landfræðilegri áhættu sjóðsins.

Gjaldeyrishöftum var aflétt í mars 2017. Á fyrstu níu mánuðum ársins, fyrir og í kjölfar afléttingu gjald-eyrishafta, voru þó nokkrar sveiflur á gengi krónunnar mælt út frá gengisvísitölu. Minni sveiflur voru á síðasta ársfjórðungnum en árlegt flökt gengisvísitölnunnar árið 2017 er mun meira heldur árin á undan enda við því að búast í kjölfar afléttingar hafta. Gengisvísitala íslensku krónunnar veiktist um 0,7% gagnvart erlendum gjaldmiðlum á árinu 2017. Krónan styrktist um 8% á móti bandaríkjadollar en veiktist um 4,7% gagnvart evru. Eignir sjóðsins í erlendri mynt í lok árs voru 33% af eignum. Dollar vegur rúmlega helming í erlendu eignasafni sjóðsins. Framangreind þróun á gengi erlendra gjaldmiðla leiddi á árinu 2017 til lækunar á ávöxtun mældri í íslenskum krónum.

Eignir í erlendri mynt

	2017	2016	2015	2014	2013
Hlutfall	33,0%	26,7%	26,5%	28,7%	26,9%

Árlegt flökt íslensku krónunnar

	2017	2016	2015	2014	2013
Flökt	12,7%	3,8%	3,3%	3,4%	6,2%

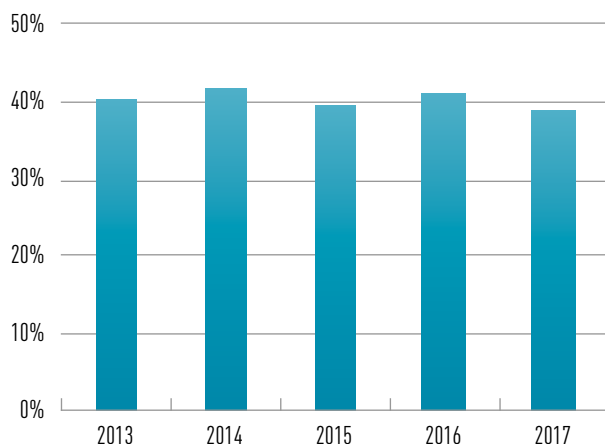
Flökt íslensku krónunnar 2013–2017. Flökt er m.a. mælikvarði á sveiflur í gengi gjaldmiðils. Þegar óvissa ríkir á fjármálamörkuðum eru verðbreytingar tíðari og flökt mælist hærra. Hærra flökt á gengi íslensku krónunnar árið 2017 skýrist af afléttingu gjaldeyrishafta í mars.

e) Verðbólguáhætta

Verðbólguáhætta er sú hætta að verðbólga valdi hækkun á lífeyrisskuldbindingum umfram raunávöxtun óverðtryggra eigna. Verðbólguáhætta er viðvarandi í rekstri sjóðsins þar sem skuldbindingar eru að fullu verðtryggðar en eignasafnið er hins vegar að hluta ávaxtað í óverðtryggðum verðbréfum.

Með stækkandi eignasafni og minna framboði af verðtryggðum skuldabréfum hefur hlutfall verðtryggðra eigna af eignum sjóðsins lækkað lítillega á undanfönum árum. Um nýliðin áramót var hlutfall verðtryggðra eigna 38,7%. Með aukinni verðbólgu aukast skuldbindingar sjóðsins hraðar heldur en

Þróun verðtryggðra eigna sem hlutfall af eignum

eignir hans, að öðru óbreyttu. Þó er það þannig að ýmsar eignir sjóðsins hafa eiginleika óbeinnar verðtryggingar sem milda áhrifin til lengri tíma lítið. Þar má til dæmis nefna eignir í hlutabréfum.

2. Mótaðilaáhætta

Með greiningu á mótaðilaáhöttu er leitast við að meta áhöttuna á því að gagnaðilar fjármálagerningsstandi ekki við skuldbindingar sínar. Undir mótaðilaáhöttu fellur m.a. útlánaáhöttu, sem er sú áhöttu að mótaðilar standi ekki skil á greiðslum af fjármálagerningum. Dæmi um slíka fjármálagerninga eru skuldabréf, vixlar, skuldaviðurkenningar og innlán, en dæmi um aðra samninga sem geta falið í sér útlánaáhöttu eru afleiðusamningar. Útlánaáhöttu er m.a. metin á grundvelli mats á lánehæfi.

Lánehæfi mótaðila lífeyrissjóðsins er metið af sjóðnum sjálfum og einnig er stuðst við opinbert lánehæfismat þeirra mótaðila sem slíkt hafa. Stærsti einstaki mótaðili sjóðsins er Ríkissjóður. Lánehæfiseinkunn Ríkissjóðs hefur farið batnandi á síðustu árum og hækkuðu tvö af stóru alþjóðlegu lánehæfismatsfyrirtækjunum einkunn ríkisins tvisvar á árinu 2017. Standard & Poor's og Fitch Ratings hækkuðu einkunnina úr BBB+ í A. Hlutfall skuldabréfa útgefnum af Ríkissjóði, eða með ábyrgð hans, er 48,5% af skuldabréfasafni sjóðsins og 23,7% af eignum hans.

Mótaðilaáhöttu vegna sjóðfélaga er m.a. mæld sem hlutfall sjóðfélagalána í yfir 90 daga vanskilum. Hlutfallið hefur lækkað undanfarin ár og er nú 1,1% miðað við útlánaaðferð (e. facility approach). Lækkandi hlutfall vanskila helst í hendur við batnandi stöðu heimila, aukin kaupmátt og lága verðbólgu.

Vanskil sjóðfélagalána

	2017	2016	2015	2014	2013
Hlutfall	1,1%	2,0%	5,4%	6,0%	6,5%

Þróun yfir 90 daga vanskila miðað við útlánaaðferð, þ.e. eftirstöðvar sjóðfélagalána í meira en 90 daga vanskilum sem hlutfall af eftirstöðvum allra sjóðfélagalána. Við útreikning á vanskilahlutfallinu er notast við kröfurvirði sjóðfélagalána, þ.e. ekki er tekið tillit til varúðarniðurfærslu.

3. Lífeyrstryggingaráhöttu

Lífeyrstryggingaráhöttu er skilgreind sem höttan á að lífeyrissjóðurinn geti ekki staðið við skuldbindingar sínar að fullu. Sjóðurinn framkvæmir reglulega álagspróf með hliðsjón af leiðbeinandi tilmælum FME nr. 1/2013. Markmið með álagsprófunum er að meta hversu mikil áhrif ákveðnir áhöttuþættir í rekstri sjóðsins hafa á tryggingafræðilega stöðu. Þá er sérstaklega verið að meta hvort tryggingafræðileg staða sjóðsins verði undir -10% miðað við að mismunandi áhöttuþættir raungerist. Þetta er gert þar sem að í 39. gr. laga nr. 129/1997 er kveðið á um að ef tryggingafræðileg staða lífeyrissjóða leiðir í ljós að meira en 10% munur er á milli eignaliða og lífeyrisskuldbindinga, sé skylt að gera nauðsynlegar breytingar á samþykktum. Með sama hætti þarf að gera breytingar á samþykktum ef munurinn hefur haldist 5% eða meiri síðastliðin 5 ár. Niðurstöður álagsprófsins má sjá í skýringu 19 á bls. 77 í ársreikningi.

Tryggingafræðileg staða sjóðsins er nú jákvæð um 6,4% samanborið við 4,2% árið 2016. Helstu áskoranir fyrir lífeyrissjóði almennt í framtíðinni eru þær lýðfræðilegu breytingar sem eru að eiga sér stað. Lífslíkur fólks og örorkutíðni er að aukast sem þýðir að lífeyrisbyrði lífeyrissjóða eykst. Stöðu lífeyrissjóðsins í þessu tilliti er nánar gerð skil í kafla um tryggingafræðilega stöðu.

Sem hluti af lífeyrstryggingaráhöttu er lausafjáráhöttu. Lausafjáráhöttu er skipt í seljanleikaáhöttu annars vegar og útstreymisáhöttu hins vegar.

Seljanleikaáhöttu lýtur að áhöttunni á því að ekki sé unnt að selja tiltekna fjármálagerninga innan tiltekins tíma, eftir þörfum sjóðsins. Tæplega 78% af eignum sjóðsins eru í skráðum verðbréfum og innlánum sem almennt teljast auðseljanlegar eignir. Það á við þessa eignaflokka eins og aðra að takmörkuð eftirspurn getur haft áhrif á verðmyndun og seljanleika þeirra.

Skuldabréf með ábyrgð ríkissjóðs, skráð verðbréf og innlán

	2017	2016
Innlán	0,8%	0,9%
Ríkisvixlar og -skuldabréf	23,7%	25,8%
Innlend skráð hlutabréf	13,1%	16,9%
Skráð skuldabréf sveitarfélaga, lánastofnanna og annarra fyrirtækja	10,6%	11,9%
Erlend skráð hlutabréf	13,3%	9,9%
Erlend skráð hlutdeildarskírteini (lög nr. 30/2003)	16,1%	12,7%
Samtals	77,5%	78,1%

Útstreymisáhætta vísar hins vegar til hættunnar á því að ekki sé unnt að standa við greiðslur vegna lífeyrisskuldbindinga eða uppgjors samninga sem lífeyrissjóðurinn hefur undirgengist, t.d. vegna verðbréfavíðskipta. Lífeyrisbyrði sjóðsins, þ.e. hlutfall greidds lífeyris af greiddum iðgjöldum er 45,7%. Lífeyrisbyrði sjóðsins hefur lækkað undanfarin tvö ár, m.a. vegna launahækkana sjóðfélaga, nýrra sjóðfélaga og hækkunar á mótframlagi launagreiðenda úr 8% í 10% samkvæmt kjarasamningi ASÍ og nokkurra stéttarfélaga við Samtök atvinnulífsins.

Að ofangreindri umfjöllun má sjá að lausafjárahætta sjóðsins er lítil, m.a. vegna lágrar lífeyrisbyrði hans.

Lífeyrisbyrði

í milljónum króna

	2017	2016	2015	2014	2013
Lífeyrir	13.609	12.281	11.253	10.222	9.231
Iðgjöld	29.798	25.650	22.214	20.540	19.184
Lífeyrisbyrði	45,7%	47,9%	50,7%	49,8%	48,1%

4. Rekstraráhætta,

Undir rekstraráhættu fellur m.a. hættan á tapi sem orsakast getur af ófullnægjandi innri reglum, verkferlum, kerfum eða vegna ytri atburða í rekstrarumhverfi lífeyrissjóðsins sem og starfsmannaáhætta. Skilvirkar leiðir til að takmarka rekstraráhættu eru skýrar innri reglur, starfslýsingar, verkferlar sem skilgreina verklag við helstu verkþætti og skýrt skipurit.

Undir rekstraráhættu flokkast jafnframt pólitísk áhætta, en hún er skilgreind sem áhættan af því að aðgerðir eða aðgerðarleysi stjórnvalda auki lífeyrisbyrði sjóðsins eða skerði eignir hans, auk annarra neikvæðra áhrifa sem óvissa um mögulegar stjórnvaldsaðgerðir kann að skapa. Undir þetta falla t.a.m. breytingar á lögum eða reglum um starfsemina eða túlkun þeirra sem valda verulegum breytingum á starfseminni. Þetta kunna t.d. að vera breytingar á lögum um lífeyrissjóði, uppgjorsreglum, skattalögum, lögum um aðra aðila sem hafa áhrif á starfsemi sjóðsins, eftirliti og eftirlitsreglum og heimildum til fjárfestinga.

Hluthafastefna

Inngangur

Í stefnu þessari eru kynntar áherslur stjórnar Lífeyrissjóðs verzlunarmanna (LV) varðandi viðmið um stjórnarhætti í þeim félögum sem sjóðurinn á eignarhlut í. Það er markmið stjórnar LV að stefnan styðji við góða stjórnarhætti félaga og þróun þeirra.

Stefnan kemur í stað áður gildandi hluthafastefnu sjóðsins. Í henni eru kynnt þau viðmið sem LV leggur áherslu á við meðferð eignarhalds í hlutafélögum sem eru skráð á hlutabréfamarkaði og sjóðurinn fer með eignarhlut í. Stefna þessi gildir einnig eftir því sem við á fyrir óskráð félög sem LV hefur fjárfest í. Eðli málsins samkvæmt er stefnunni fyrst og fremst beint til félaga sem skráð eru á Íslandi. Þó gilda grundvallarviðmið hennar einnig fyrir félög sem sjóðurinn er hluthafi í og sem skráð eru erlendis.

Stefnan felur í sér stefnumarkandi atriði sem lögð er áhersla á en um leið er tekið fram að ekki er um ófrávíkjanlegar reglur að ræða og fer mat á áherslum og eftirfylgni eftir atvikum hverju sinni.

Við framkvæmd stefnunnar og eftirfylgni varðandi einstök atriði er m.a. litið til fjárhæðar og hlutfalls eignarhlutar LV í viðkomandi félagi, stærðar viðkomandi félags og möguleika sjóðsins á að hafa áhrif á þau atriði sem um ræðir.

1. Um hlutverk LV og áherslu á stjórnarhætti félaga

- a) Eitt meginhlutverk LV er að ávaxta eignasafn sjóðsins til lengri tíma með ábyrgum hætti.
- b) LV leggur áherslu á að félög sem sjóðurinn fjárfestir í viðhafi vönduð vinnubrögð við rekstur og ástundi góða stjórnarhætti.
- c) Stjórnarhættir eru hér skilgreindir sem samband milli stjórnenda félags, stjórnar þess, hluthafa og annarra haghafa (e. stakeholders). Stjórnarhættir ákvarða með hvaða hætti félagi er stjórnað. LV telur að stjórnarhættir félags geti skipt sköpum, því félag sem viðhefur góða stjórnarhætti er líklegra til að vera samkeppnishæfara og vegna vel til lengri tíma litið.
- d) LV hefur það hlutverk að taka á móti iðgjöldum frá sjóðfélögum, ávaxta eignir sjóðsins og greiða út lífeyri á grundvelli samþykktá sjóðsins. Markmið sjóðsins er að ávaxta eignasafn hans með sem bestum hætti með hliðsjón af þeim kjörum sem best eru boðin á hverjum tíma með tilliti til ávöxtunar og áhættu. Sjóðurinn er langtímafjárfestir. Því er lögð áhersla á að þeim félögum sem sjóðurinn fjárfestir í sé stýrt með langtímahagsmunum þeirra í huga.
- e) Sjóðurinn gegnir eigendaskyldum sínum með virkum hætti og kemur ábendingum um rekstur og stefnu félaga auk bættra stjórnarháttá, sem sjóðurinn er hluthafi í, á framfæri með beinum samskiptum við stjórn og/eða forstjóra viðkomandi félaga og/eða á hluthafafundum.
- f) Sjóðurinn tekur jafnframt afstöðu til mála á hluthafafundum með atkvæðum sínum og á hlutabréfamarkaði með aðgerðum sínum.

2. Vegvísar LV sem fjárfestis

Við fjárfestingar í félögum gengur LV út frá eftirfarandi:

- a) Félag sem skráð er á hlutabréfamarkað hefur undirgengist þá skuldbindingu gagnvart hluthöfum að meginmarkmið þess sé að ávaxta fjármuni hluthafa.
- b) Við ávöxtun fjármuna félags ber stjórn og stjórnendum félags að líta til langtímahagsmuna félagsins.
- c) Atkvæðaréttur er einn grundvallaréttur sem fylgir eignarhlut í félagi. Áhersla er lögð á meginregluna einn hlutur – eitt atkvæði.
- d) Áhersla er lögð á að stjórn og stjórnendur félags gæti þess að reka það í samræmi við lög og með eðlilegu tilliti til annarra haghafa. Með þessu er LV þó á engan hátt að taka afstöðu til eðlilegrar hagsmunagæslu félags, til að mynda hvað varðar samkeppni á markaði, samskipti við starfsmenn eða birgja.
- e) Áhersla er lögð á að stjórnendur gæti að reglum og viðmiðum sem gilda fyrir viðkomandi starfsemi varðandi umhverfismál.
- f) Lífeyrissjóðurinn er aðili að reglum Sameinuðu Þjóðanna (Principles for Responsible Investment – UN PRI) um ábyrgar fjárfestingar, ásamt mörgum af stærstu lífeyrissjóðum og fagfjárfestum vestan hafs og í Evrópu. Í reglunum er fjallað um hvernig áhersla á umhverfisleg og samfélagsleg málefni auk góðra stjórnarháttá fyrirtækja getur stuðlað að bættum fjárfestingarárangri verðbréfasafna. Þannig fari saman hagsmunir fjárfesta og markmið þjóðfélagsins í víðara samhengi.
- g) LV telur mikilvægt að félög, einkum þau sem skráð eru á hlutabréfamarkaði, setji sér opinbera stefnu um:

- að viðhafa góða stjórnarhætti
- starfskjör
- samfélagslega ábyrgð og umhverfismál

Um einstök atriði varðandi stjórnarhætti félaga

3. Atkvæðisréttur

- LV nýtir atkvæðisrétt sinn á hluthafafundum í félögum sem sjóðurinn hefur fjárfest í á Íslandi.
- Framkvæmdastjóri LV ákveður hver skuli fara með atkvæði sjóðsins á hluthafafundum í félögum sem sjóðurinn á eignarhlut í og hefur heimild til að veita öðrum aðila umboð til að fara með atkvæðisrétt sjóðsins.
- Við beitingu atkvæðisréttar styður LV tillögur sem sjóðurinn telur til þess fallnar að auka verðmæti hlutafjár og samræmast hagsmunum lífeyrissjóðsins sem fjárfestis.
- Með vísan til vegvísa LV sem fjárfestis gengur sjóðurinn út frá því að stjórn félags leitist ávallt við að gæta sem best langtímahagsmuna félagsins. Því styður LV almennt tillögur stjórnar á hluthafafundum. LV lítur á það sem síðasta valkost að kjósa gegn tillögum stjórnar, að öðrum leiðum fullreyndum.
- LV mun að öðru jöfnu beita sér gegn tillögum sem sjóðurinn telur að hafi neikvæð áhrif á rétt hluthafa eða fjárhagslega hagsmuni þeirra. LV

mun í slíkum tilvikum almennt leitast við að gera stjórn viðkomandi félags kunnugt um afstöðu sína áður en til atkvæðagreiðslu kemur á hluthafafundi.

- LV leggur áherslu á meginregluna um að jafn atkvæðisréttur fylgi hverjum hlut í félagi. Þar af leiðir mun LV að öðru jöfnu greiða atkvæði gegn tillögum sem leiða til annarrar niðurstöðu.
- LV telur að forkaupsréttur hluthafa að nýju hlutafé sé mikilvægur réttur hluthafa til að tryggja eignarhlut sinn í félagi. Við mat á mögulegri eftirgjöf forkaupsréttar er almennt litið til rekstrarhagsmuna félagsins og eigendahagsmuna LV.
- LV birtir samhliða ársskýrslu upplýsingar um ráðstöfun atkvæðisréttar síns, fyrir næstliðið almanaksár, á hluthafafundum skráðra félaga sem hann á hlut í og sóttir eru fyrir hönd sjóðsins. Yfirlit þetta skal vera aðgengilegt á vef sjóðsins.

4. Val og samsetning stjórna í félögum

- LV lítur á stjórn félags sem heild og hlutverk allra stjórnarmanna sé að vinna sameiginlega að hagsmunum félagsins og gæta þess á sama tíma að hagsmunir einstakra hluthafa eða hluthafahópa séu ekki teknir fram fyrir hagsmuni annarra.

- b) Áhersla er lögð á að samsetning stjórnar sé með þeim hætti að reynsla, menntun og hæfni stjórnarinnar í heild hæfi sem best þörfum félagsins.
- c) Áhersla er lögð á að meirihluti stjórnarmanna sé óháður stjórnendum félagsins og að meirihluti þeirra sé óháður félaginu. Við mat á óhæði gagnvart félaginu er litið til viðmiða sem settar eru fram í leiðbeiningum um stjórnarhætti¹.
- d) LV styður fyrirkomulag sem byggir á því að stjórnarmenn séu kosnir beinni kosningu á hluthafafundi.
- e) LV styður fyrirkomulag sem tryggir að stjórnarmenn séu kosnir árlega.
- f) LV telur æskilegt að kosning til stjórnar fari að jafnaði fram á grundvelli almennra reglna hlutafélagalaga, þ.e. með meirihlutakosningu, eða öðrum þeim hætti sem mælt er fyrir um í samþykktum viðkomandi félags. LV áskilur sér þó rétt til að krefjast margfeldiskosningar einn sér eða ásamt öðrum hluthöfum ef sjóðurinn telur að ekki sé tekið eðlilegt tillit til sjónarmiða hans varðandi fyrirhugað stjórnarkjör.
- g) LV leggur áherslu á að fjöldi stjórnarmanna sé hæfilegur með hliðsjón af eðli félags og umfangi rekstrar þess.
- h) Ef tilnefningarnefnd félags kemur að gerð tillagna um samsetningu stjórnar leggur LV áherslu á eftirfarandi atriði auk þeirra atriða sem koma fram í hluthafastefnu þessari, m.a. 3. og 4. gr.:
 - i) að eignarhlutur og atkvæðavægi hluthafa endurspeglar með eðlilegum hætti í samsetningu stjórnar félags
 - ii) að skipan og starf tilnefningarnefndar takið mið af gildandi leiðbeiningum um stjórnarhætti fyrirtækja², meðal annars varðandi óhæði, verklag og að kosið skuli um tillöguna á hluthafafundi
 - iii) að einstaka hluthafar eða hópur hluthafa gæti þess að hafa hvorki með beinum eða óbeinum hætti áhrif á störf nefndarinnar umfram það sem leiðir með eðlilegum hætti af vægi eignarhlutar í viðkomandi félagi.

5. Stjórnarlaun og starfskjarastefna

- a) Við ákvörðun um endurgjald fyrir stjórnarsetu skal taka eðlilegt tillit til umfangs og eðlis rekstrar, ábyrgðar og vinnuframlags.

¹ Leiðbeiningar um stjórnarhætti fyrirtækja eru gefnar út af Viðskiptaráði Íslands, Nasdaq Iceland og Samtökum atvinnulífsins – Nú 5. útgáfa.

² Leiðbeiningar um stjórnarhætti fyrirtækja eru gefnar út af Viðskiptaráði Íslands, Nasdaq Iceland og Samtökum atvinnulífsins – Nú 5. útgáfa.

- b) Upplýsingar um starfskjarastefnu og framkvæmd hennar skulu vera fjárfestum vel aðgengilegar.
- c) Starfskjarastefna er á ábyrgð stjórnar félags. Hún skal sett í samræmi við ákvæði laga og leiðbeiningar um stjórnarhætti. Eðlilegt er að stefnan nái til launa og annarra starfskjara forstjóra, framkvæmdastjóra, eftir atvikum annarra æðstu stjórnenda og stjórnarmanna þess.
- d) Lögð er áhersla á að starfskjarastefna og forsendur hennar séu kynntar fyrir hluthöfum tímanlega fyrir aðalfund þannig að hluthafar geti tekið upplýsta afstöðu til stefnunnar.
- e) Ef kjör byggja að einhverju leyti á breytilegum greiðslum skulu þær byggja á efnislegu mati stjórnar/ starfskjaranefndar og hafa skýran rekstrarlegan tilgang. LV leggur í þessu sambandi áherslu á að ef starfskjör eru árangurstengd í formi kaupauka (breytileg kjör, annað en föst laun), sé þess gætt að bein tengsl séu á milli langtímamarkmiða félagsins í þágu hluthafa annars vegar og þeirra stjórnenda sem njóta breytilegra kjara hins vegar. Réttur til árangurstengdra launa byggir á viðmiðum til lengri tíma og sé með þeim hætti að sem minnst hætta sé á að sértækir hagsmunir eða skammtímasjónarmið hafi áhrif á þau kjör.

6. Áherslur varðandi hlutverk stjórnar félags

- a) LV leggur áherslu á að stjórn starfi í samræmi við leiðbeiningar um stjórnarhætti og setji sér starfsreglur sem hún yfirfer reglulega.
- b) LV telur mikilvægt að stjórn útlisti í reglum félags með hvaða hætti verkaskiptingu stjórnar og forstjóra er háttað og skilgreini valdheimildir hans, m.a. með hliðsjón af reglum félagaréttar.
- c) LV telur mikilvægt að stjórn hafi ætíð langtímahagsmuni félagsins að leiðarljósi í ákvarðanatöku sinni.
- d) LV telur mikilvægt að stjórn taki virkan þátt í stefnumótun félags og stuðli að virku innra eftirliti og áhættustjórnun.
- e) LV telur mikilvægt að stjórn meti eigin störf árlega með árangursmati ásamt því að meta störf forstjóra og undirnefnda stjórnar.
- f) LV væntir þess, ef við á, að undirnefndum stjórnar séu settar starfsreglur sem stjórn samþykkir og að stjórn sé haldið upplýstri um störf undirnefnda.
- g) LV væntir þess að stjórn sjái til þess að félagið birti fullnægjandi upplýsingar um stjórnarhætti sína.
- h) Með hliðsjón af hagsmunum hluthafa leggur LV áherslu á að stjórn tryggi sem best að

félag sinni upplýsingagjöf til markaðarins í samræmi við lög og innlend og erlend viðmið (e. best praxis). Með því er stuðlað að því að fá betri kjör á fjármögnun félagsins sem styður við samkeppnisstöðu þess og rekstur og þar með langtímahagsmuni haghafa félagsins.

Samskipti LV við stjórnir, stjórnendur og aðra hluthafa

7. Samskipti við stjórn, stjórnendur og aðra hluthafa félags

- a) LV telur mikilvægt að sjálfstæði stjórnarmanna í störfum þeirra sé virt sem og þagnar- og trúnaðarskylda sem á þeim hvílir.
- b) Áhersla er lögð á að gæta að reglum um meðferð innherjaupplýsinga í samskiptum við stjórn og stjórnendur félags.
- c) LV leggur áherslu á að í samskiptum sé gætt þeirra sjónarmiða sem samkeppnislög og virk samkeppni byggja á.
- d) LV kynnir hluthafastefnu sína um stjórnarhætti og eftir atvikum aðrar áherslur varðandi afstöðu LV sem eiganda, fyrir þeim félögum sem hann fjárfestir í.
- e) Ef tilefni er til á LV bein samskipti við stjórn og/eða forstjóra félags ef það er mat sjóðsins að stefna félagsins eða einstakar ákvarðanir séu í grundvallaratriðum í ósamræmi við hluthafastefnu lífeyrissjóðsins. Slík samskipti eru eftir atvikum bréfleg eða á vettvangi formlegra funda.
- f) Ef LV telur að félag bregðist ekki við ábendingum eða athugasemdum sjóðsins með ásættanlegum hætti mun hann gera grein fyrir afstöðu sinni á hluthafafundum eða eftir atvikum með öðrum hætti.
- g) LV beitir ekki áhrifum sínum beint gagnvart þeim stjórnarmanni sem sjóðurinn kann að styðja í krafti eignarhalds sjóðsins. Sjóðurinn áskilur sér þó rétt til að kynna viðkomandi stjórnarmanni og eftir atvikum öðrum stjórnarmönnum afstöðu sína til stjórnarháttar og annarra atriða sem varða þróun og viðgang félagsins.
- h) LV kemur sem hluthafi ekki að einstökum rekstrarákvörðunum eða stefnumótandi ákvörðunum stjórnar félags, nema eftir eðli máls á vettvangi hluthafafundar.
- i) Í félögum þar sem til staðar er öflugur kjölfestufjárfestir, eða hópur fjárfesta sem móta sameiginlega afstöðu til stefnumótunar og rekstrar félags, leggur LV áherslu á að til grundvallar stefnumarkandi ákvörðunum og rekstrarákvörðunum sé gætt eðlilegra hagsmuna allra hluthafa.

Stjórn

Stjórn sjóðsins er skipuð átta mönnum. Fjórir eru tilnefndir af stjórn VR og fjórir tilnefndir af þeim samtökum atvinnurekenda sem að sjóðnum standa en þau eru: Félag atvinnurekenda, Kaupmannasamtök Íslands, Samtök atvinnulífsins, Samtök iðnaðarins og Viðskiptaráð Íslands. Fulltrúar atvinnurekenda og VR hafa á hendi formennsku til skiptis þrjú ár í senn. Eftirtaldir hafa verið tilnefndir í stjórn af aðildarsamtökum sjóðsins fyrir kjörtímabilið sem lýkur í lok febrúar 2019:

Guðrún Hafsteinsdóttir formaður
Ólafur Reimar Gunnarsson varaformaður
Auður Árnadóttir
Árni Stefánsson
Benedikt K. Kristjánsson
Guðný Rósa Þorvarðardóttir
Ína Björk Hannesdóttir
Magnús Ragnar Guðmundsson

Ólafur Reimar Gunnarsson, Auður Árnadóttir, Ína Björk Hannesdóttir og Magnús Ragnar Guðmundsson eru kjörin af VR, Guðný Rósa Þorvarðardóttir er tilnefnd af Félagi atvinnurekenda, Benedikt K. Kristjánsson af Kaupmannasamtökum Íslands, Árni

Stefánsson af Samtökum atvinnulífsins að fengnu álit Viðskiptaráðs Íslands og Guðrún Hafsteinsdóttir af Samtökum iðnaðarins að fengnu álit Samtaka atvinnulífsins.

Stjórnin ber ábyrgð á starfsemi sjóðsins samkvæmt ákvæðum laga og samþykktum hans. Meðal þess sem stjórnin fjallar um á fundum sínum eru breytingar á samþykktum, mótun áhættu-, fjárfestingar- og hluthafastefnu, eftirlit með fjárfestingum, mótun innra eftirlits, lánareglur, fjárhagsáætlanir og kynningarmál. Á liðnu ári kom stjórnin sextán sinnum saman til fundar og frá stofnun sjóðsins hafa verið haldnir 1124 stjórnarfundir.

Stjórn ásamt framkvæmdastjóra

Standandi frá vinstri Magnús Ragnar Guðmundsson, Ína Björk Hannesdóttir, Benedikt K. Kristjánsson, Árni Stefánsson, Ólafur Reimar Gunnarsson varaformaður, og Guðmundur P. Þórhallsson framkvæmdastjóri.

Sitjandi frá vinstri: Auður Árnadóttir, Guðrún Hafsteinsdóttir formaður og Guðný Rósa Þorvarðardóttir.

Starfsmenn

Hjá sjóðnum starfa 40 starfsmenn í fullu starfi. Stöðugildi á árinu 2017 voru 40,8 samanborið við 41,0 á árinu 2016.

Aftari röð frá vinstri:

Tómas N. Möller
Einar Freyr Jónsson
Jóhann Guðmundsson
Ólafur H. Nielsen
Friðrik Nikulásson
Þór Egilsson
Sigurbjörg Alda Guðmundsdóttir
Valgarður Sverrisson
Gerður Björk Guðjónsdóttir
Magnús Helgason
Jóney Hrönn Gylfadóttir
Haraldur Arason
Margrét Kristinsdóttir
Hrafn Úlfarsson
Jenný Ýr Jóhannsdóttir
Skúli Einarsson
Hildur Ósk Brynjarsdóttir
Þórhallur B. Jóseppson
Alda Sif Jóhannsdóttir
Anna María Ágústsdóttir
Berglind Stefánsdóttir
Guðmundur Þ. Þórhallsson

Fremri röð frá vinstri:

Anna Kristín Fenger
Erna Valgeirsdóttir
Halldís Hallsdóttir
Álfhildur Íris Arnbjörnsdóttir
Sigrún Hildur Guðmundsdóttir
Íris Hallvarðsdóttir
Aðalheiður E. Þórðardóttir
Kristín Gísladóttir
Ragnhildur Heiðberg
Þuríður Kristín Heiðarsdóttir
Helga María Mosty

Á myndina vantar:

Eyrún Björnsdóttir
Helga Árnadóttir
Hólmfríður Ólafsdóttir
Regína Jónsdóttir
Sólveig Arnþrúður Skúladóttir
Sveinn Ragnar Sigurðsson
Torfi Kristjánsson

Starfssvið

lögfræðingur
tölvumál
eignastýring
tölvumál
forstöðumaður eignastýringar
mannauðsstjóri
móttaka
fjármálastjóri
skrifstofu- og gæðastjóri, markaðsmál
áhættustýring
lífeyrismál
deildarstjóri tölvudeildar
deildarstjóri lífeyrisdeildar
þjónustuver
lífeyrismál
tölvumál
lánamál
almannatengsl
bókhald
eignastýring
skjalastjóri
framkvæmdastjóri

innheimta iðgjalda
kaffistofa
innheimta iðgjalda
lánamál
deildarstjóri þjónustuvers
lánamál
deildarstjóri iðgjaldaskráningar og innheimtu
lánamál
innheimta lána
lífeyrismál
þjónustuver

gjaldkeri
innheimta iðgjalda
gjaldkeri
lánamál
þjónustuver
lánamál
deildarstjóri lánadeildar

Ársreikningur

2017

Skýrsla stjórnar um starfsemi Lífeyrissjóðs verzlunarmanna árið 2017

Hlutverk lífeyrissjóðsins

Lífeyrissjóður verzlunarmanna starfar samkvæmt lögum nr. 129/1997 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða og hefur til þess fullgilt starfsleyfi. Sjóðurinn starfar á grundvelli samkomulags VR og Félags atvinnurekenda, Kaupmannasamtaka Íslands, Samtaka iðnaðarins, Viðskiptaráðs Íslands og Samtaka atvinnulífsins um lífeyrismál frá árinu 1996. Hlutverk sjóðsins er að tryggja sjóðfélögum, eftirlifandi mökum þeirra og börnum lífeyri í samræmi við samþykktir sjóðsins og með hliðsjón af lögum um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða.

Sjóðurinn rekur samtryggingardeild auk fimm séreignarleiða, þ.e. verðbréfaleið, innlánsleið, ævileið 1, ævileið 2 og ævileið 3. Verðbréfaleiðin er ávöxtuð samhliða samtryggingardeild sjóðsins. Innlánsleiðin er ávöxtuð í innlánum viðskiptabanka og sparisjóða. Eignasamsetning ævileiðanna byggir á eignasamsetningu sem gera má ráð fyrir að hafi mismikla vænta ávöxtun og áhættu. Markmið með mismunandi eignasamsetningu milli leiða er að mæta ólíkum þörfum sjóðfélaga eftir aldri og áhættuþoli.

Fjöldi sjóðfélaga, launagreiðenda og iðgjöld

Lífeyrissjóðurinn skiptist í samtryggingardeild og séreignardeildir. Á árinu 2017 greiddu 51.934 einstaklingar iðgjald til sjóðsins samanborett við 50.275 árið áður. Virkir sjóðfélagar voru 36.400, þ.e. þeir sem að jafnaði greiða iðgjöld með reglubundnum hætti í hverjum mánuði. Heildarfjöldi launagreiðenda sem greiddu iðgjöld vegna starfsmanna sinna nam 8.693 á móti 8.496 árið á undan. Samanlagðar iðgjaldagreiðslur námu 29.798 m.kr. samanborett við 25.650 m.kr. árið áður.

Fjöldi lífeyrisþega og lífeyrisgreiðslur

Á árinu fengu 15.820 lífeyrisþegar að meðaltali lífeyrisgreiðslur úr samtryggingardeild að fjárhæð 12.819 m.kr. Lífeyrisþegum fjölgaði um 7,8% á árinu og lífeyrisgreiðslurnar hækkuðu um 10,8%. Lögbundið framlag sjóðsins til starfsendurhæfingarsjóðs nam 211 m.kr. Lífeyrisgreiðslur séreignardeildar námu 568 m.kr. Lífeyrisþyrði sjóðsins, þ.e. lífeyrisgreiðslur í hlutfalli af iðgjaldagreiðslum nam 45,7% samanborett við 47,9% árið áður.

Fjárfestingartekjur og rekstrarkostnaður

Hreinar fjárfestingartekjur námu 47.106 m.kr. samanborett við 6.164 m.kr. árið áður. Rekstrarkostnaður sjóðsins, þ.e. skrifstofu- og stjórnunarkostnaður nam 906 m.kr. samanborett við 824 m.kr. árið áður. Rekstrarkostnaður í hlutfalli af meðalstöðu eigna var 0,14% samanborett við 0,14% árið áður. Fjöldi stöðugilda á árinu var 40,8 samanborett við 41,0 stöðugildi árið áður. Heildarfjárhæð launa nam 511,3 m.kr., launatengd gjöld voru 120,7 m.kr. og gjaldfærð orlofsskuldbinding 1,5 m.kr.

Hrein eign til greiðslu lífeyris

Hrein eign samtryggingardeildar til greiðslu lífeyris nam 652.285 m.kr. í árslok samanborett við 591.276 m.kr. árið áður. Inneignir séreignardeilda námu 12.488 m.kr. samanborett við 11.109 m.kr. árið áður. Samanlagðar eignir samtryggingar- og séreignardeilda námu því 664.773 m.kr. en 602.385 m.kr. í árslok 2016.

Ávöxtun

Nafnávöxtun á árinu 2017 var 7,7% sem samsvarar 5,9% raunávöxtun samanborett við neikvæða 1,0% raunávöxtun á árinu 2016. Hrein nafnávöxtun, þ.e. ávöxtun þegar rekstrarkostnaður hefur verið dreginn frá hreinum fjárfestingartekjum var 7,6% sem samsvarar 5,7% raunávöxtun. Meðalraunávöxtun síðustu 5 ára er 5,9%, síðustu 10 ára 1,7% og síðustu 20 ára 4,2%.

Tryggingafræðileg úttekt

Tryggingafræðileg úttekt miðað við árslok 2017 sýnir að heildareignir sjóðsins námu 6,4% umfram heildarskuldbindingar samanborett við 4,2% stöðu í árslok 2016. Við úttektina er miðað við að ávöxtun eigna sjóðsins á næstu áratugum verði 3,5% umfram hækun vísitölu neysliverðs. Nánari upplýsingar um tryggingafræðilega stöðu má sjá í sérstöku yfirliti og í skýringu nr. 16.

Stjórnarhættir og áhættustýring

Lífeyrissjóðurinn leggur áherslu á góða stjórnarhætti við stefnumótun og daglega stjórnun sjóðsins. Gildi sjóðsins eru ábyrgð, umhyggja og árangur.

Stjórnarmenn og starfsmenn skulu taka ákvarðanir í samræmi við sannfæringu sína, gildandi lög og reglur, með þeim hætti að hagsmunum sjóðfélaga sé sem best gætt og að ákvörðunin styðji við tilgang og starfsemi sjóðsins.

Með stjórnarháttaryfirlýsingu er sjóðfélögum, iðgjaldsgreiðendum, opinberum aðilum, starfsmönnum og öðrum haghöfum veittar upplýsingar um stjórnarhætti lífeyrissjóðsins. Yfirlýsingunni er jafnframt ætlað að styðja við góða stjórnarhætti hjá sjóðnum og styðja þannig við traustan rekstur.

Yfirlýsingin byggir á þeim lögum og reglum sem í gildi eru á þeim tíma sem ársreikningur sjóðsins er staðfestur af stjórn og framkvæmdastjóra. Í því sambandi er sérstaklega litið til þeirra ákvæða laga nr. 129/1997 sem lúta að stjórnarháttum lífeyrissjóða, ákvæða samþykta sjóðsins, reglna FME þar um, m.a. reglna nr. 335/2015 um ársreikninga lífeyrissjóða sem og 5. útgáfu Leiðbeininga um stjórnarhætti fyrirtækja útgefnu af Viðskiptaráði, Nasdaq Iceland og Samtökum atvinnulífsins.

Stjórnarháttaryfirlýsing fyrir árið 2017 er birt í heild í ársskýrslu sjóðsins.

Stjórn hefur sett sjóðnum áhættustefnu og áhættustýringarstefnu með það að markmiði að auka öryggi í rekstri sjóðsins. Stefnurnar grundvallast á lagafyrirmælum, reglugerðum, stefnumótun sjóðsins og taka m.a. mið að ISO staðli 31000 um áhættustýringu. Stefnurnar byggja á skilgreiningu á áhættustýringu sem felst í því að móta eftirlitskerfi sem gerir sjóðnum kleift að greina, meta, vakta og bregðast við áhættu í starfsemi sjóðsins þar sem því verður við komið. Stjórnin leggur áherslu á að stefnurnar séu virkar í starfsemi sjóðsins og eru þær árlega teknar til umræðu á vettvangi stjórnar og eftir atvikum til endurskoðunar í heild eða að hluta. Áhersla er lögð á góða yfirsýn stjórnar og stjórnenda yfir helstu áhættuþætti í rekstri sjóðsins og að starfsmenn sjóðsins hafi þekkingu á hlutverki sínu í ferli áhættustýringar og eftirlits og taki virkan þátt í því. Mikilvægt er að stjórn, stjórnendur og aðrir starfsmenn meti áhættu og viðeigandi áhættuþætti við ákvarðanatöku eftir því sem eðlilegt er hverju sinni. Frekari upplýsingar um áhættustýringu sjóðsins er að finna í skýringu nr. 19 í ársreikningnum.

Upplýsingastarf

Sjóðurinn birtir í ársbyrjun hvers árs auglýsingu í dagblöðum þar sem gerð er grein fyrir starfsemi og reikningum fyrir liðið ár. Sjóðurinn sendir greiðandi sjóðfélögum hálfárslega, í mars og september, yfirlit yfir móttekin iðgjöld ásamt útreikningi á áunnum lífeyrisréttindum. Með yfirlitinu í mars fylgdi jafnframt sjóðfélagabréf þar sem greint var frá starfseminni á liðnu ári. Sjóðfélagabréfið var jafnframt sent ellilífeyrisþegum sjóðsins. Á ársfundi sjóðsins á liðnu ári var m.a. gerð grein fyrir skýrslu stjórnar, ársreikningi, fjárfestingarstefnu og tryggingafræðilegri stöðu sjóðsins. Á vefsíðu sjóðsins má nálgast almennar upplýsingar um sjóðinn, starfsemi, eignasafn, iðgjald, lífeyrisrétt og lánareglur.

Væntanleg þróun sjóðsins og framtíðarhorfur

Á komandi árum mun lífeyrissjóðurinn hafa áfram að höfuðmarkmiði að ávaxta eignir innan ramma laga og fjárfestingarstefnu sjóðsins í þeim tilgangi að standa undir lífeyrisskuldbindingum og hámarka réttindi sjóðfélaga.

Ófjárhagsleg upplýsingagjöf samkvæmt 66. gr. d í lögum um ársreikninga

Lífeyrissjóður verzlunarmanna telst til eininga tengdum almannahagsmunum eins og hugtakið er skilgreint í lögum um ársreikninga nr. 3/2006, með síðari breytingum.

Lífeyrissjóðurinn fylgir ákvæði í gr. 66. d í lögum um ársreikninga þar sem fram kemur m.a. að í yfirliti með skýrslu stjórnar skuli fylgja upplýsingar sem nauðsynlegar séu til að leggja mat á þróun, umfang, stöðu og áhrif sjóðsins í tengslum við umhverfis-, félags- og starfsmannamál. Jafnframt skal gerð grein fyrir stefnu sjóðsins í mannréttindamálum og hvernig sjóðurinn spornar við spillingar- og mútumálum. Hvað gerð stefnu í þessum málum varðar byggir lagaákvæðið á svokallaðri „fylgja eða skýra reglur“ (e. comply or explain).

Viðskiptalíkan Lífeyrissjóðs verzlunarmanna

Hjá lífeyrissjóðnum starfa 40 starfsmenn í einni starfsstöð í Kringlunni 7. Umhverfislegt umfang takmarkast við rekstur skrifstofu sjóðsins og taka aðföng, hráefnisnotkun og umhverfisáhrif rekstursins mið af því.

Viðskiptalíkan sjóðsins byggir á því að meginhlutverk hans samkvæmt lögum og samþykktum sjóðsins er að taka á móti iðgjöldum sjóðfélaga, ávaxta þau og greiða út lífeyri vegna elli-, örorku og fráfalls sjóðfélaga. Meginþættir í starfsemi sjóðsins lúta því, auk móttöku og skráningu iðgjalda og reksturs lífeyrisdeildar, að fjárfestingastarfsemi. Innlendum fjárfestingum er að meginstefnu stýrt beint af sjóðnum en erlend eignasöfn sjóðsins eru í vörslu erlendra eignastýringaraðila á grundvelli samninga þar um. Stór hluti sjóðfélaga á aðild að sjóðnum á grundvelli kjarasamninga en ákveðinn hluti sjóðfélaga sem ekki byggja kjör sín á kjarasamningum eru einnig aðilar að sjóðnum.

Til að gæta að hæfisreglum, réttri meðferð fjármuna sjóðsins og þáttum eins og spillingu og mútumálum er m.a. byggt á eftirfarandi;

- a. Stjórn hefur sett sjóðnum siða- og samskiptareglur.
- b. Stjórn hefur samþykkt reglur um uppljóstrara (e. Whistleblower).
- c. Stjórn hefur sett reglur um viðskipti stjórnar og starfsmanna með fjármálagerninga.
- d. Stjórn hefur samþykkt viðamikla áhættustefnu og áhættustýringarstefnu sem yfirfarin er árlega.
- e. Í gildi eru reglur sjóðsins sem ætlað er að sporna gegn peningþvætti og fjármögnun hryðjuverka, sbr. gildandi lög þar um.
- f. Innra eftirlit sjóðsins er stutt af skjöludum reglum og ferlum og byggir meðal annars á margþættum aðskilnaði starfa, afstemmingum og krossprófunum sem eru til þess fallnar að styðja við traustan rekstur.
- g. Innri endurskoðun sjóðsins er áhættumiðuð og tekur mið af reglum Fjármálaeftirlitsins nr. 577/2012 um endurskoðunardeildir og sjálfstætt starfandi eftirlitsaðila lífeyrissjóða.
- h. Innri og ytri endurskoðendur og Fjármálaeftirlitið hafa með höndum margþætt fjárhagslegt og ófjárhagslegt eftirlit með starfsemi lífeyrissjóðsins.
- i. Í hluthafastefnu sjóðsins er m.a. lögð áhersla á að þau fyrirtæki sem sjóðurinn fjárfestir í ástundi góða stjórnarhætti og séu rekin lögum samkvæmt.
- j. Fjárfestingastefna sjóðsins er samþykkt af stjórn og tekur hún m.a. á siðferðilegum viðmiðunum við fjárfestingar.
- k. Stjórn hefur skipað endurskoðunarnefnd sem heyrir beint undir stjórn. Endurskoðunarnefnd sjóðsins fylgist með virkni innra eftirlits og áhættustýringar og er í reglulegum samskiptum við innri- og ytri endurskoðendur sjóðsins er varðar fjárhagsleg- og ófjárhagsleg málefni hans.

Áhrif á samfélagslegt umhverfi

Megináhrif sjóðsins á samfélagslegt umhverfi sitt felst annars vegar í getu hans og styrk til að greiða sjóðfélögum sínum lífeyri og hins vegar í fjárfestingarstarfsemi og aðkomu hans að innlendum fjármálamarkaði. Það gerir sjóðurinn meðal annars með ábyrgum fjárfestingum og góðum stjórnarháttum.

Lífeyrissjóðurinn greiðir nú rúman einn milljarð króna á mánuði í lífeyri til sjóðfélaga sinna og nema heildareignir sjóðsins um 665 milljörðum króna. Árleg tryggingafræðileg úttekt, áhættustefna og áhættustýringarstefna sjóðsins gegna mikilvægu hlutverki hvað þennan þátt í rekstri sjóðsins varðar. Áhættustjóri sjóðsins gefur stjórn reglulega skýrslur varðandi ýmsa áhættuþætti sjóðsins.

Fjárfestingastarfsemi sjóðsins byggir á samþykktri fjárfestingarstefnu sem kynnt er í ársskýrslu og á vef sjóðsins. Þar koma m.a. fram siðferðileg viðmið sjóðsins í fjárfestingum.

Reglur Sameinuðu þjóðanna um ábyrgar fjárfestingar (UN-PRI)

Lífeyrissjóðurinn er aðili að reglum Sameinuðu þjóðanna (Principles for Responsible Investment – UN PRI) um ábyrgar fjárfestingar, ásamt mörgum af stærstu lífeyrissjóðum og fagfjárfestum vestan hafs og í Evrópu. Í reglunum er fjallað um hvernig áhersla á umhverfisleg og samfélagsleg málefni auk góðra stjórnarháttanna fyrir-tækja getur stuðlað að bættum fjárfestingarárangri verðbréfasafna. Þannig fari saman hagsmunir fjárfesta og markmið þjóðfélagsins í viðara samhengi.

Iceland SIF

Lífeyrissjóðurinn er meðal stofnaðila að Iceland SIF sem er sjálfstæður umræðuvettvangur fyrir ábyrgar og sjálfbærar fjárfestingar, sem stofnað var 13. nóvember 2017. Megin tilgangur þess er að efla þekkingu fjárfesta á aðferðafræði sjálfbærra og ábygrra fjárfestinga og stuðla að aukinni umræðu um ábyrgar og sjálfbærar fjárfestingar.

Góðgerðarmálefni

Í lögum um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða er kveðið á um að sjóðnum sé ekki heimilt að inna af hendi framlög í öðrum tilgangi en er lítur að starfsemi hans. Af því leiðir að sjóðnum er óheimilt að inna af hendi fjárframlög til góðgerðarmála.

Starfsmannamál

Jafnlaunavottun

Lífeyrissjóðurinn er með jafnlaunavottun VR. Jafnlaunavottunin er árangur markvissrar jafnréttis- og jafnlaunastefnu í starfi hans og staðfesting á því að karlar og konur fá í störfum sínum hjá sjóðnum sömu laun fyrir jafnverðmæt störf. Með jafnlaunavottuninni hefur verið staðfest með formlegum hætti að búið sé að kerfisbinda launaákvæðanir, koma upp jafnlaunakerfi samkvæmt kröfum ÍST85:2012 jafnlaunastaðals og að markvisst sé fylgst með því að starfsfólki sjóðsins sé ekki mismunað í launum eftir kyni.

Jafnréttisstefna

Sjóðurinn hefur þá stefnu að gæta jafnréttis milli karla og kvenna og að hver starfsmaður sé metinn að verðleikum.

Markmið jafnréttisstefnunnar er að stuðla að jafnri stöðu karla og kvenna og jöfnum tækifærum óháð kynferði. Þetta á m.a. við um rétt til starfa, kjara, aðstöðu og endurmenntunar.

Áætlun gegn einelti og áreitni

Það er stefna sjóðsins að starfsmenn sýni samstarfsfólki sínu kurteisi og virðingu í samskiptum. Einelti, áreitni og vanlíðan er ekki umborin á vinnustaðnum. Kynferðisleg áreitni og annað andlegt eða líkamlegt ofbeldi fellur hér undir.

Stjórnendum ber að stuðla að því að grundvallarreglur samskipta á vinnustað séu virtar. Nýjum starfsmönnum er kynnt stefna og viðbragðsáætlun sjóðsins strax í upphafi starfs.

Heilsuvernd og öryggismál

Lífeyrissjóðurinn býður starfsfólki sínu upp á heilsufarsmælingu einu sinni á ári. Iðjuþjálfari kemur reglulega til sjóðsins og leiðbeinir starfsfólki um að beita líkamsstöðu sinni rétt við störf sín. Þar sem því verður við komið eru upphækkunleg borð á starfsstöðvum.

Starfsfólk fær reglulega fræðslu um tölvuöryggismál ásamt fræðslu um öryggismál í húsnæði sjóðsins, bruna- varnir og þjálfun í viðbrögðum við bruna.

Starfsmannastefna

Í starfsmannastefnu sjóðsins er lögð áhersla á að sjóðurinn sé góður og eftirsóknarverður vinnustaður. Í henni er lögð áhersla á gott starfsumhverfi, virka upplýsingagjöf til starfsmanna, þjálfun og endurmenntun starfsmanna, virðingu og umburðarlyndi í samskiptum, jafnrétti og jafnvægi vinnu og einkalífs.

Umhverfismál

Sjóðurinn hefur þá stefnu að flokka og skila raf- og rafeindatækjum, sem ekki eru notuð lengur við rekstur hans, til endurvinnslu og er með því dregið úr ofnýtingu auðlinda. Mörg raftæki innihalda fágæta málma sem nýst geta aftur auk þess að innihalda hættuleg spilliefni sem meðhöndla þarf með viðeigandi hætti.

Sjóðurinn hefur tekið í notkun prentský, með það að markmiði að minnka pappírnotkun. Dregið hefur úr pappírnotkun eftir að prentskýið var tekið í notkun. Þetta gerir það einnig að verkum að hægt hefur verið að fækka prenturum á vinnustöðvum starfsfólks og þar með hafa loftgæði á vinnustaðnum aukist.

Lögð er áhersla á lágmarkun og flokkun úrgangs til endurvinnslu meðal starfsfólks og góða nýtingu matvæla í mötuneyti sjóðsins til að sporna við matarsóun.

Mannréttindi

Mannréttindi eru grundvallarréttindi sem allir menn eiga kröfu til. Lífeyrissjóðurinn metur alla jafnt og mismunar fólk ekki á grundvelli kynþáttar eða þjóðernislegs uppruna, kynhneigðar, stjórnmálaskoðana, trúarbragða eða heimspekilegrar sannfæringar.

Atburðir eftir lok reikningsárs

Frá lokum reikningsárs fram að áritunardegi hafa ekki orðið neinir þeir atburðir sem hafa verulega þýðingu á fjárhagsstöðu sjóðsins.

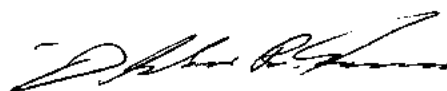
Það er álit stjórnar sjóðsins að allar upplýsingar komi fram í ársreikningnum, sem nauðsynlegar eru til að glöggva sig á stöðu hans í árslok, rekstrarárangri ársins og fjárhagslegri þróun. Stjórn og framkvæmdastjóri sjóðsins staðfesta hér með ársreikninginn með undirritun sinni.

Reykjavík, 15. febrúar 2018

Stjórn

Guðrún Hafsteinsdóttir
stjórnarformaður

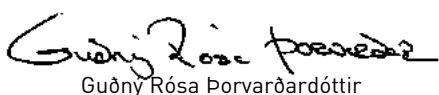
Ólafur Reimar Gunnarsson
varaformaður

Árni Stefánsson

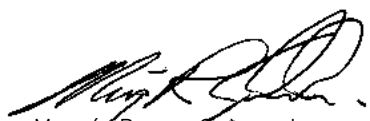
Benedikt V. Kristjánsson

Guðný Rósa Þorvarðardóttir

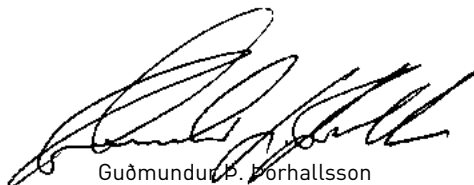

Ína Björk Hannesdóttir

Magnús Ragnar Guðmundsson

Framkvæmdastjóri

Guðmundur P. Þorhallsson

Áritun óháðs endurskoðanda

Til stjórnar og sjóðfélaga Lífeyrissjóðs verzlunarmanna

Álit

Við höfum endurskoðað meðfylgjandi ársreikning Lífeyrissjóðs verzlunarmanna fyrir árið 2017. Ársreikningurinn hefur að geyma skýrslu stjórnar, yfirlit um breytingu á hreinni eign til greiðslu lífeyris, efnahagsreikning, sjóðstreymi, yfirlit um tryggingafræðilega stöðu samtryggingadeildar, upplýsingar um mikilvægar reikningskilaaðferðir, skýringar og kennitölur.

Það er álit okkar að ársreikningurinn gefi glögga mynd af afkomu lífeyrissjóðsins á árinu 2017, efnahag hans 31. desember 2017, breytingu á handbæru fé á árinu 2017 og tryggingafræðilegri stöðu 31. desember 2017, í samræmi við lög um ársreikninga og reglur um ársreikninga lífeyrissjóða og að skýrsla stjórnar hafi að geyma þær upplýsingar sem þar ber að veita í samræmi við lög um ársreikninga og reglur um ársreikninga lífeyrissjóða komi þær ekki fram annars staðar í ársreikningnum.

Grundvöllur álits

Endurskoðað var í samræmi við alþjóðlega endurskoðunarstaðla. Ábyrgð okkar samkvæmt stöðlunum er nánar útskýrð í kaflanum um ábyrgð endurskoðenda. Við erum óháð lífeyrissjóðnum samkvæmt ákvæðum siðareglna sem gilda um endurskoðendur á Íslandi og varða endurskoðun okkar á ársreikningi lífeyrissjóðsins. Við uppfyllum jafnframt aðrar kröfur um starf okkar sem endurskoðendur í samræmi við ákvæði siðareglna.

Við teljum að við endurskoðunina höfum við aflað nægilegra og viðeigandi gagna til að byggja álit okkar á.

Ábyrgð stjórnar og framkvæmdastjóra á ársreikningnum

Stjórn og framkvæmdastjóri eru ábyrg fyrir gerð og framsetningu ársreikningsins í samræmi við lög um ársreikninga og reglur um ársreikninga lífeyrissjóða. Stjórn og framkvæmdastjóri eru einnig ábyrg fyrir því innra eftirliti sem nauðsynlegt er að sé til staðar varðandi gerð og framsetningu ársreikningsins, þannig að hann sé án verulegra annmarka hvort sem er vegna sviksemi eða mistaka.

Við gerð ársreikningsins ber stjórnendum lífeyrissjóðsins að meta hæfi hans til áframhaldandi starfsemi. Stjórnendum ber að semja ársreikning lífeyrissjóðsins á þeirri forsendu að um áframhaldandi starfsemi sé að ræða, nema stjórnendur ætli að leysa lífeyrissjóðinn upp eða hætta rekstri hans, eða hafi ekki raunhæft val um annað en að hætta starfsemi sjóðsins. Stjórnendum lífeyrissjóðsins ber að setja fram viðeigandi skýringar varðandi hæfi hans til áframhaldandi starfsemi ef við á og hvers vegna stjórnendur beita forsendunni um áframhaldandi starfsemi við gerð og framsetningu ársreikningsins.

Stjórn og endurskoðunarnefnd skulu hafa eftirlit með gerð og framsetningu ársreikningsins.

Ábyrgð endurskoðenda á endurskoðun ársreikningsins

Markmið okkar er að afla nægjanlegrar vissu um að ársreikningurinn sé án verulegra annmarka, hvort sem er vegna sviksemi eða mistaka og gefa út áritun með álit okkar. Nægjanleg vissa er mikil vissa en ekki trygging þess að endurskoðun, sem framkvæmd er í samræmi við alþjóðlega endurskoðunarstaðla, muni ávallt leiða í ljós alla verulega annmarka séu þeir til staðar. Annmarkar geta stafað af sviksemi eða mistökum og eru metnir verulegir ef þeir, einir og sér eða samanlagðir, gætu haft áhrif á fjárhagslegar ákvarðanir notenda sem grundvallaðar eru á ársreikningnum.

Endurskoðun í samræmi við alþjóðlega endurskoðunarstaðla byggir á faglegu mati og faglegri tortryggni. Við framkvæmum einnig eftirfarandi:

Greinum og metum áhættuna af verulegum annmörkum, vegna sviksemi eða mistaka, og skipuleggjum endurskoðunaraðgerðir til að mæta þessari áhættu og öflum endurskoðunargagna sem eru nægjanleg og viðeigandi grunnur fyrir álit okkar. Áhættan af því að greina ekki verulega annmarka sem stafa af sviksemi er meiri en áhætta af annmörkum vegna mistaka, þar sem sviksemi getur stafað af fölsun, misvísandi framsetningu ársreiknings, að mikilvægum atriðum sé viljandi sleppt, samanteknum ráðum eða að innra eftirlit sé sniðgengið.

Öflum skilnings á innra eftirliti sem er viðeigandi fyrir endurskoðun okkar í þeim tilgangi að hanna endurskoðunaraðgerðir, en ekki til þess að gefa álit á virkni innra eftirlits sjóðsins.

Metum hvort val stjórnenda á reikningsskilaaðferðum sé viðeigandi og hvort matsaðferðir þeirra séu raunhæfar. Einnig skoðum við hvort tengdar skýringar séu við hæfi.

Ályktum um notkun stjórnenda á forsendunni um áframhaldandi starfsemi og metum á grundvelli endurskoðunarinnar hvort verulegur vafi leiki á rekstrarhæfi eða hvort aðstæður séu til staðar sem gætu valdið verulegum efasemdum um rekstrarhæfi. Ef við teljum að veruleg óvissa ríki, ber okkur að vekja sérstaka athygli á viðeigandi skýringum í ársreikningnum um óvissuna og ef þær upplýsingar eru ekki nægjanlegar að okkar mati, víkjum við frá fyrirvaralausum álitum. Niðurstaða okkar byggir á þeim endurskoðunargögnum sem við höfum aflað fram að dagsetningu áritunar okkar. Engu að síður geta atburðir eða aðstæður í framtíðinni leitt til þess að lífeyrissjóðurinn verði ekki lengur rekstrarhæfur.

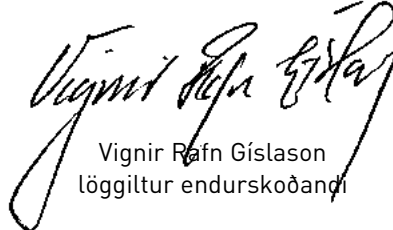
Metum framsetningu, gerð og innihald ársreikningsins í heild, að meðtöldum skýringum og hvort hann grundvallast á fyrirliggjandi færslum og atburðum og gefi glögga mynd samanber álit okkar.

Við upplýsum stjórn og endurskoðunarnefnd meðal annars um áætlað umfang og tímasetningu endurskoðunarinnar og veruleg atriði sem upp geta komið í endurskoðun okkar, þar á meðal verulega annmarka í innra eftirliti ef við á.

Við höfum lýst því yfir við stjórn og endurskoðunarnefnd að við uppfyllum nauðsynleg siðferðis- og óhæðisskilyrði og við munum láta þeim í té allar upplýsingar um hugsanleg tengsl og önnur atriði sem gætu haft áhrif á óhæði okkar og trúnað.

Reykjavík, 15. febrúar 2018.

PricewaterhouseCoopers ehf.

Vignir Ráfn Gíslason
löggiltur endurskoðandi

Yfirlit um breytingu á hreinni eign til greiðslu lífeyris árið 2017

	Skýr.	2017	2016
Iðgjöld			
Iðgjöld sjóðfélaga		9.256.954	8.505.782
Iðgjöld launagreiðenda		20.000.148	16.717.630
Réttindaflutningur og endurgreiðslur		(16.585)	(50.508)
		<u>29.240.517</u>	<u>25.172.904</u>
Sérstök aukaframlög	3	557.048	477.577
		<u>29.797.565</u>	<u>25.650.481</u>
Lífeyrir			
	4		
Heildarfjárhæð lífeyris	4.1.	13.386.528	12.068.075
Framlag til starfsendurhæfingarsjóðs		210.504	199.883
Beinn kostnaður vegna örorkulífeyris	4.2.	12.132	13.497
		<u>13.609.164</u>	<u>12.281.455</u>
Hreinar fjárfestingartekjur			
Hreinar tekjur af eignarhlutum í félögum og sjóðum	5.1.	28.153.165	(13.087.627)
Hreinar tekjur af skuldabréfum	5.2.	19.289.806	19.204.561
Vaxtatekjur af bundnum bankainnstæðum		8.821	10.818
Hreinar vaxtatekjur af handbæru fé		(308.079)	59.765
Vaxtatekjur af iðgjöldum og öðrum kröfum		111.784	108.154
Ýmsar fjárfestingartekjur	6	32.068	12.691
Fjárfestingargjöld	7	(181.727)	(144.154)
		<u>47.105.838</u>	<u>6.164.208</u>
Rekstrarkostnaður			
Skrifstofu- og stjórnunarkostnaður	8	906.274	824.203
Breyting á hreinni eign til greiðslu lífeyris			
Hrein eign frá fyrra ári		62.387.965	18.709.031
		<u>602.384.583</u>	<u>583.675.552</u>
Hrein eign til greiðslu lífeyris í árslok		<u>664.772.548</u>	<u>602.384.583</u>

Efnahagsreikningur 31. desember 2017

Eignir	Skýr.	31.12.2017	31.12.2016
Fjárfestingar	12,18		
Eignarhlutir í félögum og sjóðum	9	331.644.601	288.652.177
Skuldabréf.....	10	324.633.340	305.784.556
Bundnar bankainnstæður		109.632	268.888
Aðrar fjárfestingar	11	52.344	171.435
		<u>656.439.917</u>	<u>594.877.056</u>
Kröfur	13		
Kröfur á launagreiðendur		3.232.291	2.727.017
Aðrar kröfur		31.903	98.743
		<u>3.264.194</u>	<u>2.825.760</u>
Ýmsar eignir			
Varanlegir rekstrarfjármunir	14	408.588	425.882
Handbært fé		5.389.127	5.052.137
Eignir samtals		<u>665.501.826</u>	<u>603.180.835</u>
Skuldir			
Viðskiptaskuldir			
Áfallinn kostnaður og fyrirfram innheimtar tekjur		67.089	65.557
Aðrar skuldir.....	15	662.189	730.695
		<u>729.278</u>	<u>796.252</u>
Hrein eign til greiðslu lífeyris		<u>664.772.548</u>	<u>602.384.583</u>
Skipting á hreinni eign til greiðslu lífeyris			
Hrein eign sameignardeildar.....		652.284.951	591.276.121
Hrein eign séreignardeildar – verðbréfaeidd		11.814.044	10.685.863
Hrein eign séreignardeildar – aðrar séreignarleiðir.....		673.553	422.599
		<u>664.772.548</u>	<u>602.384.583</u>
Skuldbindingar utan efnahags	17		
Aðrar skýringar.....	18-19		
Kennitölur	20-21		

Sjóðstreymi árið 2017

	2017	2016
Inngreiðslur		
Iðgjöld	29.308.866	25.280.881
Innborgaðar vaxtatekjur af handbæru fé og kröfum	240.101	237.185
Aðrar inngreiðslur	266.418	312.160
	<u>29.815.385</u>	<u>25.830.226</u>
Útgreiðslur		
Lífeyrir	13.609.164	12.281.455
Rekstrarkostnaður	844.130	763.423
Fjárfesting í rekstrarfjármunum	43.318	28.324
Aðrar útgreiðslur	267.908	173.622
	<u>14.764.520</u>	<u>13.246.824</u>
Nýtt ráðstöfunarfé til fjárfestinga	<u>15.050.865</u>	<u>12.583.402</u>
Fjárfestingarhreyfingar		
Innborgaðar tekjur af eignarhlutum í félögum og sjóðum	8.228.302	8.991.808
Keyptir eignarhlutir í félögum og sjóðum	(30.534.351)	(30.142.248)
Seldir eignarhlutir í félögum og sjóðum	5.583.755	11.996.384
Afborganir höfuðstóls og vaxta skuldabréfa	38.905.889	28.421.837
Keypt skuldabréf.	(37.010.187)	(44.354.674)
Seld skuldabréf.	287.516	13.436.858
Ný bundin innlán.	(8.821)	(10.818)
Endurgreidd bundin innlán	168.077	0
Keyptar aðrar fjárfestingar	0	(141.435)
Seldar aðrar fjárfestingar	119.091	351.150
	<u>(14.260.729)</u>	<u>(11.451.138)</u>
Hækkun á handbæru fé.	<u>790.136</u>	<u>1.132.264</u>
Gengismunur af handbæru fé	<u>(453.146)</u>	<u>(84.983)</u>
Handbært fé í upphafi árs.	<u>5.052.137</u>	<u>4.004.856</u>
Handbært fé í lok árs.	<u>5.389.127</u>	<u>5.052.137</u>

Fjárhæðir í þúsundum króna.

Skýringar

1. Almennar upplýsingar um sjóðinn

Lífeyrissjóðurinn starfar á grundvelli laga nr. 129/1997 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða. Hlutverk sjóðsins er að tryggja sjóðfélögum, eftirlifandi mökum þeirra og börnum lífeyri í samræmi við samþykktir sjóðsins og með hliðsjón af lögum um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða.

Sjóðurinn rekur samtryggingardeild auk fimm séreignarleiða, þ.e. verðbréfaleið, innlánsleið, ævileið 1, ævileið 2 og ævileið 3. Verðbréfaleiðin er ávöxtuð samhliða samtryggingardeild sjóðsins. Innlánsleiðin er ávöxtuð í innlánnum viðskiptabanka og sparisjóða. Eignasamsetning ævileiðanna byggir á eignasamsetningu sem gera má ráð fyrir að hafi mismikla vænta ávöxtun og áhættu. Markmið með mismunandi eignasamsetningu milli leiða er að mæta ólíkum þörfum sjóðfélaga svo sem aldri og áhættuþoli. Í deildaskiptu yfirliti og kennitöluþyrliti má finna upplýsingar um séreignardeildir sjóðsins.

2. Reikningsskilaaðferðir

2.1. Grundvöllur reikningsskila

Ársreikningurinn er gerður í samræmi við lög nr. 3/2006 um ársreikninga og reglur Fjármálaeftirlitsins nr. 335/2015 um ársreikninga lífeyrissjóða. Hér fyrir neðan er gerð grein fyrir helstu reikningsskilaaðferðum við gerð ársreiknings lífeyrissjóðsins.

2.2. Starfsrækslu- og framsetningargjaldmiðill

Ársreikningurinn er settur fram í íslenskum krónum, sem er bæði starfsrækslu- og framsetningargjaldmiðill lífeyrissjóðsins. Fjárhæðir eru birtar í þúsundum króna.

2.3. Mat og ákvarðanir

Við gerð reikningsskilanna þurfa stjórnendur að meta ýmis atriði og gefa sér forsendur um mat á eignum, skuldum, tekjum og gjöldum. Þó svo mat þetta sé samkvæmt bestu vitund stjórnenda geta raunveruleg verðmæti þeirra liða sem þannig eru metnir reynst önnur en niðurstaða samkvæmt matinu.

Mat og forsendur eru endurskoðaðar reglulega og eru áhrifin af breytingum færð á því tímabili sem breyting er gerð og jafnframt á síðari tímabilum ef breytingin hefur áhrif á þau.

Stjórnendur hafa gefið sér forsendur um og lagt reikningshaldslegt mat á eftirfarandi liði sem hafa veruleg áhrif á ársreikning sjóðsins:

i) Gangvirði óskráðra eignarhluta í félögum og sjóðum, sjá skýringu 9.

ii) Tryggingafræðileg staða, sjá skýringu 16.

2.4. Iðgjöld

Árlegt fjárframlag ríkissjóðs til jöfnunar á örorkubyrði lífeyrissjóða er fært undir liðinn sérstök aukaframlög.

Áætluð óinnheimt iðgjöld ásamt dráttarvöxtum eru færð í efnahagsreikningi undir liðnum kröfur á launagreiðendur. Mat þeirra byggist á reynslu liðinna ára og stuðst er við gögn og greiðslur sem fyrir liggja um skil eftir lok reikningsársins.

2.5. Hreinar fjárfestingartekjur

Undir þennan lið eru færðar allar fjárfestingartekjur sjóðsins að frádregnum öllum fjárfestingargjöldum.

Viðskipti í öðrum gjaldmiðlum en íslenskum krónum eru umreiknuð yfir í íslenskar krónur á gengi viðskiptadags. Gengismunur sem myndast við greiðslu og innheimtu krafna er færður í yfirliti um breytingu á hreinni eign sem og áfallinn gengismunur á eignir í árslok.

a) Hreinar tekjur af eignarhlutum í félögum og sjóðum

Þessi liður samanstendur af tekjum af fjárfestingum sjóðsins í hlutabréfum og hlutdeildarskírteinum, að frádregnum gjöldum vegna slíkra fjárfestinga annarra en gjalda sem tilgreind eru í skýringu nr. 7 um fjárfestingargjöld.

Undir þennan lið falla arðgreiðslur, söluhagnaður og sölutap sem og breytingar á gangvirði.

Arðstekjur eru tekjufærðar þegar ákvörðun aðalfundar um arðgreiðslu í viðkomandi félögum liggur fyrir.

Í skýringu 5.1 má sjá hreinar fjárfestingartekjur 20 stærstu fjárfestinga sjóðsins í félögum og sjóðum.

Skýringar

b) Hreinar tekjur af skuldabréfum

Þessi liður samanstendur af tekjum af fjárfestingum sjóðsins í skuldabréfum, að frádragnum gjöldum vegna slíkra fjárfestinga annarra en gjalda sem tilgreind eru í skýringu nr. 7 um fjárfestingargjöld.

Hér eru færðar vaxtatekjur, verðbætur og lántökupóknanir af skuldabréfum, hagnaður og tap af sölu skuldabréfa, breytingar á gangvirði til hækkunar og lækkunar og hliðstæðar tekjur og gjöld.

Hér undir er einnig færð varúðarniðurfærsla skuldabréfa vegna tapshættu sem er fyrir hendi á reikningsskiladegi.

c) Ýmsar fjárfestingartekjur

Undir liðinn ýmsar fjárfestingartekjur falla m.a. tekjur af fullnustueignum sjóðsins.

d) Fjárfestingargjöld

Undir þennan lið eru færð fjárfestingargjöld og þóknanir til fjármálafyrirtækja vegna umsýslu og vörslugjalda. Í skýringu nr. 7 er greint frá áætlaðri umsýsluþóknun vegna fjárfestinga sjóðsins í innlendum og erlendum verðbréfa- og framtakssjóðum.

2.6. Rekstrarkostnaður

Allur skrifstofu- og stjórnunarkostnaður lífeyrissjóðsins fellur undir rekstrarkostnað, þ.m.t. launakostnaður starfsmanna sjóðsins. Kostnaðurinn er færður til gjalda þegar hann fellur til. Frá rekstrarkostnaði dregst þóknun til sjóðsins vegna innheimtu gjalda fyrir stéttarfélög.

2.7. Fjárfestingar

Fjárfestingar eru fjármálagerningar samkvæmt skilgreiningu laga um verðbréfavíðskipti nr. 108/2007. Fjárfestingar sjóðsins samstanda af eignarhlutum í félögum og sjóðum, skuldabréfum, bundnum bankainnstæðum og öðrum fjárfestingum.

Stjórnendur ákvarða flokkun fjárfestinga þegar þær eru færðar í upphafi og endurmeta þessa flokkun á hverjum reikningsskiladegi.

a) Matsaðferðir fjárfestinga

Fjármálagerningar, aðrir en útlán til sjóðfélaga og skuldabréf sem haldið er til gjalddaga, eru metnir á gangvirði í samræmi við settar reikningsskilareglur. Útlán til sjóðfélaga og skuldabréf, sem sjóðurinn tilgreinir að verði haldið til gjalddaga, eru færð á afskrifuðu kostnaðarverði miðað við upphaflega ávöxtunarkröfu og aðferð virkra vaxta.

Gangvirði fjármálagerninga sem skráðir eru á skipulegum verðbréfamarkaði er markaðsverð í árslok, en gangvirði annarra fjárfestinga (óskráðra) í þessum flokki byggist á verðmatsaðferðum sem lýst er í skýringu nr. 18. Í þeirri skýringu eru jafnframt upplýsingar um stigskiptingu gangvirðis samkvæmt verðmatsaðferðum.

b) Eignarhlutir í félögum og sjóðum

Eignarhlutir í félögum og sjóðum eru hlutabréf og hlutdeildarskírteini verðbréfasjóða. Þessi flokkur fjárfestinga er færður á gangvirði.

c) Skuldabréf

Undir skuldabréf eru færð öll skuldabréf, bæði verðbréf sem eru á afskrifuðu kostnaðarverði og gangvirði. Undir þennan flokk falla jafnframt útlán. Skuldabréf og útlán eru færð með áföllnum vöxtum, verðbótum og gengismun í árslok. Verðbætur miðast við viðeigandi vísitölu næsta mánaðar eftir lok reikningsárs. Í skýringu nr. 18 er gerð nánari grein fyrir skiptinu skuldabréfa eftir reikningshaldslegri meðhöndlun.

d) Niðurfærsla skuldabréfa og útlána

Við mat á útlánnum og skuldabréfum sem færð eru á afskrifuðu kostnaðarverði er tekið tillit til tapsáhættu vegna óvissu um innheimtu sem kann að vera fyrir hendi á reikningsskiladegi í samræmi við settar reikningsskilareglur. Hér er ekki um endanlega afskrift að ræða heldur er myndaður niðurfærslureikningur til að mæta þeim kröfum sem kunna að tapast. Við niðurfærsluna hafa sérstakar áhættur verið metnar jafnframt því sem reiknuð er almenn niðurfærsla. Niðurfærslureikningurinn er dreginn frá stöðu skuldabréfa og útlána til sjóðfélaga í árslok.

Skýringar

e) Bundnar bankainnstæður

Undir bundnar bankainnstæður eru færð innlán í bönkum og sparisjóðum sem bundin eru til lengri tíma en þriggja mánaða en þessar bankainnstæður eru skilgreindar sem fjárfesting en ekki handbært fé.

f) Aðrar fjárfestingar

Undir aðrar fjárfestingar eru færðar allar fjárfestingar sem ekki falla undir liði sem taldir eru upp hér að ofan. Hér eru meðal annars færðar húseignir og lóðir sem tekin voru yfir til fullnustu greiðslu. Fullnustueignir eru færðar á gangvirði eða kostnaðarverði hvort sem lægra reynist á reikningsskiladegi. Í skýringu nr. 11 er gerð nánari grein fyrir þessum lið.

2.8. Kröfur

Kröfur eru færðar á gangvirði við upphaflega skráningu í bókhald. Á hverjum reikningsskiladegi eru kröfur metnar með hliðsjón af tapsáhættu og fært til lækkunar á kröfunum samkvæmt niðurstöðu slíks mats.

2.9. Varanlegir rekstrarfjármunir og óefnislegar eignir

Fasteignir og aðrir varanlegir rekstrarfjármunir eru færðir á kostnaðarverði að frádregnum afskriftum. Afskriftir eru reiknaðar sem fastur árlegur hundraðshluti af kostnaðarverði og greinast þannig: Fasteign undir starfsemi sjóðsins í Húsi verslunarinnar er afskrifuð um 2%, endurbætur á fasteigninni um 4%, innréttingar um 10% og skrifstofutæki ásamt tölvu- og hugbúnaði um 20%.

2.10. Handbært fé

Handbært fé er fært í efnahagsreikning á gangvirði. Handbært fé samkvæmt sjóðstreymi samanstendur af óbundnum bankainnstæðum í íslenskum krónum og erlendum gjaldmiðlum.

2.11. Umreikningur í íslenskar krónur

Eignir og skuldir í erlendri mynt eru umreiknaðar í íslenskar krónur miðað við opinbert gengi Seðlabanka Íslands í árslok. Notið er kaupgengi fyrir eignir og sölugengi fyrir skuldir.

3. Sérstök aukaframlög

	2017	2016
Árlegt fjárframlag ríkissjóðs til jöfnunar á örorkubyrdi lífeyrissjóða	557.048	477.577

4. Lífeyrir

4.1. Heildarfjárhæð lífeyris

	2017	2016
Ellilífeyrir	9.408.079	8.418.944
Örorkulífeyrir	2.542.376	2.320.900
Makalífeyrir	754.491	727.040
Barnalífeyrir	113.782	103.189
Samtals úr samtryggingardeild	12.818.728	11.570.073
Lífeyrir úr verðbréfaleið	473.633	411.060
Lífeyrir úr innlánsleið	92.828	86.942
Lífeyrir úr ævileiðum	1.339	0
Samtals úr séreignardeild	567.800	498.002
Heildarfjárhæð lífeyris	13.386.528	12.068.075

4.2. Beinn kostnaður vegna örorkulífeyris

Kostnaður vegna örorkumats	12.132	13.497
--------------------------------------	--------	--------

Skýringar

5. Hreinar fjárfestingartekjur

5.1. Hreinar tekjur af eignarhlutum félögum og sjóðum sundurliðast þannig:

	Samtryggingar- deild	Séreignar- deildir	Samtals 2017	Samtals 2016
Arðgreiðslur	3.232.651	58.549	3.291.200	3.353.336
Gangvirðisbreyting vegna innlendra eigna	4.479.023	81.868	4.560.891	(3.452.391)
Gangvirðisbreyting vegna erlendra eigna .	31.177.252	565.581	31.742.833	8.180.090
Gjaldmiðlabreyting	(11.238.215)	(203.544)	(11.441.759)	(21.168.662)
	<u>27.650.711</u>	<u>502.454</u>	<u>28.153.165</u>	<u>(13.087.627)</u>

Hreinar tekjur af eignarhlutum í innlendum félögum og sjóðum sundurliðast þannig:

	Bókfært verð 31.12.2017	Arður	Gangvirðis- breyting	Hreinar tekjur samtals 2017	Hreinar tekjur samtals 2016
Marel hf.	22.417.506	166.770	5.390.261	5.557.031	(553.831)
Icelandair Group hf.	10.802.454	80.780	(6.161.291)	(6.080.511)	(8.498.730)
Reitir fasteignafélag hf.	8.737.067	147.175	(764.353)	(617.178)	1.033.668
HB Grandi hf.	8.710.471	238.871	2.179.835	2.418.706	(3.115.016)
Eimskipafélag Íslands hf.	6.960.160	186.899	(1.958.925)	(1.772.026)	2.638.954
Reginn fasteignafélag hf.	5.139.961	0	(110.214)	(110.214)	1.346.963
Síminn hf.	4.855.850	38.423	1.304.240	1.342.663	(592.756)
Eyrir Invest A hlutar	4.694.480	0	1.621.555	1.621.555	687.305
N1 hf.	3.790.500	106.500	(524.250)	(417.750)	2.326.889
Eik fasteignafélag hf.	3.701.208	97.389	(181.432)	(84.043)	1.083.743
Jarðvarmi slhf.	3.343.258	0	507.795	507.795	0
Framtakssjóður Íslands slhf.	3.256.887	1.394.180	51.420	1.445.600	680.158
Aðrar eignir	29.302.694	834.213	3.206.250	4.040.463	2.863.598
	<u>115.712.496</u>	<u>3.291.200</u>	<u>4.560.891</u>	<u>7.852.091</u>	<u>(99.055)</u>

Hreinar tekjur af eignarhlutum í erlendum félögum og sjóðum sundurliðast þannig:

	Bókfært verð 31.12.2017	Áhrif gjaldmiðils	Gangvirðis- breyting	Hreinar tekjur samtals 2017	Hreinar tekjur samtals 2016
Vanguard Global Stock *	41.051.746	(2.500.561)	6.984.781	4.484.220	(1.421.903)
Össur hf. *	16.276.052	337.242	(496.567)	(159.325)	0
MFS Meridian-Global Concentrated F.*	12.270.036	(873.617)	2.575.670	1.702.053	(625.551)
MFS Meridian-Global Equity Fund * . .	11.932.678	(862.436)	2.272.814	1.410.378	(522.003)
iShared Developed World Index Fund *	8.943.414	245.371	227.083	472.454	0
Morgan Stanley USD Liquidity Fund *	5.654.450	(818.297)	534.296	(284.001)	(775.495)
State Street North American Enhanced F. *	5.452.174	(392.451)	966.626	574.175	(220.864)
Franklin Templeton Growth Fund * . .	4.399.099	196.243	124.543	320.786	(277.141)
Aðrar eignir	109.952.456	(6.773.253)	18.553.587	11.780.334	(9.145.615)
	<u>215.932.105</u>	<u>(11.441.759)</u>	<u>31.742.833</u>	<u>20.301.074</u>	<u>(12.988.572)</u>

Samtals hreinar tekjur af eignarhlutum í félögum og sjóðum. 28.153.165 (13.087.627)

* Framangreindir aðilar eru áhættudreifð alþjóðleg hlutabréfasöfn og félag. Gangvirðisbreytingar í innlendum og erlendum framtakssjóðum samanstanda jafnframt af söluhagnaði og arðgreiðslum vegna undirliggjandi eigna.

Skýringar

5.2. Hreinar tekjur af skuldabréfum sundurliðast þannig:

Samtryggingardeild

	Vaxtatekjur og verðbætur	Áhrif gjaldmiðils	Breyting á niðurfærslu	Samtals 2017	Samtals 2016
Skuldabréf sem haldið er til gjalddaga					
Ríkisskuldabréf	1.751.713	0	0	1.751.713	1.767.695
Íbúðalánasjóður	3.890.637	0	0	3.890.637	4.188.989
Skuldabréf sveitarfélaga	1.017.433	0	0	1.017.433	1.332.471
Skuldabréf lánastofnana	330.007	0	0	330.007	372.931
Skuldabréf fyrirtækja	2.281.695	(118.853)	(854.625)	1.308.217	2.500.281
Skuldabréf fagfjárfestastjóða	624.209	0	0	624.209	663.665
Skuldabréf ýmissa lánasjóða	326.349	0	0	326.349	364.103
Sjóðfélagalán og önnur veðlán	4.318.755	0	(112.311)	4.206.444	3.241.444
Samtals	14.540.798	(118.853)	(966.936)	13.455.009	14.431.579

	Gangvirðisbreyting	Áhrif gjaldmiðils	Breyting á niðurfærslu	Samtals 2017	Samtals 2016
Skuldabréf færð á gangvirði					
Ríkisskuldabréf	1.602.396	0	0	1.602.396	2.803.979
Íbúðalánasjóður	3.579.545	0	0	3.579.545	1.392.126
Skuldabréf lánastofnana	309.466	0	0	309.466	235.963
Samtals	5.491.407	0	0	5.491.407	4.432.068
Samtals tekjur af skuldabréfum	20.032.205	(118.853)	(966.936)	18.946.416	18.863.647

Séreignardeildir

	Vaxtatekjur og verðbætur	Áhrif gjaldmiðils	Breyting á niðurfærslu	Samtals 2017	Samtals 2016
Skuldabréf sem haldið er til gjalddaga					
Ríkisskuldabréf	31.727	0	0	31.727	31.947
Íbúðalánasjóður	70.466	0	0	70.466	75.706
Skuldabréf sveitarfélaga	18.428	0	0	18.428	24.081
Skuldabréf lánastofnana	5.977	0	0	5.977	6.740
Skuldabréf fyrirtækja	41.326	(2.153)	(15.479)	23.694	45.186
Skuldabréf fagfjárfestastjóða	11.305	0	0	11.305	11.994
Skuldabréf ýmissa lánasjóða	5.911	0	0	5.911	6.580
Sjóðfélagalán og önnur veðlán	78.220	0	(2.034)	76.186	58.581
Samtals	263.360	(2.153)	(17.513)	243.694	260.815

	Gangvirðisbreyting	Áhrif gjaldmiðils	Breyting á niðurfærslu	Samtals 2017	Samtals 2016
Skuldabréf færð á gangvirði					
Ríkisskuldabréf	29.259	0	0	29.259	50.675
Íbúðalánasjóður	64.832	0	0	64.832	25.159
Skuldabréf lánastofnana	5.605	0	0	5.605	4.265
Samtals	99.696	0	0	99.696	80.099
Samtals tekjur af skuldabréfum	363.056	(2.153)	(17.513)	343.390	340.914

Fjárhæðir í þúsundum króna.

Skýringar

Samtryggingardeild og séreignardeildir

	Vaxtatekjur og verðbætur	Áhrif gjaldmiðils	Breyting á niðurfærslu	Samtals 2017	Samtals 2016
Skuldabréf sem haldið er til gjalddaga					
Ríkisskuldabréf	1.783.440	0	0	1.783.440	1.799.642
Íbúðalánasjóður	3.961.103	0	0	3.961.103	4.264.695
Skuldabréf sveitarfélaga	1.035.861	0	0	1.035.861	1.356.552
Skuldabréf lánastofnana	335.984	0	0	335.984	379.671
Skuldabréf fyrirtækja	2.323.021	(121.006)	(870.104)	1.331.911	2.545.467
Skuldabréf fagfjárfestisjóna	635.514	0	0	635.514	675.659
Skuldabréf ýmissa lánasjóna	332.260	0	0	332.260	370.683
Sjóðfélagalán og önnur veðlán	4.396.975	0	(114.345)	4.282.630	3.300.025
Samtals	14.804.158	(121.006)	(984.449)	13.698.703	14.692.394
Gangvirðis- breyting					
		Áhrif gjaldmiðils	Breyting á niðurfærslu	Samtals 2017	Samtals 2016
Skuldabréf færð á gangvirði					
Ríkisskuldabréf	1.631.655	0	0	1.631.655	2.854.654
Íbúðalánasjóður	3.644.377	0	0	3.644.377	1.417.285
Skuldabréf lánastofnana	315.071	0	0	315.071	240.228
Samtals	5.591.103	0	0	5.591.103	4.512.167
Samtals tekjur af skuldabréfum	20.395.261	(121.006)	(984.449)	19.289.806	19.204.561

6. Ýmsar fjárfestingartekjur

	2017	2016
Tekjur vegna fullnustueigna	32.068	12.691

7. Fjárfestingargjöld

Samtryggingardeild

	2017	2016
Bein fjárfestingargjöld		
Vegna innlendra verðbréfasjóna	0	0
Vegna innlendra fjárfestingarsjóna	0	0
Vegna innlendra fagfjárfestisjóna	0	0
Vegna erlendra verðbréfasjóna	0	0
Vegna annarra erlendra sjóna um sameiginlega fjárfestingu	0	0
Kaup- og sölubóknanir vegna verðbréfavíðskipta	7.950	12.352
Önnur fjárfestingargjöld	170.545	129.243
Fjárfestingargjöld samtals	178.495	141.595

Áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld

Áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld vegna innlendra verðbréfasjóna	0	0
Áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld vegna innlendra fjárfestingarsjóna	0	0
Áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld vegna innlendra fagfjárfestisjóna	387.007	352.720
Áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld vegna erlendra verðbréfasjóna	610.581	489.965
Áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld vegna annarra erlendra sjóna um sameiginlega fjárfestingu	351.723	412.433
Önnur áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld	196.127	231.660
Áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld samtals	1.545.438	1.486.778

Skýringar

Heildareign í sjóðum að meðaltali á árinu	2017	2016
Innlendir verðbréfasjóðir	0	0
Innlendir fjárfestingarsjóðir	0	0
Innlendir fagfjárfestasjóðir	20.417.630	18.659.475
Erlendir verðbréfasjóðir	89.377.231	69.064.280
Aðrir erlendir sjóðir um sameiginlega fjárfestingu.	20.607.736	27.035.644
Önnur erlend verðbréfasöfn	63.693.681	57.091.299
Heildareign í sjóðum að meðaltali á árinu	194.096.278	171.850.698

Hlutfall fjárfestingargjalda alls af meðaleign

Hlutfall fjárfestingargjalda innlendra verðbréfasjóða	0,0%	0,0%
Hlutfall fjárfestingargjalda innlendra fjárfestingarsjóða	0,0%	0,0%
Hlutfall fjárfestingargjalda innlendra fagfjárfestasjóða	1,9%	1,9%
Hlutfall fjárfestingargjalda erlendra verðbréfasjóða	0,7%	0,7%
Hlutfall fjárfestingargjalda annarra erlendra sjóða um sameiginlega fjárfestingu	1,7%	1,5%
Hlutfall fjárfestingargjalda annarra erlendra verðbréfasafna	0,4%	0,5%

Séreignardeildir

Bein fjárfestingargjöld

	2017	2016
Vegna innlendra verðbréfasjóða	0	0
Vegna innlendra fjárfestingarsjóða	0	0
Vegna innlendra fagfjárfestasjóða	0	0
Vegna erlendra verðbréfasjóða	0	0
Vegna annarra erlendra sjóða um sameiginlega fjárfestingu	0	0
Kaup- og sölubóknanir vegna verðbréfavíðskipta	144	223
Önnur fjárfestingargjöld	3.088	2.336
Fjárfestingargjöld samtals	3.232	2.559

Áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld

Áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld vegna innlendra verðbréfasjóða	37	0
Áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld vegna innlendra fjárfestingarsjóða	181	0
Áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld vegna innlendra fagfjárfestasjóða	7.009	6.374
Áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld vegna erlendra verðbréfasjóða	11.084	8.855
Áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld vegna annarra erlendra sjóða um sameiginlega fjárfestingu	6.370	7.454
Önnur áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld	3.552	4.187
Áætluð og reiknuð fjárfestingargjöld samtals	28.233	26.870

Heildareign í sjóðum að meðaltali á árinu

Innlendir verðbréfasjóðir	14.861	0
Innlendir fjárfestingarsjóðir	32.923	0
Innlendir fagfjárfestasjóðir	369.800	337.224
Erlendir verðbréfasjóðir	1.635.462	1.248.167
Aðrir erlendir sjóðir um sameiginlega fjárfestingu.	373.243	488.603
Önnur erlend verðbréfasöfn	1.153.606	1.031.784
Heildareign í sjóðum að meðaltali á árinu	3.579.895	3.105.778

Skýringar

Hlutfall fjárfestingargjalda alls af meðaleign	2017	2016
Hlutfall fjárfestingargjalda innlendra verðbréfasjóða	0,3%	0,0%
Hlutfall fjárfestingargjalda innlendra fjárfestingarsjóða	0,5%	0,0%
Hlutfall fjárfestingargjalda innlendra fagfjárfestasjóða	1,9%	1,9%
Hlutfall fjárfestingargjalda erlendra verðbréfasjóða	0,7%	0,7%
Hlutfall fjárfestingargjalda annarra erlendra sjóða um sameiginlega fjárfestingu	1,7%	1,5%
Hlutfall fjárfestingargjalda annarra erlendra verðbréfasafna	0,4%	0,5%

8. Skrifstofu- og stjórnunarkostnaður

	2017	2016
Laun og launatengd gjöld	633.551	601.890
Sjóðfélagayfirlit og kynningarstarfsemi	24.458	23.694
Upplýsingaveitur	48.482	45.213
Aðkeypt þjónusta	54.795	47.768
Endurskoðendur og tryggingafræðingur	28.012	33.627
Fjármálaeftirlitið	31.787	26.887
Gjald til Landssamtaka lífeyrissjóða ofl.	24.594	19.456
Gjald til Umboðsmanns skuldara	12.838	(10.674)
Ýmiss skrifstofu- og rekstrarkostnaður	56.523	39.531
Afskriftir fasteignar, innbús og rekstrarfjármuna og rekstur húsnæðis	83.112	78.619
Samtals	998.152	906.011
Endurgreiddur kostnaður vegna innheimtu gjalda fyrir stéttarfélög	(91.878)	(81.808)
	906.274	824.203

Stöðugildi á árinu 2017 voru 40,8 samanborið við 41,0 á árinu 2016.

Heildarlaun, hlunnindi og þóknarir til stjórnar, endurskoðunarnefndar og stjórnenda auk viðbótarframlags til lífeyrissparnaðar til stjórnenda sundurliðast þannig:

	2017	2016
Guðrún Hafsteinsdóttir, stjórnarformaður	3.905	3.024
Ólafur Reimar Gunnarsson, varaformaður og formaður endurskoðunarnefndar	4.173	2.268
Auður Árnadóttir, stjórnarmaður	1.952	1.512
Árni Stefánsson, stjórnarmaður	1.485	0
Benedikt K. Kristjánsson, stjórnarmaður	1.952	1.512
Guðný Rósa Þorvarðardóttir, stjórnarmaður	1.952	1.512
Ína Björk Hannesdóttir, stjórnarmaður	1.952	1.512
Magnús Ragnar Guðmundsson, stjórnarmaður	1.952	1.512
Varamenn í stjórn og fyrrverandi stjórnarmenn	1.210	6.316
Anna G. Sverrisdóttir, endurskoðunarnefnd	622	1.745
Stefán Sveinbjörnsson, endurskoðunarnefnd	622	570
Framkvæmdastjóri	40.919	39.695
Forstöðumaður lögfræðisviðs og staðgengill framkvæmdastjóra	27.005	26.212
Forstöðumaður eignastýringar	21.551	20.916
Deildarstjóri tölvudeildar	25.308	24.564
Fjármálastjóri	23.516	23.470
	160.076	156.340

Eftirtaldir stjórnarmenn og stjórnendur eru studdir til stjórnarstarfa eða setu í fjárfestinga- eða ráðgjafaráðum af sjóðnum og þáðu laun á árinu 2017 sem greidd voru af viðkomandi félagi eða sjóði og eru ekki innifalin í framangreindum fjárhæðum:

Benedikt K. Kristjánsson 4.375 þús.kr., forstöðumaður eignastýringar 4.140 þús.kr. og forstöðumaður lögfræðisviðs 1.200 þús.kr.

Skýringar

	2017	2016
Póknun til ytri endurskoðanda sjóðsins sundurliðast þannig:		
Endurskoðun og önnur staðfestingarvinna	13.843	16.287
Önnur þjónusta	1.541	6.809
	15.384	23.096
Póknun til innri endurskoðanda sjóðsins sundurliðast þannig:		
Innri endurskoðun	7.618	5.709
Önnur þjónusta	80	462
	7.698	6.171
Póknun til tryggingastærðfræðings sjóðsins sundurliðast þannig:		
Útreikningur á tryggingafræðilegri stöðu	2.465	2.270
Önnur þjónusta	2.465	2.090
	4.930	4.360

9. Eignarhlutir í félögum og sjóðum

	Samtrygg- ingard.	Séreignar- deild	Samtals 2017	Samtals 2016
Skráð innlend hlutabréf	85.905.498	1.555.902	87.461.400	102.004.000
Óskráð innlend félög og framtakssjóðir	26.634.542	482.399	27.116.941	26.828.969
Hlutdeildarskírteini í innl. verðbréfasjóðum	1.023.576	110.579	1.134.155	899.498
Erlendir eignarhlutar	86.808.055	1.572.248	88.380.303	59.465.232
Hlutdeildarskírteini í skráðum hlutabréfasjóðum ..	98.730.810	1.817.756	100.548.566	71.137.541
Hlutdeildarskírteini í skráðum skuldabréfasjóðum	6.245.401	113.115	6.358.516	5.458.908
Hlutdeildarskírteini í skráðum framtakssjóðum ...	3.248.778	58.841	3.307.619	4.455.893
Hlutdeildarskírteini í óskráðum framtakssjóðum ..	17.028.681	308.420	17.337.101	18.402.136
	325.625.341	6.019.260	331.644.601	288.652.177

	2017			2016		
	Gangvirði	Eignar- hlutur	Kostnaðar- verð	Gangvirði	Eignar- hlutur	Kostnaðar- verð
Skráð innlend hlutabréf:						
Marel hf.	22.417.506	9,4%	7.203.838	16.275.907	9,1%	6.451.231
Icelandair Group hf.	10.802.454	14,7%	2.738.922	16.963.744	14,7%	2.738.922
Össur hf.	0		0	14.243.994	8,2%	6.629.471
Reitir fasteignafélag hf.	8.737.067	14,1%	6.166.792	8.938.021	12,9%	5.602.265
HB Grandi hf.	8.710.471	13,7%	6.937.808	6.210.636	13,1%	6.617.168
Eimskipafélag Íslands hf.	6.960.160	13,7%	5.408.924	8.863.935	13,7%	5.353.095
Reginn fasteignafélag hf.	5.139.962	12,9%	2.058.925	5.250.175	12,9%	2.058.925
Síminn hf.	4.855.850	12,5%	2.793.899	4.310.560	14,3%	3.551.331
N1 hf.	3.790.500	13,3%	181.397	4.579.500	14,2%	445.617
Eik fasteignafélag hf.	3.701.207	10,5%	2.269.496	3.882.639	10,5%	2.269.496
Hagar hf.	2.908.329	6,9%	2.436.806	4.852.000	7,7%	2.817.456
Vátryggingarfélag Íslands hf.	2.590.320	10,0%	2.020.079	2.053.482	9,8%	2.061.357
Tryggingamiðstöðin hf.	2.242.492	10,0%	835.192	1.915.226	9,6%	852.554
Fjarskipti hf.	2.184.684	11,8%	829.803	1.643.347	11,8%	829.803
Nýherji hf.	1.235.997	10,1%	495.264	940.834	10,3%	495.264
Sjóvá Almennar hf.	1.184.401	4,8%	841.250	1.080.000	4,6%	841.250
	87.461.400			102.004.000		

Óskráð innlend félög og framtakssjóðir:	2017			2016		
	Gangvirði	Eignarhlutur	Kostnaðarverð	Gangvirði	Eignarhlutur	Kostnaðarverð
Eyrir Invest hf. A-hlutar	4.694.480	10,2%	2.449.250	3.072.925	10,0%	2.449.250
Jarðvarmi slhf.	3.343.258	19,9%	2.579.040	2.835.463	19,9%	2.579.040
Framtakssjóður Íslands slhf.	3.256.887	19,9%	38.875	4.918.317	19,9%	1.751.725
Hampiðjan hf.	1.865.853	9,6%	1.195.948	1.626.641	9,6%	1.195.948
Horn II slhf.	1.848.278	18,2%	627.650	2.004.787	18,2%	1.230.686
Horn III slhf.	1.335.119	19,9%	1.607.920	754.608	19,9%	796.000
FAST-1 slhf.	1.732.206	19,6%	1.308.478	1.308.478	19,6%	1.308.478
Landsbréf veðskuldabréfasjóður slhf.	1.158.992	19,9%	1.138.834	510.416	19,9%	510.416
Akur fjárfestingar slhf.	1.070.822	19,9%	1.376.995	418.189	19,9%	680.336
Kvika banki hf.	1.057.160	9,6%	804.220	675.846	9,9%	644.041
SF VI slhf.	929.134	18,1%	1.123.485	1.006.581	18,1%	1.123.485
Eyrir Sprotar slhf.	842.561	18,7%	842.561	655.311	18,7%	655.311
Edda slhf.	737.477	19,9%	484.124	623.993	19,9%	543.824
Frumtak 2 slhf.	554.006	19,9%	601.382	379.710	19,9%	406.775
Landsbréf ITF slhf.	508.960	14,6%	476.214	276.019	14,6%	300.000
Kjölfesta slhf.	402.149	20,0%	461.265	424.738	20,0%	461.265
FÍ fasteignafélag	315.728	19,9%	328.858	315.728	19,9%	328.858
SÍA III slhf.	263.440	13,9%	313.097	37.916	13,9%	55.660
Frumtak slhf.	200.629	9,9%	354.985	211.705	9,9%	353.010
Brunnur vaxtarsjóður slhf.	196.163	19,9%	265.068	186.891	19,9%	217.308
Eldey TLH hf.	191.498	14,9%	210.094	105.270	14,9%	105.270
Auður I fagfjárf.sjóður slhf	171.133	9,4%	305.896	344.687	9,4%	302.940
SRE II slhf.	115.054	19,0%	(615.038)	207.386	19,0%	(520.060)
BG12 slhf.	60.481	14,9%	64.192	60.481	14,9%	64.192
Brú Venture Capital	56.700	13,1%	598.062	113.400	13,1%	598.062
Undirbún.félag Verðbréfa hf.	46.763	10,0%	46.763	42.879	10,0%	42.878
Crowberry I slhf.	22.500	18,8%	30.937	0	0,0%	0
Eign.h.fél. lífeyrissjóðanna	1.560	12,9%	1.556	1.561	12,9%	1.556
Framtakssj. Íslands GP hf.	1.086	15,0%	1.086	1.086	15,0%	1.086
Veðskuld slhf.	796	19,9%	0	1.790.778	19,9%	1.790.778
Jarðvarmi GP hf.	775	19,9%	618	775	14,9%	618
BG12 GP hf.	598	15,0%	598	598	15,0%	598
SRE II GP ehf.	540	15,0%	622	540	15,0%	622
VI hf.	400	10,0%	400	400	10,0%	400
Sunnuvellir slhf.	240	20,0%	800	800	20,0%	800
Eyrir Invest hf. B-hlutar	0	0,0%	0	1.470.507		1.200.000
Virðing hf.	0	0,0%	0	193.744	8,0%	178.747
IEI slhf.	0	0,0%	0	115.773	19,9%	(589.609)
SRE I GP ehf.	0	0,0%	0	528	15,0%	622
Önnur félög, undir 2% eignarhlutur	133.515			133.514		
	<u>27.116.941</u>			<u>26.828.969</u>		

Skýringar

Hlutdeildarskírteini í verðbréfasjóðum:	2017			2016		
	Gangvirði	Eignarhlutur	Kostnaðarverð	Gangvirði	Eignarhlutur	Kostnaðarverð
Innlendir skuldabréfasjóðir:						
Gamma Iceland Fixed Income	918.735	12,1%	600.000	796.158	11,0%	600.000
Veðskuldabréfasjóður IV	123.380	12,4%	100.000	103.340	12,4%	100.000
Aðrir verðbréfasjóðir, undir 2% eignarhlut	92.040			0		
	<u>1.134.155</u>			<u>899.498</u>		

Alls eignarhlutir í innlendum félögum og sjóðum	115.712.496			129.732.467		
--	--------------------	--	--	--------------------	--	--

Erlendir eignarhlutar:	2017			2016		
	Gangvirði	*Eignarhlutur	Kostnaðarverð	Gangvirði	*Eignarhlutur	Kostnaðarverð
Hlutabréf í sérgreindum hlutabréfasöfnum:						
Schroder Investment Management ..	42.604.546		12.055.111	35.884.701		9.433.861
MFS	23.012.387		21.487.850	17.952.069		18.866.600
Össur	16.276.052	8,4%	6.629.471	0		0
Morgan Stanley	6.055.985		4.887.020	5.373.704		4.887.020
Century Aluminium Company	306.885			144.514		
Morgan Stanley New York	124.448		134.712	110.244		134.712
	<u>88.380.303</u>			<u>59.465.232</u>		

* Á ekki við, því um er að ræða sérgreint hlutabréfasafn í eigu sjóðsins.

Hlutdeildarskírteini í skráðum erlendum hlutabréfasjóðum:

Vanguard Global Stock	41.051.746	3,6%	23.975.827	29.195.873	2,9%	16.604.173
MFS Meridian – Global Concentratet	12.270.036	10,0%	10.752.950	8.888.283	8,2%	9.073.250
MFS Meridian - Global Equitity Fund .	11.932.678	1,9%	10.752.950	8.842.599	1,6%	9.073.250
State Street North American Fund ..	5.452.174	4,9%	1.934.170	4.877.998	4,4%	1.934.170
GS N11	2.992.657	13,3%	3.543.900	2.527.048	7,1%	3.543.900
Coupland Cardiff Japan Fund	1.182.110	2,0%	859.076	889.941	1,8%	859.076
JPM JF Asean Equity Fund	1.104.557	2,0%	929.557	903.812	1,4%	929.557
AB FCP I	1.035.849	1,9%	946.435	790.395	2,0%	946.435
New Capital China Equity	792.611	4,3%	1.000.621	457.979	2,6%	811.055
JP Morgan Korea Equity	642.655	2,9%	587.835	490.229	3,3%	587.835
Atlantis China Fund	524.420	8,5%	(548.065)	705.235	8,3%	(333.498)
JP Morgan Taiwan Fund	445.080	2,6%	355.444	367.651	2,1%	355.444
Morgan Stanley Asian Fund	0	0,0%	0	738.014	4,2%	491.033
LFP China Value	0	0,0%	0	277.253	4,8%	340.729
Aðrir hlutabréfasjóðir, undir 2% eignarhlutur	21.121.993			11.185.231		
	<u>100.548.566</u>			<u>71.137.541</u>		

Hlutdeildarskírteini í skráðum erlendum skuldabréfasjóðum:

MS USD Liquidity Fund CL I	5.654.449		5.466.658	4.768.638		4.296.845
Skuldabréfasjóðir, undir 2% eignarhlutur	704.067		(3.911.708)	690.270		(3.911.708)
	<u>6.358.516</u>			<u>5.458.908</u>		

Fjárhæðir í þúsundum króna.

Skýringar

Hlutdeildarskírteini í skráðum erlendum framtakssjóðum:	2017			2016		
	Gangvirði	Eignarhlutur	Kostnaðarverð	Gangvirði	Eignarhlutur	Kostnaðarverð
Schroder Private Equity F III	1.653.287	7,1%	(1.674.703)	1.827.049	2,2%	(1.102.906)
Aberdeen Diamond PE III	657.803	2,3%	315.401	947.162	3,2%	729.200
SVG Sapphire IV	593.817	14,3%	4.981.505	1.217.844	14,3%	4.981.505
Schroder Private Equity F II	267.174	3,5%	(1.366.067)	307.577	3,5%	(1.280.788)
Schroder Private Equity F I	135.538	4,1%	(1.027.060)	156.261	4,1%	(1.003.116)
	<u>3.307.619</u>			<u>4.455.893</u>		
Hlutdeildarskírteini í óskráðum erlendum framtakssjóðum:						
Aberdeen Asia Fund	2.104.155	12,1%	1.390.427	2.710.316	15,0%	1.884.319
Morgan Stanley PMF VI	2.102.863	6,8%	2.487.602	1.580.353	6,8%	1.981.058
PE Co-Inv. Partners	2.009.615	4,7%	2.087.566	751.697	4,7%	828.226
Morgan Stanley Emerging PMF IV	1.917.453	7,1%	3.465.719	2.646.032	7,1%	3.348.389
Morgan Stanley GSOF	1.895.440	6,0%	3.641.511	1.999.019	6,0%	3.011.358
Morgan Stanley PMF IV	1.784.641	2,6%	3.624.124	2.187.549	2,6%	3.576.047
Partners Group	1.595.569	3,4%	2.666.162	1.987.555	3,4%	2.666.162
Morgan Stanley PMF III	1.560.686	5,2%	4.514.782	2.104.100	5,2%	4.398.760
AlpInvest LIVE	449.991	8,0%	481.950	114.041	8,0%	116.284
Black Rock ML POF	369.943	10,6%	1.294.065	539.056	10,6%	1.294.065
AlpInvest Secondaries Fund	368.230	6,7%	364.047	0	0,0%	0
KKR Americas Fund XII	66.415	3,9%	67.117	0	0,0%	0
Scudder Venture F	6.072	2,9%	145.314	10.195	2,9%	145.314
Aðrir framtakssjóðir, eignarhlutur undir 2%	1.106.028			1.772.223		
	<u>17.337.101</u>			<u>18.402.136</u>		
Alls eignarhlutir í erlendum félögum og sjóðum	215.932.105			158.919.710		
Eignarhlutir í félögum og sjóðum samtals	<u>331.644.601</u>			<u>288.652.177</u>		

Kostnaðarverð í töflunni hér að framan er skilgreint sem kaupverð að frádregnu söluverði í viðkomandi félagi, framtakssjóði eða verðbréfasjóði. Þannig er ekki tekið tillit til arðgreiðslna. Kostnaðarverð er ekki sett fram þar sem eðli og uppbygging fjárfestingarinnar leiðir ekki fram kostnaðarverð sem hægt er að byggja á.

Sjóðurinn á ekki eignaraðild að félagi þar sem um er að ræða ótakmarkaða ábyrgð, né þar sem um er að ræða dóttur- eða hlutdeildarfélag.

10. Skuldabréf

Samtryggingardeild

Skuldabréf haldið til gjalddaga og útlán:	Haldið til gjalddaga	Gangvirði	Samtals 2017	Samtals 2016
Ríkisskuldabréf	28.073.101	27.575.092	55.648.193	52.964.691
Íbúðalánasjóður	59.680.601	32.466.751	92.147.352	92.939.761
Skuldabréf sveitarfélaga	22.130.496	0	22.130.496	22.556.173
Skuldabréf lánastofnana	5.283.256	4.042.321	9.325.577	9.144.107
Skuldabréf fyrirtækja	40.547.578	0	40.547.578	42.363.389
Varúðarniðurfærsla fyrirtækjaskuldabréfa	(854.625)	0	(854.625)	0
Skuldabréf fagfjárfestastjóða	10.968.906	0	10.968.906	11.206.574
Ýmsir lánasjóðir	4.815.441	0	4.815.441	5.237.954
Samtals	<u>170.644.754</u>	<u>64.084.164</u>	<u>234.728.918</u>	<u>236.412.649</u>

Skýringar

Útlán greinast þannig:	Haldið til gjaldþaga	Gangvirði	Samtals 2017	Samtals 2016
Útlán til sjóðfélaga	82.074.120	0	82.074.120	61.940.571
Önnur útlán	3.302.639	0	3.302.639	3.345.097
Varúðarniðurfærsla veðskuldabréfa.	(1.260.675)	0	(1.260.675)	(1.341.963)
Samtals	84.116.084	0	84.116.084	63.943.705
	<u>254.760.838</u>	<u>64.084.164</u>	<u>318.845.002</u>	<u>300.356.354</u>

Séreignardeild

Skuldabréf haldið til gjaldþaga og útlán:	Haldið til gjaldþaga	Gangvirði	Samtals 2017	Samtals 2016
Ríkisskuldabréf.	508.454	512.921	1.021.375	957.206
Íbúðalánasjóður	1.080.922	588.031	1.668.953	1.679.658
Skuldabréf sveitarfélaga	400.823	0	400.823	407.647
Skuldabréf lánastofnana	95.689	73.214	168.903	165.257
Skuldabréf fyrirtækja.	734.389	0	734.389	765.614
Varúðarniðurfærsla fyrirtækjaskuldabréfa	(15.479)	0	(15.479)	0
Skuldabréf fagfjárfestastjóða.	198.666	0	198.666	202.531
Ýmsir lánasjóðir	87.216	0	87.216	94.663
Samtals	3.090.680	1.174.166	4.264.846	4.272.576

Útlán greinast þannig:

Útlán til sjóðfélaga	1.486.508	0	1.486.508	1.119.424
Önnur útlán	59.817	0	59.817	60.454
Varúðarniðurfærsla veðskuldabréfa.	(22.833)	0	(22.833)	(24.252)
Samtals	1.523.492	0	1.523.492	1.155.626
	<u>4.614.172</u>	<u>1.174.166</u>	<u>5.788.338</u>	<u>5.428.202</u>

Samtryggingardeild og séreignardeildir

Skuldabréf haldið til gjaldþaga og útlán:	Haldið til gjaldþaga	Gangvirði	Samtals 2017	Samtals 2016
Ríkisskuldabréf.	28.581.555	28.088.013	56.669.568	53.921.897
Íbúðalánasjóður	60.761.523	33.054.782	93.816.305	94.619.419
Skuldabréf sveitarfélaga	22.531.319	0	22.531.319	22.963.820
Skuldabréf lánastofnana	5.378.945	4.115.535	9.494.480	9.309.364
Skuldabréf fyrirtækja.	41.281.967	0	41.281.967	43.129.003
Varúðarniðurfærsla fyrirtækjaskuldabréfa	(870.104)	0	(870.104)	0
Skuldabréf fagfjárfestastjóða.	11.167.572	0	11.167.572	11.409.105
Ýmsir lánasjóðir	4.902.657	0	4.902.657	5.332.617
Samtals	173.735.434	65.258.330	238.993.764	240.685.225

Útlán greinast þannig:

Útlán til sjóðfélaga	83.560.628	0	83.560.628	63.059.995
Önnur útlán	3.362.456	0	3.362.456	3.405.551
Varúðarniðurfærsla veðskuldabréfa.	(1.283.508)	0	(1.283.508)	(1.366.215)
Samtals	85.639.576	0	85.639.576	65.099.331
	<u>259.375.010</u>	<u>65.258.330</u>	<u>324.633.340</u>	<u>305.784.556</u>

Áætlað gangvirði skuldabréfa sem haldið er til gjaldþaga og útlán

282.556.171 261.961.664

Fjárhæðir í þúsundum króna.

Skýringar

	2017	2016
Breyting á niðurfærslu skuldabréfa greinist þannig:		
Niðurfærsla 1.1.	1.366.216	1.408.921
Endanlega afskrifað á árinu	(197.054)	(183.242)
Breyting á niðurfærslu (sjá skýringu 5.2.)	984.449	140.537
Niðurfærsla 31.12.	<u>2.153.611</u>	<u>1.366.216</u>

11. Aðrar fjárfestingar

	2017	2016
Fullnustueignir	<u>52.344</u>	<u>171.435</u>

Í árslok 2017 nam samanlagt fasteignamat fullnustueigna í eigu sjóðsins kr. 37.220 þús.kr. og váttryggingarverðmæti kr. 62.753 þús.kr.

12. Skipting fjárfestinga eftir gjaldmiðlum

	2017	2016
Fjárfestingar skiptast þannig niður á gjaldmiðla:		
ISK	438.907.805	434.228.628
USD	117.919.015	92.889.343
EUR	47.107.659	24.589.034
GBP	11.055.690	7.797.551
Aðrir gjaldmiðlar	41.449.748	35.372.500
	<u>656.439.917</u>	<u>594.877.056</u>
Hlutfallsleg skipting fjárfestinga eftir gjaldmiðlum:		
Eignir í íslenskum krónum	66,9%	73,0%
Eignir í erlendum gjaldmiðlum	33,1%	27,0%
	<u>100%</u>	<u>100%</u>

13. Kröfur

	2017	2016
Kröfur á launagreiðendur:		
Áætluð óinnheimt iðgjöld.	3.139.500	2.650.800
Aðrar kröfur á launagreiðendur	92.791	76.217
	<u>3.232.291</u>	<u>2.727.017</u>
Aðrar kröfur:		
Ógreiddar samningsgreiðslur vegna seldra fullnustueigna ofl.	31.903	98.743
	<u>3.264.194</u>	<u>2.825.760</u>

Skýringar

14. Varanlegir rekstrarfjármunir

Bókfært verð greinist þannig:	Fasteign til		Skrifstofu- og tölvu- búnaður	Samtals 2017	Samtals 2016
	eigin nota	Innréttingar			
Heildarverð í ársbyrjun	412.910	317.797	208.643	939.350	911.026
Viðbætur á árinu	0	3.999	39.319	43.318	28.324
Afskrifað í ársbyrjun	(249.911)	(126.091)	(137.466)	(513.468)	(456.560)
Afskrifað á árinu	(13.080)	(25.034)	(22.498)	(60.612)	(56.908)
Bókfært verð í árslok	149.919	170.671	87.998	408.588	425.882

Fasteignamat og váttryggingarverðmæti greinist þannig:

	Fasteignamat		Váttryggingarverðmæti	
	31.12.17	31.12.16	31.12.17	31.12.16
Fasteign til eigin nota	570.950	514.400	933.210	898.930

15. Aðrar skuldir

	2017	2016
Ógreitt til stéttarfélaga vegna innheimtu félagsgjalda	319.546	275.167
Ógreidd staðgreiðsla vegna lífeyrisgreiðslna og launa	267.690	235.078
Ógreitt framlag í starfsendurhæfingarsjóð	19.208	18.312
Ógreitt vegna verðbréfavíðskipta	0	147.577
Ógreitt annað	55.745	54.561
	662.189	730.695

16. Tryggingafræðileg staða

Tryggingafræðileg staða samtryggingardeildar sjóðsins er reiknuð í samræmi við ákvæði 39. gr. laga nr. 129/1997 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða. Útreikningurinn er gerður af tryggingastærðfræðingi sem hefur til þess tilskilda staðfestingu frá Fjármálaeftirlitinu og starfar sjálfstætt utan sjóðsins. Helstu forsendur útreikninga miðast við ákvæði IV kafla reglugerðar nr. 391/1998 um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða með síðari breytingum. Við mat á dánar- og lífslíkum skal nota nýjustu dánar- og eftirlifendatöflur, sem útgefnar eru af ráðherra að fengnum tillögum Félags íslenskra tryggingastærðfræðinga. Í reglugerðinni kemur einnig fram að við núvirðisútreikning væntanlegs lífeyris og framtíðariðgjalda skuli nota 3,5% vaxtaviðmiðun umfram vísitölu neysluverðs. Útreikningur tryggingafræðilegrar stöðu í lok árs 2017 miðast við sértækar lífs- og örorkulíkur fyrir sjóðinn en útreikningur í lok árs 2016 og árin þar á undan miðast við staðlaðar forsendur að teknu tilliti til afsláttar vegna örorkulíkna sjóðsins.

Tryggingastærðfræðingur sjóðsins hefur unnið sértækar lífs- og örorkulíkur fyrir sjóðinn og telur hann að þær forsendur gefi réttari mynd af stöðu sjóðsins, sbr. 22. gr. framangreindrar reglugerðar nr. 391/1998, í stað þess að nota staðlaðar forsendur um lífs- og örorkulíkur sem reglugerðin vísar til.

Yfirlit um breytingu á tryggingafræðilegri stöðu samtryggingardeildar

Eignir	2017	2016
Endurmetin eign til tryggingafræðilegs uppgjors í árslok	1.087.632.233	967.878.161
Endurmetin eign til tryggingafræðilegs uppgjors í ársbyrjun	967.878.161	903.008.999
Hækkun endurmetinnar eignar á árinu	119.754.072	64.869.162

Skýringar

Skuldbindingar	2017	2016
Skuldbindingar í árslok	1.021.921.554	929.224.687
Skuldbindingar í ársbyrjun	929.224.687	830.693.804
Hækkun skuldbindinga á árinu	92.696.867	98.530.883
Breyting á tryggingafræðilegri stöðu á árinu	27.057.205	(33.661.721)

Yfirlit um breytingu á áföllnum lífeyrisskuldbindingum samtryggingardeildar

	2017	2016
Áfallnar lífeyrisskuldbindingar í ársbyrjun	536.424.272	488.575.964
Hækkun lífeyrisskuldbindinga vegna vaxta og verðbóta	28.802.400	28.072.973
Hækkun áunninna réttinda vegna iðgjalda ársins	27.828.965	26.180.273
Lækkun vegna greidds lífeyris á árinu	(12.818.728)	(11.783.453)
Hækkun vegna nýrra lífslíknaftalna	0	8.976.760
Lækkun vegna breyttra forsendna	(80.074)	0
Lækkun vegna annarra breytinga	(1.347.467)	(3.598.245)
Áfallnar lífeyrisskuldbindingar í árslok	578.809.368	536.424.272

17. Skuldbindingar utan efnahags

Sjóðurinn hefur gert samninga sem skuldbinda hann til framtíðarfjárfestinga. Með samningunum hefur sjóðurinn skuldbundið sig til að fjárfesta í framtaks- og fasteignasjóðum fyrir ákveðna fjárhæð sem er innkölluð í nokkrum áföngum. Staða skuldbindinga í árslok er sem hér greinir:

	2017	2016
Innlendir framtakssjóðir	6.151.963	7.706.498
Erlendir framtakssjóðir	19.181.390	16.570.260
	25.333.353	24.276.758

18. Fjármálagerningar

18.1. Flokkar fjármálagerninga

Fjárfestingar lífeyrissjóðsins skiptast í eftirfarandi flokka fjármálagerninga:

Fjárfestingar í árslok 2017	Gangvirði	Útlán	Haldið til gjalddaga	Samtals	Gangvirði
Eignarhlutir í félögum og sjóðum	331.644.601	0	0	331.644.601	331.644.601
Skuldabréf	65.258.330	85.639.576	173.735.434	324.633.340	347.814.500
Bundnar bankainnstæður	109.632	0	0	109.632	109.632
Aðrar fjárfestingar	52.344	0	0	52.344	52.344
Fjárfestingar samtals	397.064.907	85.639.576	173.735.434	656.439.917	679.621.077
Fjárfestingar í árslok 2016					
Eignarhlutir í félögum og sjóðum	288.652.177	0	0	288.652.177	288.652.177
Skuldabréf	60.845.264	65.099.330	179.839.962	305.784.556	322.806.927
Bundnar bankainnstæður	268.888	0	0	268.888	268.888
Aðrar fjárfestingar	171.435	0	0	171.435	171.435
Fjárfestingar samtals	349.937.764	65.099.330	179.839.962	594.877.056	611.899.427

Skýringar

18.2. Stigskipting gangvirðis

Taflan hér að neðan sýnir fjárfestingar sem færðar eru á gangvirði, flokkaðar eftir verðmatsaðferð. Matsaðferðum er skipt í þrjú stig sem endurspeglar mikilvægi þeirra forsenda sem lagðar eru til grundvallar við ákvörðun gangvirðis eignanna. Stigin eru eftirfarandi:

Stig 1: Gangvirðismatið byggir á skráðum verðbréfum á virkum markaði fyrir sams konar eignir.

Stig 2: Gangvirðismatið byggir ekki á skráðum verðum á virkum markaði (stig 1) heldur á upplýsingum sem eru sannreynanlegar fyrir eignina, annað hvort beint (t.d. verð) eða óbeint (t.d. afleiddar af verðum).

Stig 3: Gangvirðismatið byggir á mikilvægum upplýsingum öðrum en markaðsupplýsingum.

	Stig 1	Stig 2	Stig 3	Samtals
Fjárfestingar á gangvirði í árslok 2017. . . .	350.993.376	10.262.924	35.808.607	397.064.907
	Stig 1	Stig 2	Stig 3	Samtals
Fjárfestingar á gangvirði í árslok 2016. . . .	301.602.632	10.085.969	38.249.163	349.937.764

Við mat á fjáreignum sem falla undir stig 2 eru notaðar eftirfarandi aðferðir:

Í stig 2 eru færðar fjárfestingar þar sem ekki er virkur markaður. Matið á eignunum ákvarðast af nýlegum viðskiptum ótengdra aðila eða kauptilboðum frá ótengdum aðilum. Einnig er stuðst við gangvirði annarra sambærilegra fjáreigna.

Við mat á fjáreignum sem falla undir stig 3 eru notaðar eftirfarandi aðferðir:

Í stig 3 eru færðar fjárfestingar sjóðsins í óskráðum framtakssjóðum og félögum. Við mat á fjárfestingum sem falla undir stig 3 eru notuð gögn eins og verðmat frá rekstraraðilum fjárfestinga- og fagfjárfestasjóða, sölu-réttur eða verðmat félagsins byggt á afkomu eða samanburði við sambærilegar fjáreignir.

Breytingar sem falla undir stig 3 á árinu eru eftirfarandi:

Staða 1.1.2017.	38.249.163
Keypt á árinu.	5.572.065
Selt á árinu og arðgreiðslur	(11.956.985)
Flutt milli stiga	0
Matsbreyting.	3.944.364
Staða 31.12.2017.	35.808.607

19. Áhættuþættir í starfsemi og áhættustýring

Hlutverk stjórnar lífeyrissjóðsins er samkvæmt lögum að hafa eftirlit með starfsemi sjóðsins. Liður í því eftirliti er samþykkt og innleiðing áhættustefnu og áhættustýringarstefnu. Á grundvelli þeirra felur stjórn framkvæmdastjóra og áhættustjóra sjóðsins umsjón með framkvæmd stefnanna.

Sjóðurinn leggur áherslu á það í störfum sínum að stefnurnar og framkvæmd þeirra sé virkur þáttur í starfseminni. Markmið stefnanna er að auka öryggi í rekstri sjóðsins og draga þannig úr líkum á því að réttindi sjóðfélaga til greiðslu lífeyris skerðist sem og að stuðla almennt að góðum og öruggum rekstri.

Áhættustefna og áhættustýringarstefna sjóðsins byggja á lögum nr. 129/1997, um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða, reglugerð 590/2017 um eftirlitskerfi með áhættu lífeyrissjóða og reglugerð nr. 916/2009 um fjárfestingarstefnu og úttekt á ávöxtun lífeyrissjóða og vörsluaðila séreignarsparnaðar með síðari breytingum. Áhættustefnan tekur einnig mið af ISO staðli 31000 um áhættustýringu, eðli og umfangi reksturs sjóðsins og skýrslum erlendra aðila eins og IOPS (e. International Organisation of Pension Supervision).

Í stefnunum er skipulag sjóðsins skilgreint, mælt fyrir um umsjón og ábyrgð er varðar framkvæmd áhættustýringar, helstu áhættuþættir í rekstri sjóðsins eru skilgreindir og metnir og tilgreint er hvernig með þeim er fylgst.

Skýringar

Áhætta í starfsemi sjóðsins er skilgreind, til samræmis við skilgreiningu á áhættu í ISO staðli 31000 sem áhrif óvissu á markmið, þar sem áhrifin eru frávik frá því sem búist er við, bæði jákvæð og neikvæð. Þessi skilgreining er víðari en skilgreining á hugtakinu áhætta eins og það er skilgreint í reglugerð nr. 590/2017 um eftirlitskerfi með áhættu lífeyrissjóða. Þar er áhætta skilgreind sem hætta á fjárhagslegu tapi sem leiðir af atburði og fellur undir einn eða fleiri af þeim áhættuþáttum sem lífeyrissjóður skilgreinir.

Helstu áhættuþættir í starfsemi sjóðsins eru fjárhagsleg áhætta, mótaðilaáhætta, lífeyristryggingaráhætta og rekstraráhætta.

19.1. Fjárhagsleg áhætta

Fjárhagsleg áhætta felst í hættunni á fjárhagslegu tapi vegna breytinga á vöxtum, gengi gjaldmiðla eða virði verðbréfa. Fjárhagslegri áhættu má skipta í a) vaxta- og endurfjárfestingaráhættu, b) uppgreiðsluáhættu, c) markaðsáhættu, d) gjaldmiðlaáhættu og e) verðbólguáhættu.

a) Vaxta- og endurfjárfestingaráhætta

Hættan á að breytingar á vöxtum og lögun vaxtaferils leiði til lækkunar á virði skuldabréfa. Ef vextir hækka getur sjóðurinn þurft að innleysa gengistap við sölu á skuldabréfum sem keypt voru á lægri vöxtum. Þá getur lækkandi vaxtaumhverfi leitt til lægri ávöxtunarkröfu við kaup nýrra skuldabréfa þegar núverandi skuldabréf eru á gjalddaga og þegar fjárfest er fyrir innflæði (endurfjárfestingaráhætta).

Hluti skuldabréfa sjóðsins er færður til bókar á gangvirði og hluti á upphaflegri ávöxtunarkröfu við kaup. Sá hluti sem færður er til bókar á gangvirði er næmur fyrir breytingum á ávöxtunarkröfu á markaði. Hér að neðan má sjá hvaða áhrif breytingar á ávöxtunarkröfu hefur á gangvirði skuldabréfa sem færð eru til bókar á gangvirði, hreina eign og tryggingafræðilega stöðu. Annars vegar er gert ráð fyrir að ávöxtunarkrafa verðtryggðra og óverðtryggðra markaðsskuldabréfa lækki um 100 punkta og hins vegar að ávöxtunarkafan hækki um 100 punkta. 100 punkta breyting samsvarar eins prósentustigs breytingu á ávöxtunarkröfu.

Áhrif á hreina eign til greiðslu lífeyris:

	31.12.2017 100 punkta lækkun	31.12.2017 100 punkta hækkun	31.12.2016 100 punkta lækkun	31.12.2016 100 punkta hækkun
Breyting á ávöxtunarkröfu:				
Verðtryggð skuldabréf færð á gangvirði.	3.926.458	(3.786.527)	3.774.641	(3.639.478)
Óverðtryggð skuldabréf færð á gangvirði.	1.585.125	(1.545.204)	1.475.057	(1.435.972)
Samtals gangvirðisbreyting.	5.511.583	(5.331.731)	5.249.698	(5.075.450)
Hrein eign til greiðslu lífeyris	664.772.548	664.772.548	602.384.583	602.384.583
Breyting á hreinni eign.	5.511.583	(5.331.731)	5.249.698	(5.075.450)
Hrein eign til greiðslu lífeyris eftir breytt gangvirði	670.284.131	659.440.817	607.634.281	597.309.133

Tryggingafræðileg staða þann 31.12.2017 er 6,4% en var 4,2% þann 31.12.2016. Í töflunni hér á eftir er sýnt hver áhrifin eru á tryggingafræðilega stöðu sjóðsins ef ávöxtunarkrafa hækka eða lækkar um 100 punkta.

Áhrif á tryggingafræðilega stöðu:

	31.12.2017 100 punkta lækkun	31.12.2017 100 punkta hækkun	31.12.2016 100 punkta lækkun	31.12.2016 100 punkta hækkun
Breyting á ávöxtunarkröfu:				
Verðtryggð skuldabréf færð á gangvirði.	0,4%	(0,4%)	0,4%	(0,4%)
Óverðtryggð skuldabréf færð á gangvirði.	0,2%	(0,1%)	0,2%	(0,1%)
Samtals áhrif á tryggingafræðilega stöðu	0,6%	(0,5%)	0,6%	(0,5%)
Tryggingafræðileg staða	6,4%	6,4%	4,2%	4,2%
Breyting á tryggingafræðilegri stöðu	0,6%	(0,5%)	0,6%	(0,5%)
Tryggingafræðileg staða eftir breytt gangvirði . .	7,0%	5,9%	4,8%	3,7%

Skýringar

b) Uppgreiðsluáhætta

Hluti af skuldabréfaeign sjóðsins er með uppgreiðsluheimild. Það felur í sér uppgreiðsluáhættu sem felst í því að skuldabréf verði mögulega greidd upp fyrir lokagjalddaga og lífeyrissjóðurinn þurfi því að endurfjárfesta á lægri vöxtum.

c) Markaðsáhætta

Markaðsáhætta er hættan á fjárhagslegu tapi eða óhagstæðum breytingum á fjárhagslegri stöðu sem stafa beint eða óbeint af sveiflum á virði eigna.

Stór hluti eigna sjóðsins er í markaðsverðbréfum, bæði hlutabréfum og skuldabréfum. Markaðsverðbréf mynda stærsta hluta þeirra eigna sem ætlað er að standa á móti lífeyrisskuldbindingu sjóðsins. Fjárfestingar sjóðsins í eignarhlutum í félögum og sjóðum eru að mestu leyti í skráðum eignum, en þó er hluti af fjárfestingum sjóðsins einnig í óskráðum eignum.

	Fjárhæð 31.12.2017	Fjárhæð 31.12.2016	Hlutfall af eignum 31.12.2017	Hlutfall af eignum 31.12.2016
Innlend og erlend hlutabréf og hlutabréfasjóðir:				
Innlend hlutabréf og hlutabréfasjóðir á gangvirði	115.712.496	129.732.468	17,4%	21,5%
Erlend hlutabréf og hlutabréfasjóðir á gangvirði	215.932.105	158.919.709	32,4%	26,4%
Samtals	<u>331.644.601</u>	<u>288.652.177</u>	<u>49,8%</u>	<u>47,9%</u>

Áhrif 5% og 10% lækkunar á gangvirði eignarhluta í félögum og sjóðum á eignir sjóðsins og tryggingafræðilega stöðu er sýnd hér að neðan. Tekið skal fram að 5% og 10% hækkun á gangvirði hefur sömu áhrif en í gagnstæða átt, þ.e. til hækkunar á hreinni eign til greiðslu lífeyris og til bætingar á tryggingafræðilegri stöðu sjóðsins.

Áhrif á hreina eign til greiðslu lífeyris:

	31.12.2017	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2016
Breyting á gangvirði:	-5%	-10%	-5%	-10%
Áhrif á innlend hlutabréf og hlutabréfasjóði	(5.785.625)	(11.571.250)	(6.486.623)	(12.973.247)
Áhrif á erlend hlutabréf og hlutabréfasjóði	(10.796.605)	(21.593.210)	(7.945.985)	(15.891.971)
Samtals gangvirðisbreyting	<u>(16.582.230)</u>	<u>(33.164.460)</u>	<u>(14.432.608)</u>	<u>(28.865.218)</u>
Hrein eign til greiðslu lífeyris	664.772.548	664.772.548	602.384.583	602.384.583
Breyting á hreinni eign	(16.582.230)	(33.164.460)	(14.432.609)	(28.865.218)
Hrein eign til greiðslu lífeyris eftir breytt gangvirði	<u>648.190.318</u>	<u>631.608.088</u>	<u>587.951.974</u>	<u>573.519.365</u>

Áhrif á tryggingafræðilega stöðu:

	31.12.2017	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2016
Breyting á gangvirði:	-5%	-10%	-5%	-10%
Áhrif vegna innlendra hlutabréfa og hlutabréfasjóða	(0,6%)	(1,1%)	(0,7%)	(1,4%)
Áhrif vegna erlendra hlutabréfa og hlutabréfasjóða	(1,1%)	(2,1%)	(0,8%)	(1,7%)
Samtals gangvirðisbreyting	<u>(1,7%)</u>	<u>(3,2%)</u>	<u>(1,5%)</u>	<u>(3,1%)</u>
Tryggingafræðileg staða	6,4%	6,4%	4,2%	4,2%
Breyting á tryggingafræðilegri stöðu	(1,7%)	(3,2%)	(1,5%)	(3,1%)
Tryggingafræðileg staða eftir breytt gangvirði . .	<u>4,7%</u>	<u>3,2%</u>	<u>2,7%</u>	<u>1,1%</u>

d) Gjaldmiðlaáhætta

Gjaldmiðlaáhætta sjóðsins felst í hættu á að sveiflur á gengi íslensku krónunnar annars vegar og erlendra myntkrossa hins vegar geti haft neikvæð áhrif á eignastöðu sjóðsins. Lífeyrissjóðurinn sem er langtímafjárfestir er ekki með samninga um gjaldyrisvarnir og er erlend verðbréfaeign sjóðsins því óvarin gagnvart gengissveiflum íslensku krónunnar.

Skýringar

Meirihluti eigna sjóðsins í árslok 2017 er í íslenskum krónum en um 33% er í fjáreignum, fjárfestingum og handbæru fé í erlendri mynt, sem svarar til 219,7 milljarða króna. Hér á eftir eru tilgreindir þeir gjaldmiðlar sem mest áhrif hafa á rekstur sjóðsins. Upplýsingar um gengi og útreikning á flökti taka tillit til kaupgengis Seðlabanka Íslands.

Mynt	Árslokagengi 2017	Árslokagengi 2016	Meðalgengi 2017	Meðalgengi 2016	Ársflökt 2017
USD	104,17	112,55	106,53	120,39	13,9%
EUR	124,70	118,80	120,20	133,22	14,1%
GBP	140,64	138,57	137,12	163,41	12,9%

Skipting eigna eftir myntum:

Mynt	Fjárhæð 2017	Fjárhæð 2016	Hlutfall af eignum 2017	Hlutfall af eignum 2016
USD	119.438.741	93.113.181	17,9%	15,4%
EUR	47.801.091	25.001.384	7,2%	4,1%
GBP	11.055.698	7.797.559	1,7%	1,3%
Aðrir erlendir gjaldmiðlar	41.450.049	35.372.812	6,2%	5,9%
Samtals	219.745.579	161.284.936	33,0%	26,7%

Í töflunni hér að neðan eru sýnd hvaða áhrif 5% og 10% styrking á gengi íslensku krónunnar gagnvart viðkomandi gjaldmiðlum hefði á gangvirði eigna í erlendri mynt, hreina eign til greiðslu lífeyris og tryggingafræðilega stöðu miðað við stöðu eigna í viðkomandi gjaldmiðli á reikningsskiladegi. 5% og 10% veiking á gengi íslensku krónunnar hefði öfug áhrif.

Áhrif á hreina eign til greiðslu lífeyris:

	31.12.2017 5%	31.12.2017 10%	31.12.2016 5%	31.12.2016 10%
Styrking á gengi íslensku krónunnar:				
USD	(5.971.937)	(11.943.874)	(4.655.659)	(9.311.318)
EUR	(2.390.055)	(4.780.109)	(1.250.069)	(2.500.139)
GBP	(552.785)	(1.105.570)	(389.878)	(779.756)
Aðrir erlendir gjaldmiðlar	(2.072.502)	(4.145.005)	(1.768.641)	(3.537.281)
Samtals gangvirðisbreyting	(10.987.279)	(21.974.558)	(8.064.247)	(16.128.494)
Hrein eign til greiðslu lífeyris	664.772.548	664.772.548	602.384.583	602.384.583
Breyting á hreinni eign	(10.987.279)	(21.974.558)	(8.064.247)	(16.128.494)
Hrein eign til greiðslu lífeyris eftir breytt gangvirði	653.785.269	642.797.990	594.320.336	586.256.089

Áhrif á tryggingafræðilega stöðu:

	31.12.2017 5%	31.12.2017 10%	31.12.2016 5%	31.12.2016 10%
Styrking á gengi íslensku krónunnar:				
USD	(0,6%)	(1,2%)	(0,5%)	(1,0%)
EUR	(0,2%)	(0,5%)	(0,1%)	(0,3%)
GBP	(0,1%)	(0,1%)	(0,1%)	(0,1%)
Aðrir erlendir gjaldmiðlar	(0,2%)	(0,4%)	(0,2%)	(0,4%)
Samtals	(1,1%)	(2,2%)	(0,9%)	(1,8%)
Tryggingafræðileg staða	6,4%	6,4%	4,2%	4,2%
Breyting á tryggingafræðilegri stöðu	(1,1%)	(2,2%)	(0,9%)	(1,8%)
Tryggingafræðileg staða eftir breytt gangvirði	5,3%	4,2%	3,3%	2,4%

Skýringar

e) Verðbólguáhætta

Verðbólguáhætta er sú hætta að verðbólga valdi hækkun á lífeyrisskuldbindingum umfram raunávöxtun óverðtryggðra eigna. Verðbólguáhætta er viðvarandi í rekstri sjóðsins þar sem skuldbindingar eru að fullu verðtryggðar en eignasafnið er hins vegar að hluta ávaxtað í óverðtryggðum verðbréfum.

	Fjárhæð 31.12.2017	Fjárhæð 31.12.2016	Hlutfall af eignum 31.12.2017	Hlutfall af eignum 31.12.2016
Verðtryggðar eignir:				
Skuldabréf með ábyrgð ríkissjóðs	111.767.410	112.529.932	16,8%	18,7%
Útlán til sjóðfélaga og annarra	68.227.783	55.769.493	10,3%	9,2%
Önnur skuldabréf	77.698.646	80.601.523	11,7%	13,4%
Innlán.	109.632	268.888	0,0%	0,0%
Samtals	257.803.471	249.169.836	38,8%	41,3%

19.2. Mótaðilaáhætta

Mótaðilaáhætta er hættan á fjárhagslegu tapi ef gagnaðili fjármálagernings stendur ekki við umsamdar skuldbindingar sínar. Mótaðilaáhætta má skipta í útlánaáhætta, samþjöppunaráhætta, landsáhætta, afhendingaráhætta og uppgjörsáhætta.

Útlánaáhætta er sú áhætta að mótaðilar standi ekki skil á greiðslum af fjármálagerningum. Dæmi um slíka fjármálagerninga eru skuldabréf, víxlar, skuldaviðurkenningar og innlán, en dæmi um aðra samninga sem geta falið í sér útlánaígildi eru afleiðusamningar. Útlánaáhætta er m.a. metin á grundvelli mats á lánshæfi stærstu útgefenda ásamt því að fylgjast með þróun vanskila.

Þeir mótaðilar sjóðsins sem hafa opinbera lánshæfiseinkunn eru ríkissjóður, Arion banki hf. og Íslandsbanki hf. Ríkissjóður er með einkunnirnar A/A-3/A (Moody's/Fitch/Standard & Poor's) þegar kemur að langtíma skuldbindingum í innlendri mynt. Arion banki er með lánshæfiseinkunn BBB+ frá Standard & Poor's á skuldbindingum til langs tíma. Íslandsbanki er með BBB frá Fitch og BBB+ frá Standard and Poor's á skuldbindingum til langs tíma.

Útlánaáhætta, lánshæfismat miðast við 31.12.2017

	Fjárhæð 31.12.2017	Fjárhæð 31.12.2016	Hlutfall af eignum 31.12.2017	Hlutfall af eignum 31.12.2016
Útlánaáhætta, lánshæfismat miðast við 31.12.2017:				
Skuldabréf m.ábyrgð ríkissjóðs, lánshæfismat A frá S&P.	157.421.249	155.803.339	23,7%	25,8%
Mótaðilar með lánshæfismat S&P, BBB+	7.305.522	6.925.805	1,1%	1,1%
Önnur skuldabréf	75.137.098	77.956.082	11,3%	12,9%
Varúðarniðurfærsla vegna annarra skuldabréfa. [870.104]	[870.104]	0	[0,1%]	0,0%
Útlán til sjóðfélaga og annarra	86.923.083	66.465.546	13,1%	11,0%
Varúðarniðurfærsla veðskuldabréfa.	[1.283.508]	[1.366.216]	[0,2%]	[0,2%]
Samtals	324.633.340	305.784.556	48,9%	50,6%

Vanskilahlutföll sjóðsins eru reiknuð með útlánaaðferð (e. facility approach), þ.e. eftirstöðvar lána eða skuldabréfa í meira en 90 daga vanskilum sem hlutfall af eftirstöðvum allra lána eða skuldabréfa í hverjum flokki fyrir sig. Við útreikning á vanskilahlutföllum er notast við kröfurvirði lána og skuldabréfa, þ.e. ekki er tekið tillit til varúðarniðurfærslu.

	Fjárhæð 31.12.2017	Fjárhæð 31.12.2016	Hlutfall 31.12.2017	Hlutfall 31.12.2016
Yfir 90 daga vanskilahlutföll:				
Útlán til sjóðfélaga	887.947	1.270.993	1,1%	2,0%
Önnur útlán	0	0	0,0%	0,0%

Ekki eru yfir 90 daga vanskil í öðrum útlánnum eða skuldabréfum.

Varúðarniðurfærsla vegna útlána og skuldabréfa

Í árslok 2017	(2.153.611)
Í árslok 2016	(1.366.216)
Hækkun niðurfærslu	<u>787.395</u>

19.3. Lífeyrstryggingaráhætta

Lífeyrstryggingaráhætta er hættan á því að lífeyrissjóður geti ekki staðið við lífeyrisskuldbindingar sínar (greitt lífeyri) að fullu. Lífeyrstryggingaráhætta má m.a. skipta í áhættu tengdri eigna- og skuldbindingajöfnuði, lýðfræðilegri áhættu og lausafjánhættu. Tryggingafræðileg staða sjóðsins er gott mat á lífeyrstryggingaráhættu, en einnig er horft til hlutfalls lífeyris á móti iðgjöldum, aldursamsetningu sjóðfélaga og fleira.

a) Áhætta tengd eigna- og skuldbindingajöfnuði

Áhætta tengd eigna- og skuldbindingajöfnuði er hættan á að lífeyrissjóður vanmeti lífeyrisskuldbindingar sínar vegna vanmats eða óvissu tengdum lýðfræðilegum þáttum, svo sem forsendum um dánar- og örorkutíðni auk forsendna um vexti og verðbólgu.

Álagspróf með hliðsjón af leiðbeinandi tilmælum FME nr. 1/2013

Sjóðurinn framkvæmir reglulega álagspróf með hliðsjón af leiðbeinandi tilmælum FME nr. 1/2013. Markmið með framkvæmd álagsprófsins er að meta hversu mikil áhrif ákveðnir áhættuþættir í rekstri sjóðsins hafa á tryggingafræðilega stöðu. Þá er sérstaklega verið að meta hvort tryggingafræðileg staða sjóðsins verði undir -10% miðað við að mismunandi áhættuþættir raungerist. Þetta er gert þar sem að í 39. gr. laga nr. 129/1997 er kveðið á um að ef heildar tryggingafræðileg staða lífeyrissjóða leiðir í ljós að meira en 10% munur er á milli eignaliða og lífeyrisskuldbindinga er skylt að gera nauðsynlegar breytingar á samþykktum. Með sama hætti þarf að gera breytingar á samþykktum ef munurinn hefur haldist 5% eða meiri síðastliðin 5 ár.

Enginn einn þáttur í álagsprófinu setur tryggingafræðilega stöðu sjóðsins niður fyrir -10% viðmiðið.

	Tryggingafræðileg staða 2017	Tryggingafræðileg staða 2016	Breyting tryggingafræðilegrar stöðu 2017	Breyting tryggingafræðilegrar stöðu 2016
Niðurstöður álagsprófs:				
Núverandi staða	6,4%	4,2%		
Tryggingafræðileg krafa lækkuð úr 3,5% í 3%...	(3,4%)	(5,3%)	(9,8%)	(9,5%)
Líftöflu hliðrast um 2 ár	0,1%	(1,9%)	(6,3%)	(6,1%)
Örorkulíkur auknar um 10%	5,6%	3,2%	(0,8%)	(1,0%)
Vísitala neysluverðs hækkun ársins aukin um 0,5%	6,1%	3,9%	(0,3%)	(0,3%)
Gengisvísitala lækka um 10%	4,3%	2,4%	(2,1%)	(1,8%)
Sjóðfélagalán lækka um 10%	5,6%	3,4%	(0,8%)	(0,8%)
Markaðsskuldbréf lækka um 10%	4,2%	1,7%	(2,2%)	(2,5%)
Erlend hlutabréf lækka um 10%	4,4%	2,5%	(2,0%)	(1,7%)
Innlend hlutabréf lækka um 10%	5,3%	2,8%	(1,1%)	(1,4%)

b) Lausafjánhætta

Lausafjánhætta er hættan á að lífeyrissjóður hafi ekki nægjanlegt laust fé til að mæta greiðsluskuldbindingum. Skipta má lausafjánhættu í seljanleikaáhættu og útstreymisáhættu.

Seljanleikaáhætta lýtur að því að ekki sé unnt að selja tiltekna fjármálagerninga innan tiltekins tíma. Stærsti hluti eigna sjóðsins eru skuldabréf með ábyrgð ríkissjóðs og skráð verðbréf sem almennt teljast til seljanlegra eigna.

Skýringar

Hlutfall innlána, skuldabréfa með ábyrgð ríkissjóðs og skráðra verðbréfa af eignum:

	2017	2016
Innlán.	0,8%	0,9%
Skuldabréf með ábyrgð ríkissjóðs	23,7%	25,8%
Innlend skráð hlutabréf.	13,1%	16,9%
Skráð skuldabréf sveitarfélaga, lánastofnanna og fyrirtækja	10,6%	11,9%
Erlend skráð hlutabréf.	13,3%	9,9%
Erlend skráð hlutdeildarskírteini í verðbréfasjóðum	16,1%	12,7%
Samtals	77,6%	78,1%

Útstreymisáhætta vísar hins vegar til hættunnar á því að ekki sé unnt að standa við greiðslur vegna lífeyris-skuldbindinga eða uppgjörs samninga sem sjóðurinn hefur undirgengist, t.d. vegna verðbréfaviðskipta.

Til að lágmarka útstreymisáhattu er fylgst með útstreymi greidds lífeyris og innstreymi iðgjalda og afborgana/arðgreiðslna af verðbréfum. Ef hlutfall milli lífeyris og iðgjalda er minna en 100% þýðir það að það er meira innstreymi af iðgjöldum til sjóðsins heldur en sjóðurinn greiðir út í lífeyri, þ.e. nettó innstreymi fjármagns til sjóðsins.

Hlutfall lífeyris af iðgjöldum:

	2017	2016
Lífeyrir	13.609.164	12.281.455
Iðgjöld	29.797.565	25.650.481
Lífeyrisbyrði	45,7%	47,9%

19.4. Rekstraráhætta

Rekstraráhætta er hættan á fjárhagslegu tapi vegna ófullnægjandi innri verkferla, starfsmanna, kerfa eða vegna ytri atburða í rekstrarumhverfi lífeyrissjóða. Skipta má rekstraráhættu í starfsmannaáhættu, áhættu vegna svika, áhættu vegna upplýsingatækni, orðsporsáhættu, skjalaáhættu, áhættu vegna útvistunar og upplýsingaáhættu.

Skilvirkar leiðir til að takmarka rekstraráhættu eru skýrar innri reglur, starfslýsingar, verkferlar, verklagsreglur og vinnulýsingar sem skilgreina verklag við helstu verkþætti, sem og skýrt skipurit.

Undir rekstraráhættu flokkast jafnframt pólitísk áhætta, en hún er skilgreind sem áhættan af því að aðgerðir eða aðgerðarleysi stjórnvalda auki lífeyrisbyrði sjóðsins eða skerði eignir hans, auk annarra neikvæðra áhrifa sem óvissa um mögulegar stjórnvaldsaðgerðir kann að skapa. Undir þetta falla t.a.m. breytingar á lögum eða reglum um starfsemina eða túlkun þeirra sem valda verulegum breytingum á starfseminni. Þetta kunna t.d. að vera breytingar á lögum um lífeyrissjóði, uppgjörsreglum, skattalögum, lögum um aðra aðila sem hafa áhrif á starfsemi sjóðsins, eftirliti og eftirlitsreglum og heimildum til fjárfestinga.

Kennitölur

20. Fimm ára yfirlit samtryggingardeildar

	2017	2016	2015	2014	2013
Fjárhagsstaða skv. tryggingafræðilegri úttekt samtryggingardeildar					
Hrein eign umfram heildarskuldbindingar	6,4%	4,2%	8,7%	5,1%	0,9%
Hrein eign umfram áfallnar skuldbindingar	9,9%	9,0%	15,9%	10,4%	4,6%
Ávöxtun					
Hrein nafnávöxtun *	7,6%	0,9%	12,4%	9,8%	10,2%
Raunávöxtun *	5,9%	(1,0%)	10,3%	8,7%	6,4%
Hrein raunávöxtun *	5,7%	(1,2%)	10,2%	8,7%	6,3%
Meðaltal hreinnar raunávöxtunar:					
síðustu 5 ára	5,9%	6,4%	7,3%	5,9%	4,4%
síðustu 10 ára	1,7%	1,2%	2,5%	3,1%	3,4%
síðustu 20 ára	4,2%	4,4%	4,9%	4,7%	4,6%
Hlutfallsleg skipting fjárfestinga					
Skráðir eignarhlutir í félögum og sjóðum	43,6%	40,8%	41,4%	37,4%	35,2%
Skráð skuldabréf	34,5%	38,0%	39,5%	38,1%	39,7%
Óskráðir eignarhlutir í félögum og sjóðum	6,9%	7,8%	9,3%	11,0%	10,7%
Óskráð skuldabréf	15,0%	13,4%	9,7%	13,2%	13,9%
Bundnar bankainnstæður	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,4%
Aðrar fjárfestingar	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%
Hlutfallsleg skipting fjárfestinga eftir gjaldmiðlum					
Eignir í íslenskum krónum	66,9%	73,0%	73,2%	70,9%	70,8%
Eignir í erlendum gjaldmiðlum samtals	33,1%	27,0%	26,8%	29,1%	29,2%
Fjöldi					
Fjöldi virkra sjóðfélaga	36.400	35.077	33.859	33.133	32.439
Fjöldi sjóðfélaga í árslok	166.211	160.817	156.037	152.069	148.500
Fjöldi lífeyrispega	15.820	14.672	13.639	12.678	11.827
Stöðugildi	40,8	41,0	35,1	32,7	32,9
Hlutfallsleg skipting lífeyris					
Ellilífeyrir	74,5%	73,9%	73,2%	72,7%	71,8%
Örorkulífeyrir	19,0%	19,2%	19,6%	19,6%	20,2%
Makalífeyrir	5,6%	6,0%	6,2%	6,7%	6,9%
Barnalífeyrir	0,9%	0,9%	1,0%	1,0%	1,1%
Aðrar kennitölur					
Lífeyrisbyrði	45,7%	47,9%	50,7%	49,8%	48,1%
Skrifstofu- og stjórnunarkostn. alls í % af iðgjöldum	3,0%	3,2%	3,2%	3,2%	3,3%
Hreinar fjárfestingartekjur í % af meðalstöðu eigna.	7,4%	1,0%	10,7%	9,2%	9,5%
Skrifst. og stjórnunarkostn. í % af meðalstöðu eigna	0,14%	0,14%	0,13%	0,14%	0,14%
Fjárhæðir á föstu verðlagi (allar deildir í milljónum króna)					
Iðgjöld alls	29.798	26.095	23.073	21.760	20.533
Lífeyrir alls	13.609	12.494	11.688	10.829	9.880
Hreinar fjárfestingartekjur alls	47.106	6.271	61.131	48.300	45.270
Skrifstofu- og stjórnunarkostnaður alls	906	838	740	703	673
Hækkun á hreinni eign	62.388	19.033	71.776	58.529	61.134

* Ávöxtun er reiknuð skv. reglum FME (ekki daglegt gengi eigna)

Kennitölur

21. Fimm ára yfirlit séreignardeildar	2017	2016	2015	2014	2013
Séreignardeild – verðbréfaeið					
Hrein nafnávöxtun *	7,6%	0,9%	12,4%	9,8%	10,2%
Hrein raunávöxtun *	5,7%	(1,2%)	10,2%	8,7%	6,3%
Meðaltal hreinnar raunávöxtunar s.l. 5 ár	5,9%	6,4%	7,3%	5,9%	4,4%
Fjöldi virkra sjóðfélaga	1.617	1.593	1.552	1.491	1.462
Fjöldi lífeyrisþega	118	57	64	112	111
Hlutfallsleg skipting fjárfestinga verðbréfaeiðar er sú sama og í samtryggingardeild					
Séreignardeild – innlánsleið					
Hrein nafnávöxtun *	3,0%	3,8%	3,4%	2,6%	5,2%
Hrein raunávöxtun *	1,3%	1,6%	1,4%	1,6%	1,5%
Meðaltal hreinnar raunávöxtunar s.l. 5 ár	1,5%	1,6%	1,6%	2,0%	2,3%
Fjöldi virkra sjóðfélaga	345	316	306	193	117
Fjöldi lífeyrisþega	6	7	9	11	7
Hlutfallsleg skipting fjárfestinga:					
Bankainnstæður	100%	100%	100%	100%	100%
Eignir í íslenskum krónum	100%	100%	100%	100%	100%
Séreignardeild – Ævileið I					
Hrein nafnávöxtun *	0,6%				
Hrein raunávöxtun *	(0,1%)				
Fjöldi virkra sjóðfélaga	1.041				
Fjöldi lífeyrisþega	0				
Hlutfallsleg skipting fjárfestinga:					
Skráðir eignarhlutir í félögum og sjóðum	91,0%				
Skráð skuldabréf	9,0%				
Óskráðir eignarhlutir í félögum og sjóðum	0,0%				
Óskráð skuldabréf	0,0%				
Eignir í íslenskum krónum	65,3%				
Eignir í erlendum gjaldmiðlum samtals	34,7%				
Séreignardeild – Ævileið II					
Hrein nafnávöxtun *	0,8%				
Hrein raunávöxtun *	0,1%				
Fjöldi virkra sjóðfélaga	762				
Fjöldi lífeyrisþega	0				
Hlutfallsleg skipting fjárfestinga:					
Skráðir eignarhlutir í félögum og sjóðum	89,1%				
Skráð skuldabréf	10,9%				
Óskráðir eignarhlutir í félögum og sjóðum	0,0%				
Óskráð skuldabréf	0,0%				
Eignir í íslenskum krónum	80,7%				
Eignir í erlendum gjaldmiðlum samtals	19,3%				
Séreignardeild – Ævileið III					
Hrein nafnávöxtun *	1,2%				
Hrein raunávöxtun *	0,5%				
Fjöldi virkra sjóðfélaga	454				
Fjöldi lífeyrisþega	0				
Hlutfallsleg skipting fjárfestinga:					
Skráðir eignarhlutir í félögum og sjóðum	88,9%				
Skráð skuldabréf	11,1%				
Óskráðir eignarhlutir í félögum og sjóðum	0,0%				
Óskráð skuldabréf	0,0%				
Eignir í íslenskum krónum	100,0%				
Eignir í erlendum gjaldmiðlum samtals	0,0%				

* Ævileiðir voru stofnaðar í september 2017

** Ávöxtun er reiknuð skv. reglum FME (ekki daglegt gengi eignar)

Deildaskiptur ársreikningur

2017

Deildaskipt yfirlit um breytingu á hreinni eign til greiðslu lífeyris árið 2017

	Séreignardeildir			Samtals
	Samtryggingardeild	Verðbréfaleið	Aðrar séreignarleiðir*	
Iðgjöld				
Iðgjöld sjóðfélaga	8.729.838	430.171	96.945	9.256.954
Iðgjöld launagreiðenda	19.401.612	368.220	230.316	20.000.148
Réttindaflutningur og endurgreiðslur	(847)	(19.212)	3.474	(16.585)
	<u>28.130.603</u>	<u>779.179</u>	<u>330.735</u>	<u>29.240.517</u>
Sérstök aukaframlög	557.049	0	0	557.049
	<u>28.687.652</u>	<u>779.179</u>	<u>330.735</u>	<u>29.797.566</u>
Lífeyrir				
Heildarfjárhæð lífeyris	12.818.728	473.633	94.167	13.386.528
Framlag til starfsendurhæfingarsjóðs	210.504	0	0	210.504
Beinn kostnaður vegna örorkulífeyris	12.132	0	0	12.132
	<u>13.041.364</u>	<u>473.633</u>	<u>94.167</u>	<u>13.609.164</u>
Hreinar fjárfestingartekjur				
Hreinar tekjur af eignarhlutum í félögum og sjóðum	27.650.711	501.842	613	28.153.166
Hreinar tekjur af skuldabréfum	18.946.415	343.153	237	19.289.805
Vaxtatekjur af bundnum bankainnstæðum	0	0	8.821	8.821
Hreinar vaxtatekjur af handbæru fé	(309.124)	(5.599)	6.644	(308.079)
Vaxtatekjur af iðgjöldum og öðrum kröfum	109.743	1.988	53	111.784
Ýmsar fjárfestingartekjur	31.497	571	0	32.068
Fjárfestingargjöld	(178.495)	(3.233)	1	(181.727)
	<u>46.250.747</u>	<u>838.722</u>	<u>16.369</u>	<u>47.105.838</u>
Rekstrarkostnaður				
Skrifstofu- og stjórnunarkostnaður	888.205	16.087	1.982	906.274
Breyting á hreinni eign til greiðslu lífeyris	61.008.830	1.128.181	250.955	62.387.966
Hrein eign frá fyrra ári	591.276.121	10.685.863	422.598	602.384.582
Hrein eign til greiðslu lífeyris í árslok	652.284.951	11.814.044	673.553	664.772.548

* Aðrar séreignarleiðir samanstanda af innlánsleið ásamt þremur nýjum ævileiðum sem stofnaðar voru í september 2017.

Deildaskiptur efnahagsreikningur

31. desember 2017

Eignir	Séreignardeildir			Samtals
	Samtryggingardeild	Verðbréfaleið	Aðrar séreignarleiðir*	
Fjárfestingar				
Eignarhlutir í félögum og sjóðum	325.625.339	5.897.656	121.606	331.644.601
Skuldabréf	318.845.002	5.774.851	13.487	324.633.340
Bundnar bankainnstæður	0	0	109.632	109.632
Aðrar fjárfestingar	51.413	931	0	52.344
	<u>644.521.754</u>	<u>11.673.438</u>	<u>244.725</u>	<u>656.439.917</u>
Kröfur				
Kröfur á launagreiðendum	3.174.790	57.501	0	3.232.291
Aðrar kröfur	31.335	567	0	31.902
	<u>3.206.125</u>	<u>58.068</u>	<u>0</u>	<u>3.264.193</u>
Ýmsar eignir				
Varanlegir rekstrarfjármunir	401.320	7.269	0	408.589
Handbært fé	4.872.057	88.242	428.828	5.389.127
	<u>653.001.256</u>	<u>11.827.017</u>	<u>673.553</u>	<u>665.501.826</u>
Eignir samtals	<u>653.001.256</u>	<u>11.827.017</u>	<u>673.553</u>	<u>665.501.826</u>
Skuldir				
Viðskiptaskuldir				
Áfallinn kostnaður og fyrirfram innheimtar tekjur	65.896	1.193	0	67.089
Aðrar skuldir	650.409	11.780	0	662.189
	<u>716.305</u>	<u>12.973</u>	<u>0</u>	<u>729.278</u>
Hrein eign til greiðslu lífeyris	<u>652.284.951</u>	<u>11.814.044</u>	<u>673.553</u>	<u>664.772.548</u>

* Aðrar séreignarleiðir samanstanda af innlánsleið ásamt þremur nýjum ævileiðum sem stofnaðar voru í september 2017.

Deildaskipt sjóðstreymi árið 2017

	Séreignardeildir			Samtals
	Samtrygg- ingardeild	Verðbréfaeið	Aðrar sér- eignarleiðir*	
Inngreiðslur				
lögjöld	28.198.952	779.179	330.735	29.308.866
Innborgaðar vaxtatekjur af handbæru fé og kröfum	229.099	4.150	6.852	240.101
Aðrar inngreiðslur	261.678	4.739	0	266.417
	<u>28.689.729</u>	<u>788.068</u>	<u>337.587</u>	<u>29.815.384</u>
Útgreiðslur				
Lífeyrir	13.041.364	473.633	94.167	13.609.164
Rekstrarkostnaður	826.673	15.474	1.982	844.129
Fjárfesting í rekstrarfjármunum	42.547	771	0	43.318
Aðrar útgreiðslur	263.142	4.766	0	267.908
	<u>14.173.726</u>	<u>494.644</u>	<u>96.149</u>	<u>14.764.519</u>
Nýtt ráðstöfunarfé til fjárfestinga	14.516.003	293.424	241.438	15.050.865
Fjárfestingarhreyfingar				
Innborgaðar tekjur af eignarhlutum í félögum og sjóðum	8.056.132	163.348	8.822	8.228.302
Keyptir eignarhlutir í félögum og sjóðum	(29.808.946)	(604.412)	(120.992)	(30.534.350)
Seldir eignarhlutir í félögum og sjóðum	5.472.788	110.967	0	5.583.755
Afborganir höfuðstóls og vaxta skuldabréfa.	38.132.703	773.186	0	38.905.889
Keypt skuldabréf	(36.261.688)	(735.249)	(13.250)	(37.010.187)
Seld skuldabréf	281.802	5.714	0	287.516
Ný bundin innlán	0	0	(8.821)	(8.821)
Endurgreidd bundin innlán	0	0	168.076	168.076
Keyptar aðrar fjárfestingar	0	0	0	0
Seldar aðrar fjárfestingar	116.724	2.367	0	119.091
	<u>(14.010.485)</u>	<u>(284.079)</u>	<u>33.835</u>	<u>(14.260.729)</u>
Hækkun á handbæru fé	505.518	9.345	275.273	790.136
Gengismunur af handbæru fé	(444.932)	(8.058)	(155)	(453.145)
Handbært fé í upphafi árs	4.811.471	86.955	153.710	5.052.136
Handbært fé í lok árs	4.872.057	88.242	428.828	5.389.127

* Aðrar séreignarleiðir samanstanda af innlánsleið ásamt þremur nýjum ævileiðum sem stofnaðar voru í september 2017.

Annual Report

2017

Report of the Board of Directors 2017

Fund's purpose

The Pension Fund of Commerce operates on the basis of the Act on Mandatory Insurance and Pension Rights no. 129/1997 and holds a fully valid operating license. The Pension Fund operates on the basis of a pension scheme agreement from 1996 with VR Trade Union and the Icelandic Federation of Trade, the Retailers Association of Iceland, the Federation of Icelandic Industries, Iceland Chamber of Commerce and the Confederation of Icelandic Employers. The Fund's purpose is to ensure pension to members and their families according to the Fund's regulation and The Act on Mandatory Insurance and Pension Rights.

The Pension Fund operates a common pension fund, as well as five private pension savings schemes, i.e. a Securities division, Deposit division and three age-linked divisions: Ævileið 1, Ævileið 2 and Ævileið 3. The Securities division is invested in parallel with the Fund's common division. The Deposit division is invested in deposits with commercial banks and savings banks. Each of the Ævileið divisions is based on a portfolio of assets that can be expected to have varying return and risk. The objective in investing in different portfolios of assets is to meet the different needs of fund members depending upon their age and risk tolerance.

Number of fund members, employers and premiums received

The Fund has two divisions, a common pension fund and a private pension fund. A total of 51,934 members paid premiums to the Fund during 2017. The Fund had 36,400 members who pay regular premiums each month. A total of 8,693 employers paid premiums during the year on behalf of their employees. Premiums amounted to ISK 29,798 million, which is an increase of 16.2% from the previous year.

Number of pensioners and pension payments

Pension payments to 15,820 pensioners in the common division amounted to ISK 12,819 million. Pension payments increased by 10.8% from the previous year, and the number of pensioners increased by 7.8%. Contribution to the Rehabilitation Fund amounted to ISK 211 million. Pension payments from the private pension fund amounted to ISK 568 million. Pensions as percentage of premiums was 45.7% compared with 47.9% the year before.

Investment income and operating expenses

Net investment income was ISK 47,106 million, compared with ISK 6,164 million the previous year. Operating expenses was ISK 906 million in 2017 but ISK 824 million the year before. Operating expenses as percentage of average asset position was 0.14% compared with 0.14% the year before. Staff position numbered 40.8 compared to 41.0 positions the previous year. Salaries totalled ISK 511.3 million and salary-related expenses ISK 122.2 million.

Net assets for pension payments

Net assets for pension payments for the common pension fund was ISK 652,285 million, compared with ISK 591,276 million at the end of 2016. Private pension savings amounted to ISK 12,488 million, compared with ISK 11,109 million at the end of 2016. Total assets for the common and the private pension fund amounted to ISK 664,773 million, compared with ISK 602,385 million at the end of 2016.

Return on investment

Return on investment was 7.7%, which is equivalent to 5.9% rate of return in real terms. Net real return was 5.7%, i.e. return, after deducting operating expenses from net investment earnings. The five-year average real return is 5.9% p.a., the ten-year average real return is 1.7% p.a. and the twenty-year average real return is 4.2% p.a.

Actuarial assessment

An actuarial assessment was undertaken on the Fund's assets and liabilities as of year-end 2017. Assets compared with total liabilities are positive by 6.4%. The premise of the assessment is that the Fund's return on assets over the coming decades will be 3.5% above the rise in the Consumer Price Index. Further information can be found in the Fund's statement of actuarial position.

Statement on corporate governance and risk management

The Pension Fund emphasises good corporate governance in formulating policy and in the everyday management of the Fund. The Fund's values are responsibility, concern and performance.

Directors and employers must take decisions in accordance with their convictions, current Acts and Rules, and in the manner which best serves the interests of Fund members and supports the Fund's purpose and activities. Its statement on corporate governance provides Fund members, premiums payers, public bodies, employees and other stakeholders with information on how the Pension Fund is governed. The statement is furthermore intended to support good management practices by the Fund and ensure its sound operation. The statement is based on those Acts and Rules which apply at the time the Fund's Annual Financial Statements are endorsed by the Board of Directors and Managing Director. In this connection regard is had specifically for the provisions of Act No. 129/1997 which apply to the management practices of pension funds, the Fund's Articles of Association, Financial Supervisory Authority of Iceland Rules, including Rules No. 335/2015, on the Annual Financial Statements of Pension Funds, and the 5th edition of Guidelines on Corporate Governance issued by the Iceland Chamber of Commerce, NASDAQ Iceland and the Confederation of Icelandic Employers.

The Board of Directors has adopted a risk policy for the Fund with the aim of increasing the security of its operations. This policy is based on statutory requirements, Financial Supervisory Authority of Iceland guidelines and the Fund's formulated policy. The risk policy is based on defining risk management, which involves setting up a surveillance system enabling the Fund to analyse, measure, monitor and manage the risk in its operation wherever possible. The Board of Directors emphasises making the risk policy an active part of the Fund's activities. It is discussed each year by the Board and, as appropriate, reviewed in part or in full. Emphasis is placed on ensuring the Board and management have good insight into the Fund's principal risk factors and that the Fund's employees are knowledgeable of their role in the process of risk management and supervision and take an active part in it. It is important that the Board of Directors, management and other employees assess risk and relevant risk factors in taking decisions as appropriate in each instance.

Publicity

At the beginning of each year, the fund publishes a report in the press on its activities during the previous year. Every six months, in March and September each year, the Fund sends its members a statement of their premiums payments, together with a calculation of their accrued pension rights. The summary in March is also accompanied by a letter to Fund members and pensioners, containing information on activities over last year. At the annual general meeting last year, the board of director's report, annual accounts, investment policy and actuarial valuation was presented. Information about the Fund and details of its activities, investments, asset allocation and liabilities, premiums, pension rights and loan rules can be found on its website.

The Fund's future development and prospects

In coming years the Pension Fund's primary objective will continue to be to invest its assets within its statutory framework and following its investment strategy, with the objective of fulfilling its pension obligations and maximising members' entitlement.

Non-financial information disclosure, as provided for in Art. 66 d of the Act on Annual Financial Statements

The Pension Fund is considered a public-interest entity, as this concept is defined in the Act on Annual Financial Statements, No. 3/2006, as subsequently amended.

Article 66 d of the Act on Annual Financial Statements states, among other things, that the report of the Board of Directors must include such information as is necessary for an analysis of the development, scope, situation and impact of the company with regard to environmental, social and employee matters. Furthermore, an account must be given of the company's human rights policy and how it is fighting corruption and bribery. With regard to the policy on these issues the statutory provision is based on the so-called "comply or explain rule".

The Fund's business model

The Fund has 40 employees working at a single location at Kringlan 7 in Reykjavik. The Fund's environmental impact is limited to its office operations through its purchasing, the raw materials used and environmental effect of operations.

The Fund's business model reflects its main role, by law and in accordance with its Articles of Association, of receiving fund members' contributions, investing them and paying retirement and disability pensions, as well as survivors' pensions. In addition to receiving and recording pension contributions and administering pension payments, investment is a main aspect of the Fund's activities. Domestic investment is primarily managed directly by the Fund, while the Fund's foreign asset portfolios are held by foreign asset management entities under agreements for the purpose. While a large proportion of fund members participate on the basis of collective agreements, a certain portion are members whose work is not covered by collective agreement.

To ensure compliance with rules on eligibility, proper handling of the Fund's assets and factors such as corruption and bribery, the following measures are implemented, among others:

- a. The Board has adopted a Code of Ethics and rules on communications.
- b. The Board of Directors has adopted rules on whistleblowers.
- c. The Board has set rules on transactions by directors and employees with financial instruments.
- d. The Board has adopted a comprehensive risk policy and risk management policy which is reviewed annually.
- e. The Fund has rules in place intended to combat money laundering and terrorist financing, cf. the current legislation in this regard.
- f. The Fund's internal control is supported by documented rules and processes based, among other things, on various types of work segregation, reconciliations and cross-testing designed to support sound business operations.
- g. The Fund's internal audit is risk-based and takes into account the rules of the Financial Supervisory Authority (FME) No. 577/2012, on pension funds' Audit Departments and independent pension fund supervisors.
- h. The internal and external auditors and FME provide various types of financial and non-financial supervision of the activities of the Pension Fund.
- i. The Fund's shareholder policy emphasises, among other things, that the companies in which the Fund invests practice good corporate governance and comply with relevant law.
- j. The Fund's investment policy is approved by the Board of Directors and considers, among other things, ethical criteria in its investments.
- k. The Board has appointed an Audit Committee, which is responsible to it directly. The Fund's Audit Committee monitors the effectiveness of internal controls and risk management and is in regular contact with the Fund's internal and external auditors regarding financial and non-financial issues.

Impact on the wider community

The Fund's impact on the wider community is manifest, firstly, through its ability and strength to pay its members pensions and, secondly, through its investment activities and its involvement in the domestic financial market. The Fund makes its impact felt, in part, through responsible investment and good governance.

The Pension Fund currently pays more than ISK 1 billion in pension per month to its members, and the Fund's total assets amount to ISK 665 billion. The annual actuarial assessment, risk profile and risk management policy of the Fund all play an important role in ensuring these aspects of its operations. The Fund's risk manager regularly reports on various risk factors of the Fund.

The Fund's investment activities are based on an approved investment strategy which is presented in its annual report and on the Fund's website. It includes details of the Fund's ethical criteria for investments.

The United Nations Principles for Responsible Investment (UN-PRI)

The Pension Fund of Commerce is a signatory of the UN Principles for Responsible Investment (UN-PRI), as are many of the largest pension funds and institutional investors both in North America and Europe. These principles discuss how emphasis on social and environmental issues, together with good corporate governance, can improve portfolios returns on investment. In this manner the interests of investors and the objectives of society in a broader perspective go hand in hand.

Iceland SIF (Iceland Sustainable Investment Forum)

The Fund is one of the founding members of the Iceland Sustainable Investment Forum (SIF), an independent forum for responsible and sustainable investment, which was established on 13 November 2017. Its main purpose is to enhance investor knowledge on sustainable and responsible investment strategies and promote increased discussion of responsible and sustainable investment.

Charitable activities

Act on Mandatory Insurance and Pension Rights stipulates that the Fund may not make contributions for any purpose other than its activities. As a consequence, the Fund is prohibited from providing financial contributions to charities.

Human Resources

Equal Pay Certification

The Fund has been awarded Equal Pay Certification by the trade union VR. The Equal Pay Certification is the result of targeted efforts for equal rights and wage equality in the Fund's operations and confirms that men and women receive same salary for work of equal value. Equal Pay Certification formally confirms that systemic wage settlements have been established, a salary schedule set up in compliance with the IST85:2012 equal pay standard and specific monitoring is in effect to ensure that the Fund's employees are not subject to wage discrimination by gender.

Gender Equality Policy

The Fund's policy is to ensure equality between men and women and that the contribution of every employee is valued.

The goal of the Gender Equality policy is to promote equal status between men and women and equal opportunities regardless of gender. This applies, among other things, to the right to work, remuneration, facilities and continuing education.

Strategy to combat mobbing and harassment

The Fund aims to have its employees treat colleagues with courtesy and respect. Bullying, harassment and distress are not tolerated in the workplace. This includes sexual harassment and other mental or physical violence.

Managers are responsible for ensuring that the basic principles of communication at work are respected. New employees are introduced to the Fund's strategy and response plan when commencing employment.

Health and safety

The Pension Fund offers its staff a health check once a year. An occupational therapist regularly visits the Fund and instructs staff on correct working posture. Wherever possible, workplaces are equipped with variable-height desks. Staff regularly receive information on computer security, together with instruction on security issues on the Fund's premises, fire prevention and response to outbreak of fire.

Human Resources

The Fund's Human Resources policy emphasises that it is to be a positive and sought-after workplace. It focuses on a good working environment, and effective flow of information to employees, training and retraining of employees, respect and tolerance in communication, equality and a good work-life balance.

Environment

It is Fund policy to sort and return electrical and electronic equipment, which is no longer used for its operations, for recycling, thereby reducing resource overexploitation. Many electronics contain rare metals that can be re-used and also contain hazardous substances that must be handled appropriately.

The Fund has introduced cloud printing, with the aim of reducing paper consumption. Paper usage has decreased significantly after the print cloud was introduced. It has also made it possible to reduce the number of printers in workstations, with the result that workplace air quality has improved.

Emphasis is placed on minimising and sorting waste for recycling among employees. In the cafeteria, conscious efforts are directed at good utilization of food to prevent food waste.

Human rights

Human rights are fundamental rights to which all people are entitled. The Pension Fund treats everyone with equal respect and does not discriminate on the basis of race or ethnic origin, sexual orientation, political opinion, religion or philosophical convictions.

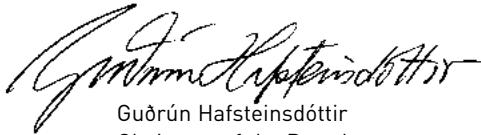
Events after the conclusion of the financial statements

Since the conclusion of the financial year and until the date of endorsement of the statements, no events have occurred of major significance for the Fund's financial position.

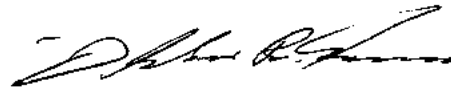
In the estimation of the Fund's Board of Directors all the information necessary to obtain a clear picture of its position at year-end, performance during the year and financial development is provided in the annual financial statements. The Fund's Board of Directors confirms the Annual Report with its signature.

Reykjavík February 15, 2018

Board of Directors

Guðrún Hafsteinsdóttir
Chairman of the Board

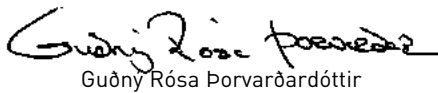
Ólafur Reimar Gunnarsson
Vice-Chairman

Árni Stefánsson

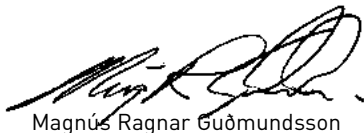
Benedikt V. Kristjánsson

Guðný Rósa Þorvarðardóttir

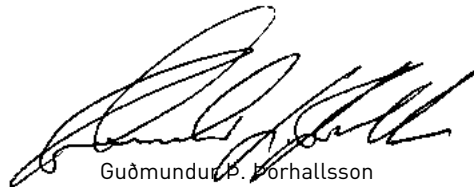

Ína Björk Hannesdóttir

Magnús Ragnar Guðmundsson

Managing Director

Guðmundur Þ. Þorhallsson

Independent Auditor's Report

To the Board of Directors and Members of the Pension Fund of Commerce

Opinion

We have audited the accompanying financial statements of the Pension Fund of Commerce, which comprise the directors report, statement of financial position at December 31, 2017 and the statement of changes in net assets for pension payments, statement of cash flows and statement of actuarial position and financial indicators for the year then ended, and notes to the financial statements, including a summary of significant accounting policies.

In our opinion, the accompanying financial statements give a true and fair view of the financial and actuarial position of the Fund as at December 31, 2017 and of its financial performance and its cash flows for the year then ended in accordance with Icelandic law on annual accounts and adopted accounting rules and that the directors report includes applicable information in accordance with Icelandic law on annual accounts if not presented elsewhere in the financial statements.

Basis for opinion

We conducted our audit in accordance with International Standards on Auditing. Our responsibilities under those standards are further described in the Auditor's Responsibilities for the Audit of the Financial Statements section of our report. We are independent of the Fund in accordance with the ethical requirements that are relevant to our audit of the financial statements in Iceland, and we have fulfilled our other ethical responsibilities in accordance with these requirements.

We believe that the audit evidence we have obtained is sufficient and appropriate to provide a basis for our opinion.

Responsibilities of Management and Those Charged with Governance for the Financial Statements

Management is responsible for the preparation and fair presentation of the financial statements in accordance with the Icelandic law on annual accounts and adopted accounting rules, and for such internal control as management determines is necessary to enable the preparation of financial statements that are free from material misstatement, whether due to fraud or error.

In preparing the financial statements, management is responsible for assessing the Fund's ability to continue as a going concern, disclosing, as applicable, matters related to going concern and using the going concern basis of accounting unless management either intends to liquidate the Fund or to cease operations, or has no realistic alternative but to do so.

Those charged with governance are responsible for overseeing the Fund's financial reporting process.

Auditor's Responsibilities for the Audit of the Financial Statements

Our objectives are to obtain reasonable assurance about whether the financial statements as a whole are free from material misstatement, whether due to fraud or error, and to issue an auditor's report that includes our opinion. Reasonable assurance is a high level of assurance, but is not a guarantee that an audit conducted in accordance with ISAs will always detect a material misstatement when it exists. Misstatements can arise from fraud or error and are considered material if, individually or in the aggregate, they could reasonably be expected to influence the economic decisions of users taken on the basis of these financial statements.

As part of an audit in accordance with ISAs, we exercise professional judgment and maintain professional skepticism throughout the audit. We also:

Identify and assess the risks of material misstatement of the financial statements, whether due to fraud or error, design and perform audit procedures responsive to those risks, and obtain audit evidence that is sufficient and appropriate to provide a basis for our opinion. The risk of not detecting a material misstatement resulting from fraud is higher than for one resulting from error, as fraud may involve collusion, forgery, intentional omissions, misrepresentations, or the override of internal control.

Obtain an understanding of internal control relevant to the audit in order to design audit procedures that are appropriate in the circumstances, but not for the purpose of expressing an opinion on the effectiveness of the Fund's internal control.

Evaluate the appropriateness of accounting policies used and the reasonableness of accounting estimates and related disclosures made by management.

Conclude on the appropriateness of management's use of the going concern basis of accounting and, based on the audit evidence obtained, whether a material uncertainty exists related to events or conditions that may cast significant doubt on the Fund's ability to continue as a going concern. If we conclude that a material uncertainty exists, we are required to draw attention in our auditor's report to the related disclosures in the financial statements or, if such disclosures are inadequate, to modify our opinion. Our conclusions are based on the audit evidence obtained up to the date of our auditor's report. However, future events or conditions may cause the Fund to cease to continue as a going concern.

Evaluate the overall presentation, structure and content of the financial statements, including the disclosures, and whether the financial statements represent the underlying transactions and events in a manner that achieves fair presentation.

We also provide those charged with governance with a statement that we have complied with relevant ethical requirements regarding independence, and to communicate with them all relationships and other matters that may reasonably be thought to bear on our independence, and where applicable, related safeguards.

Reykjavík February 15, 2018

PricewaterhouseCoopers ehf.

Vignir Rafn Gíslason

Statement of Changes in Net Assets for Pension Payments 2017

	2017	2016
Premiums		
Members	9,256,954	8,505,782
Employers	20,000,148	16,717,630
Transfer of rights and repayments	(16,585)	(50,508)
	<u>29,240,517</u>	<u>25,172,904</u>
Special supplementary contributions	557,048	477,577
	<u>29,797,565</u>	<u>25,650,481</u>
Pensions		
Total amount of pensions	13,386,528	12,068,074
Contribution to Rehabilitation Fund	210,504	199,884
Direct expenses from disability pensions	12,132	13,497
	<u>13,609,164</u>	<u>12,281,455</u>
Net investment income		
Net income from holdings in companies and funds	28,153,165	(13,087,627)
Net income from bonds	19,289,806	19,204,561
Interest income from bank deposits	8,821	10,818
Interest income from cash equivalents	(308,079)	59,765
Interest income from premiums and other claims	111,784	108,154
Other investment income	32,068	12,691
Investment expenses	(181,727)	(144,154)
	<u>47,105,838</u>	<u>6,164,208</u>
Operating expenses		
Office and management expenses	906,274	824,203
	<u>906,274</u>	<u>824,203</u>
Increase in net assets	62,387,965	18,709,031
Net assets from previous year-end	602,384,583	583,675,552
Net assets for pension payments at year-end	<u>664,772,548</u>	<u>602,384,583</u>

All amounts are in thousands of Icelandic króna

Balance Sheet as of December 31, 2017

	2017	2016
Investments		
Holdings in companies and funds	331,644,601	288,652,177
Bonds	324,633,340	305,784,556
Bank deposits	109,632	268,888
Other investments	52,344	171,435
	<u>656,439,917</u>	<u>594,877,056</u>
Claims		
Claims on employers	3,232,291	2,727,017
Other claims	31,903	98,743
	<u>3,264,194</u>	<u>2,825,760</u>
Other assets		
Fixed assets	408,588	425,882
Cash equivalents	5,389,127	5,052,137
Total assets	<u>665,501,826</u>	<u>603,180,835</u>
Liabilities		
Short-term liabilities		
Cost incurred and income collected in advance	67,089	65,557
Other liabilities	662,189	730,695
	<u>729,278</u>	<u>796,252</u>
Net assets for pension payments at year-end	<u>664,772,548</u>	<u>602,384,583</u>
Division of net assets for pension payments		
Common pension fund	652,284,951	591,276,121
Private pension fund – Securities division	11,814,044	10,685,864
Private pension fund – Other division	673,553	422,598
	<u>664,772,548</u>	<u>602,384,583</u>

All amounts are in thousands of Icelandic króna

Statement of Cash Flows 2017

	2017	2016
Inflow		
Premiums	29,308,866	25,280,881
Paid interest income on cash equivalents and claims	240,101	237,185
Other inflow	266,418	312,160
	<u>29,815,385</u>	<u>25,830,226</u>
Outflow		
Pensions	13,609,164	12,281,455
Operating expenses	844,130	763,423
Investment in operating assets	43,318	28,324
Other outflow	267,908	173,622
	<u>14,764,520</u>	<u>13,246,824</u>
New disposable resources for investments	<u>15,050,865</u>	<u>12,583,402</u>
Investment transactions		
Received income from holdings in companies and funds	8,228,302	8,991,808
Investments in holdings in companies and funds	(30,534,351)	(30,142,248)
Sold holdings in companies and funds	5,583,755	11,996,384
Installments on bond principals and interest	38,905,889	28,421,837
Purchased bonds	(37,010,187)	(44,354,674)
Sold bonds	287,516	13,436,858
New bank deposits	(8,821)	(10,818)
Repaid bank deposits	168,077	0
Purchased other investments	0	(141,435)
Sold other investments	119,091	351,150
	<u>(14,260,729)</u>	<u>(11,451,138)</u>
Increase (decrease) in cash equivalents	<u>790,136</u>	<u>1,132,264</u>
Exchange rate difference on cash equivalents	<u>(453,146)</u>	<u>(84,983)</u>
Cash equivalents at beginning of year	<u>5,052,137</u>	<u>4,004,856</u>
Cash equivalents at year-end	<u>5,389,127</u>	<u>5,052,137</u>

All amounts are in thousands of Icelandic króna

Financial Indicators

Common Pension Fund	2017	2016	2015	2014	2013
Financial position based on actuarial valuation					
Net assets in excess of total liabilities	6.4%	4.2%	8.7%	5.1%	0.9%
Net assets in excess of accrued liabilities	9.9%	9.0%	15.9%	10.4%	4.6%
Return on investment					
Net nominal return on investment *	7.6%	0.9%	12.4%	9.8%	10.2%
Real return on investment *	5.9%	(1.0%)	10.3%	8.7%	6.4%
Net real return on investment *	5.7%	(1.2%)	10.2%	8.7%	6.3%
Net real return (five-year average)	5.9%	6.4%	7.3%	5.9%	4.4%
Net real return (ten-year average)	1.7%	1.2%	2.5%	3.1%	3.4%
Net real return (twenty-year average)	4.2%	4.4%	4.9%	4.7%	4.6%
Investment securities					
Listed holdings in companies and funds	43.6%	40.8%	41.4%	37.4%	35.2%
Listed bonds	34.5%	38.0%	39.5%	38.1%	39.7%
Unlisted holdings in companies and funds	6.9%	7.8%	9.3%	11.0%	10.7%
Unlisted bonds	15.0%	13.4%	9.7%	13.2%	13.9%
Bank deposits	0.0%	0.0%	0.0%	0.2%	0.4%
Other investments	0.0%	0.0%	0.1%	0.1%	0.1%
Investment securities by currencies					
Securities in Icelandic króna	66.9%	73.0%	73.2%	70.9%	70.8%
Securities in other currencies	33.1%	27.0%	26.8%	29.1%	29.2%
Number of					
Number of active fund members	36,400	35,077	33,859	33,133	32,439
Number of total fund members at year-end	166,211	160,817	156,037	152,069	148,500
Number of pensioners	15,820	14,672	13,639	12,678	11,827
Staff (full-time equivalent position)	40.8	41.0	35.1	32.7	32.9
Pension payments					
Old age pension	74.5%	73.9%	73.2%	72.7%	71.8%
Disability pension	19.0%	19.2%	19.6%	19.6%	20.2%
Spouse's pension	5.6%	6.0%	6.2%	6.7%	6.9%
Children's allowance	0.9%	0.9%	1.0%	1.0%	1.1%
Other financial indicators					
Pensions as percentage of premiums	45.7%	47.9%	50.7%	49.8%	48.1%
Operating expenses as percentage of premiums	3.0%	3.2%	3.2%	3.2%	3.3%
Net investment income as % of average asset position	7.4%	1.0%	10.7%	9.2%	9.5%
Operating expenses as % of average asset position	0.14%	0.14%	0.13%	0.14%	0.14%
Amounts at fixed prices (in millions of Icelandic króna)					
Total premiums	29,798	26,095	23,073	21,760	20,533
Total pensions	13,609	12,494	11,688	10,829	9,880
Total net investment income	47,106	6,271	61,131	48,300	45,270
Total operating expenses	906	838	740	703	673
Increase in net assets for pension payments	62,388	19,033	71,776	58,529	61,134

* Return is calculated on the basis of FME rules (assets are not valued on daily basis)

Financial Indicators

Private Pension Funds

	2017	2016	2015	2014	2013
Private pension fund – Securities division					
Net nominal return on investment *	7.6%	0.9%	12.4%	9.8%	10.2%
Net real return on investment *	5.7%	(1.2%)	10.2%	8.7%	6.3%
Net real return (five-year average)	5.9%	6.4%	7.3%	5.9%	4.4%
Number of active fund members	1,617	1,593	1,552	1,491	1,462
Number of pensioners	118	57	64	112	111
Securities division has the same investment strategy as the Common Division					
Private pension fund – Deposit division					
Net nominal return on investment *	3.0%	3.8%	3.4%	2.6%	5.2%
Net real return on investment *	1.3%	1.6%	1.4%	1.6%	1.5%
Net real return (five-year average)	1.5%	1.6%	1.6%	2.0%	2.3%
Number of active fund members	345	316	306	193	117
Number of pensioners	6	7	9	11	7
Bank deposits	100%	100%	100%	100%	100%
Securities in Icelandic króna	100%	100%	100%	100%	100%
Private pension fund – Ævileið I division					
Net nominal return on investment *	0.6%				
Net real return on investment *	(0.1%)				
Number of active fund members	1,041				
Number of pensioners	0				
Investment securities					
Listed holdings in companies and funds	91.0%				
Listed bonds	9.0%				
Unlisted holdings in companies and funds	0.0%				
Unlisted bonds	0.0%				
Securities in Icelandic króna	65.3%				
Securities in other currencies	34.7%				
Private pension fund – Ævileið II division					
Net nominal return on investment *	0.8%				
Net real return on investment *	0.1%				
Number of active fund members	762				
Number of pensioners	0				
Investment securities					
Listed holdings in companies and funds	89.1%				
Listed bonds	10.9%				
Unlisted holdings in companies and funds	0.0%				
Unlisted bonds	0.0%				
Securities in Icelandic króna	80.7%				
Securities in other currencies	19.3%				
Private pension fund – Ævileið III division					
Net nominal return on investment *	1.2%				
Net real return on investment *	0.5%				
Number of active fund members	454				
Number of pensioners	0				
Investment securities					
Listed holdings in companies and funds	88.9%				
Listed bonds	11.1%				
Unlisted holdings in companies and funds	0.0%				
Unlisted bonds	0.0%				
Securities in Icelandic króna	100.0%				
Securities in other currencies	0.0%				

* Return is calculated on the basis of FME rules (assets are not valued on daily basis)

LÍFEYRISSJÓÐUR VERZLUNARMANNA

Húsi verslunarinnar
Kringlunni 7, 103 Reykjavík
Sími: 580 4000
Netfang: skrifstofa@live.is
Heimasíða: www.live.is